BASSIANI LANDI PLACENTINI DE HUMANA HISTORIA, UEL SINGULARUM…

Bassiano Landi

BASSIA

NILANDI PLACENTINI DE HVMANA HISTORIA, uel ſingularum hominis partium cognitione, Libri duo, nunc primùm & ſcripti, & in lucem editi.

Adiectus eſt rerum & uerborum in his memorabilium INDEX *locupletiſſimus.*

Cum gratia & priuilegio ad ſeptennium.

BASILEAE.

17

Digitized by Google

REVERENDO ET ILLVSTRI D. EVCHERIO Sanctouitali, Abbati & Comiti, Baſsianus Landus S. P. D.

MVLTVM diuq; antea dubitaui, quàm ad hoc opus aggrederer, quod De cognitione ſingularum hominis partium à medicis inſcribitur, quo genere orationis me ipſum tibi excuſarem, qui ſæpè, ut conſcriberem aliquid aliud, quod auribus tuis gratius & iucundius eſſe uideretur, multis precibus contendiſti. Certè quidem, niſi ſatisfactum tibi quàm cumulatiſſimè cuperem, à quo multis beneficijs exornatus ſum, barbarus atq; adeò ingratus à cunctis

meritò iudicari poſſem. Sed, cum
proximis diebus ſignificaſſes mi-
hi, iam côrporis humani rationem,
uſum, & compagem contemplan-
ti, te, mutata ſententia, miro quo-
dam teneri deſiderio ea quidem co
gnoſcendi, quæ non medico ſoli,
ſed omnibus quoq; hominibus li-
beris, liberaliterq́; inſtitutis neſcire
turpe eſt: nihil prius duxi, quàm
ut tibi peropportunè gratificarer.
tum eo maximè, quod crebrò me
rogas, & petis, ut quod ſentio de
his, quæ admodum abdita occul-
taq́; ſunt, quæq́; natura nobis tuen-
dæ ualetudinis cauſa conſideran-
da propoſuit, id planè latineq́; di-
cam, & in quàm paucisſima refe-
ram. De loquendi etiam formulis
illis me percontari ſoles, quas ex
parti-

partibus noſtri corporis, molliter tranſlatas eſſe, ac parcè detortas, ab antiquis oratoribus poetiſq́, te ſæpe cōmonui. Propterea quantum temporis ſucciſiui datum eſt, eos medicinæ libros attigi, quos arbitratus ſum ad te docendum erudiendumq́ idoneos. Hanc autem meam ſcribēdi rationem, ante me (quod ſciam) inſtituit ex latinis ſcriptoribus nemo. Propterea iudico id genus ſcribendi nouum, & inuſitatum, difficillimum mihi fore, atq; (ut ſic dixerim) reprehenſione aliqua uacare uix poſſe. Auguror enim coniectura, non defuturos quàm plurimos, qui ſibi quòd in arte medendi totum nomen uendicant, ideò rei cognitionem mihi adimant, & inanem quendam ſtre-

pitum uerborum relinquant. Alios item fore ſubuereor, quorum palato nihil eſſe gratum ſolet, niſi mollis & fermè putris cibi quoddam genus, quod eorum ſtomachus duntaxat, ſi dijs placet, delicatus, & parum firmus, cõcoquendo ferre ualet. ij ſanè, uix dum quid ſolidi, quid'ue ſucci res in ſe contineat (ita reor) deguſtabunt, cum à ſe reijcient, & conditurã paulo ſibi commodiorem perquirent. Quãobrem non dubito, quin ab iſtis delicatulis ſtatim conijciar in turbam illorum medicorum, qui durum & craſsiuſculum cibum non aſpernantur, ſed exquiſitam nimis uictus rationem negligunt. Vt ut erit, nihil eſt quòd iſtos morer, qui bus plus ſapit palatus, quàm cor.

Ti-

Tibi uni hæc ſcribo, & cæteris, qui in me æquiores eſſe uoluerint iudices. Sanè dabo operam, ut omnes in hoc nouo ſcribendi inſtituto, noſtros ſaltem conatus laudandos eſſe cenſeant. Nam, etſi ex ueteribus ſcio idipſum diligenter tractaſſe, uti Hippocratem, Democritū, Empedoclem, Pythagoram, Ariſtotelem, & pleroſq; alios ex recentioribus, tum Arabibus, tum Latinis: illud tamen difficultatis & laboris multum nobis affert, quòd ex noſtris hodie nullus medicus memoratu dignus literis latinis illuſtrauit: et ſi qui ſunt, qui quidem pauci ſunt, nihil de ſuo dicunt, ſed ſemper de commentario ſapiunt. Me certè adiutum fuiſſe aliquatenus à Plinio, non diffiteor: pluſcu-

lum, à Cornelio Celſo: uerũ non adeò, quin etiam plurima comminiſci & inuenire noſmet nomina fuerit neceſſe. Id autem minori negocio conſecuti fuiſſemus, ſi deſtitiſſent noſtri medici barbara latinis nominibus confundere, & inuertere. inde enim tædium bonis ingenijs eſſe ſolet, & audiendi legendique impatientia: ut non mirum fuerit, iampridem ſtudioſos etiam iuuenes hac arte initiatos, paulatim poſtea deterritos, exanimatosq́, ſtudium deſeruiſſe: non mehercle artis quopiam crimine, quæ certè innocentiſsima eſt, ſed malorum artificum inſolentia. Atq; utinam Romani ueteres, ut pleraſq́, hanc artem excoluiſſent. quod ne tentarent quidem, fecit improbitas Ar-
chagati

chagati Pelopōnenſis Lyſaniæ filij: cuius aduentus initiò cunctis mire gratus fuit, mox in tædium uerſus ſæuitia importunitateq; cũ exurendi, tum ſecandi uulnera, carnifex appellatus eſt. Non defuerunt, qui præterquam quod cadauerum uiſcera ſunt ſcrutati, eò immanitatis inſignis prouecti ſunt, Herophilus & Eraſiſtratus odij autores, ut mẽbratim inciderint, ſpirituq; adhuc manente, uias ſpirituum anguſtas, cellulasq; (ut ſic loquar) abſtruſas, ordines, figuras, duritiem, mollitiem, colorem, conſideraueręrati, id mirabiliter medicum iuuare. Hinc ortus eſt uulgò artis, iam cœptæ odio haberi, quidam contemptus, & grauis infamia. At uerò Græcis ea acceptiſſima ſemper fuit, Hippo

cratis illius, quam præ ſe ferebat in Græcos omnes, humanitate, & liberalitate. namq; is, ut ex Commentarijs eius conſtat, incredibili quadam pietate omnibus medicabatur, diſcipulosq; edocebat fideliter, miro auditorum ſilentio, in Academia, quæ hodie etiam marmorea, diſtinctis cellulis, in eius patria uiſitur. Barbaros itidem omnes odio proſequebatur, ut Græcorum nominis hoſtes, qua poſſet parte, debellaret. Perſarum enim ingentibus theſauris inuitatus, ad eos ſeſe conferre noluit, ſpreuitque conditiones omnes: ita ſanè creuit fama & authoritate, ut in Græcia tanquam numen conſpicuũ coleretur, miroq; amore ab exteris etiam hominibus uiſeretur, et perinde atque

que prodigium à natura partum putaretur. Quamobrem compulſi Greci iuuenes, mira ſolertia artem amplexati ſunt, & retinuerunt, arbitrati ex Hippocratis conſilio, ex ea famam, & ingentem amicorum copiam ſe conſequi poſſe: magnam etiam ſupellectilem, & precioſam, ex illis ſibi promitti. Non iniuria igitur pauci ex noſtris illuſtres medici emerſere, plurimi autem ex Græcis. Quare non arti ipſi, quæ quidem digniſsima exiſtit, uitio dandum eſt, ſed artificum noſtrorum paucitati tribuendum, & malo artifici, eiusq; immanitati, ſi quidem gratã ingratamq; artem faciunt hominum mores. Nam cur reprehenderis Mathematicas diſciplinas, ſi male eis utetur

tur quiſpiam Mathematicus? aut cur (quæſo) culpaueris Achillis arma, ſi Therſites eis ſe tueri neſciat? Sed iam in cauſſa ſat diſſeruimus, quaſi res ex ſe apertiſſima, multis uerbis, aut lenocinio ſermonis con firmanda foret. Tempus poſtulat, ut ad reliqua tranſeamus, et inſtitutum iam opus aggrediamur, & mirificam ac propemodum diuinam humani corporis fabricam quàm diligentiſſimè contemplemur: atque adeò, ſi non omnium, at certè præcipuarum eius partiũ multiplicem uſum cognoſcamus, ſuſpiciamus, admiremur. Hic naturæ uires, prudentiamq́, & plus mirabile artificium quàm dici aut credi poſsit, conſpicias licebit. Hic domicilium illud animæ, ut Philoſophiæ deus

Pla-

Plato ait, introſpicies. Hic laudabis ſummos Imperatores & reges, olim tantum induſtriæ in cognoſcenda corporis ſui temperatura poſuiſſe: in qua, ueluti in ſpeculo, humanam ſortem intuebãtur. Alexandrum etenim illum Magnum, & Marcum Romanorum imperatorem, hiſtorijs traditum eſſe ſcis, mirificè in hac cognitione naturæ oblectatos fuiſſe. quorum alter quidem, ut erat uir acerrimi ingenij, ſui corporis harmoniam intellexit: alter uerò, inter tot tantosq; rerum geſtarum triumphos, animalium naturas moresq; ediſcere ſtuduit. Hic (credo) ſummis laudibus in cœlum efferes Ægyptios reges, & ex Romanis Boëthum & Paulum Sergium, Conſules: aliosq; tum doctri-

doctrina, tum re bellica uiros præclaros: quos manibus ſuis cadauera aut diſſecuiſſe, aut diſſectionibus adfuiſſe legimus. At ne tamen longiore oratione, quàm ſum preſatus, detineam, in primis à Medicinæ diuiſione mihi ſumendum eſt initium.

BASSIANI LANDI PLACENTINI DE

Humana Hiſtoria Liber primus.

MEDICINA in uniuerſum (ut Cornelius Celſus ait) in treis partes initio diuidit: quarum prima, ea ſit, quæ uictus rationem prebet: altera, quæ medicamenta ſubminiſtrat: tertia, quę manuum opera cōſummatur, ex req́ ipſa nomē finitimum ſibi uendicauit, ut eam chirurgicam ueteres ſapientes, nō ab re, dici inſtituerint. Hanc (ut etiā duas alias partes medicinæ) in θεωρητικὴν, id eſt contemplatricem: & πρακτικὴν, id eſt operatricē, pro meo iure, diduxerim. Rurſus Chirurgica theoretica in alias diſtribuitur partes: in urendi, ſecandi, *Medicinæ diuiſio.*

a fuerit

ſuendiq́ artes, & eam, quæ ſingula hominis mēbra ſua ratione exquirit, quæ Anatome nuncupata eſt. Hæc latius patet cæteris partibus, & cognoſcenda initiò ſeſe offert futuro chirurgo: adminiculatur etiam phyſico, nam quo pacto temperaturas, ſigna, cauſas, compoſitiones, membrorum uſus, & cętera id genus dignoſcet, niſi membratim, & totum, hoc eſt in minutiſsimas partes ſectum hominem, oculis, aut ſaltē ratione, exquiſitè fuerit cōtemplatus: ut ſine hac cæcos medicos eſſe contenderim, philoſophos etiā ſpreta hac arte rerū cauſas reddere nequicquam conari. Quis enim eum iure naturę interpretem appellauerit, qui principia phyſica, tempus, perpetuas cœli cōuerſiones, Architectū tanti muneris, tantiq́ operis, Deum, cuius beneficio cuncta motum ſuum auſpicantur, ratione inuenerit, elementa etiam, & motus eorum innatos: deinde exhalationū, nubium, uentorum ortus & occaſus, fulmina,

mina, pluuias, grandines, pruinas, terræmotus, exuſtiones, eluuiones, ſolis lunæq́ uias deprahenderit: hominem autem, & partes eius, quæ oculis noſtris continuè ſubiacent, ac quia oculis ſubiacent, propterea ignoret? Quin ſi procul ab oculis forent, ut pleraq́, in id omni ſtudio rueremus cupidi, imagineſq́ & commenta confingeremus. data uerò nobiliſsimæ artis occaſione quàm maxima, ab inquiſitione deſiſtemus? Abſit à philoſopho noſtro, hæc ignorationis tã inſignis nota. Videre licet Ariſtotelem, & eius interpretes, qui recentes ſunt, accuratiſsimè artem hanc examinaſſe, quam Anatomen dicimus. De ea itaq; nobis eſſe dicendum inſtituimus, quantum coniectura aſſequi poterimus.

ANATOME, qua de ſermo nobis eſt, eſt ſingularũ particularũ, extra intraq́ adiacentium corpus humanũ, ſcientia contẽplatrix, quæ cauſas uſusque membrorũ omniũ ueſtigat, Hu- *Anatome quid.*

a a iuſ-

huiuſmodi Anatomen eſſe ſciẽtiam, nobis dari in præſentia petimus nõ enim ignotum illud eſt, plurima eſſe quę demonſtrari nequeunt. Hunc igitur in modũ à nobis deſcripta ſit Anatome: ut ratione dicamus, Ariſtoteleoq; more, communiora ſunt præponenda his quæ ſigillatim ſumus dicturi. Sanè cõ-

Hominis nobilitas. ſtat, hominem cæterorum animalium eſſe nobiliſsimum, quia in nobiliſsimis exerceri actionibus & affectionibus debeat. Quod ut fieri poſsit, apparatibus, & (ut ſic dixerim) inſtrumentis indiguit permultis, quibus in pluribus contemplãdis occupari poſsit. Ita enim fit, ut plurima cognoſcat, & intelligat, iſtaq; quæ ſub aſpectum cadunt tranſgreſſus, cœlum ipſum metiatur, menteſq; cœleſtes dignoſcat. Sat itaq; habeo (ut paucis colligam) hominem quàm maxime diuerſum eſſe in particulis: quod ita ſe habere, paulo ante in-

Simia. ſinuauimus. Simiã porrò proxime accedere ad hominem, digitis & unguibus,

bus, & compertũ habemus, & Ennius poeta uetus, illo carmine teſtatus eſt,

Simia quàm ſimilis turpiſsima beſtia nobis:

niſi quod ſimiæ ungues imbricũ ſpeciem habent, hominis latiuſculi ſunt: genitale diuerſum. atq; hoc ſolum diſtat. Quare non iniuria Galenum illũ, duas habuiſſe ſimias legimus, & diligenter diſſecuiſſe. Illud autẽ dictis adijciendum eſt, ut in Commentarijs de Anima declaratum eſt, diſsimilitudinem in corpore omnem, quæ naturalis eſt, ex magnitudine, & multitudine uiriũ formæ ipſius pendere. non enim quodq; in quouis ſuſcipitur, ſed certo ac determinato, & ad opera obeunda, quæ forma ui ſua facit, idoneo. Quod ſi ſecus dixerit quiſpiam, ac nos ſentimus, neceſſe fuerit cõcedere, inanes & fortuitos eſſe rerum omnium naturæ conatus; quod homines doctiſsimi, ſapientiſsimiq; nullo modo concedunt. His iam poſitis, totum hominem principio diuidemus in membra ſua, quæ

particulatim deinceps exequemur.

Hominis in membra diuiſio.

ITAQVE animal hoc prouidum, ſagax, multiplex, acutũ, memor plenum rationis & conſilij, quem ſpeculatores uenatoresq́ue naturæ uocant hominem, habet oſſa, medullam, neruos, membranas, cutem, omentum, adipem, carnem, uenas, arterias, muſculos, cor, pulmonem, ſeptum tranſuerſum, iecur, ſtomachum, aluum, inteſtina, renes, ueſicam, penem: de quibus omnibus uerba facturi ſumus. Atque primum ab oſsibus exordium ſumemus: deinde ad cætera, Dijs ipſis beneuolentibus, aggrediemur. Quemadmodum enim boni architecti fundamenta in primis totius ædificij ponũt, quibus ducti, poſtea parietes, tabulata, tigna, & reliquę partes commodius & tutius adnitantur, & mutuo cohæreant: ſic propemodum uideor operæ

Oſsium ratio.

precium facturus, ſi de oſsibus inicio dicam. quæ, ueluti firmæ quædam ſedes, ſubiecta corpori, mirabiles commiſ-

ſura,

ſturas habẽt, & ad ſingularum eius partium ſtabilitatem aptas, & ad artus ſiniendos accommodatas, & ad motum & omnem corporis actionem. Iure igitur Quintilianus inuentionem oſſa appellat, quod ut oſsibus corpora animãtium ſuſtinentur, ita oratio ſulcitur inuentione: ſine qua à Themiſtocle prorſus inanis ſermo, & uacuus ſolidis ſententijs, id eſt oſsibus, nominabatur.

OSSA ſunt corpora ſicca, terreſtria, frigida, & ſenſus expertia (quanquam ſcio ex Arabibus aliquos, cunctis oſsibus ſentiẽdi facultatem dediſſe) Eorum ſanè multitudinem numero ſufficienti ducenteſimo & ſeptuageſimo ſexto, comprehendere diligentes Anatomiſtæ conſueuerunt. è quibus, oſſa capitis primum dicenda, enumerandaq; ſunt. Hic nimirum non recenſebo aliorum opiniones, ne uidear, ut tritum uerbum eſt, ex alienis racemis mihi uindemiam facere: neq; Galeni locos penè innumerabiles, qui ſæpe

De oßibus.

Oßium numerus.

medicis ob linguæ imperitiã tenebras offundunt, colligam. operoſum enim eſſet nimis, & alienum à noſtro inſtituto. Quid eſt (obſecro) cur dispute, utri rectius ſentiant de numero oſsium capitis, philoſophi'ne an medici; an ſibi dicat pugnantia Galenus diiudicabo: qui uidetur in ſuis commentarijs, aliàs diſtribuiſſe in ſex oſſa, interdũ in octo, aliquando in octo & decem. Mea quidem intereſſe nõ opinor, iudicium ferre de re controuerſa, et plena diſſenſionis inter doctiſsimos, nec apud male feriatum, & parum attẽtum lectorem, ut ab iniuria Galenum uindicem, meæ nunc ſunt partes. Sed tum putabo officium meum feciſſe, ac tibi ſatisfeciſſe magna ex parte, cum de partibus corporis, paulo ante dinnmeratis, quid ſentiam ipſe, expoſuero. Capitis autẽ oſſa, numero quinario perſtringuntur: quippe cuius quatuor ſint oſſa uti parietes, & frontati lapides: aliud, ut fundamentum. Quæ ut planè dignoſcan-

Capitis oſſa.

ſcantur, commiſſuras quaſdam explicandas cenſuimus, in eum uſum datas à natura, ut ualetudini conſuleretur. ſæpe namq; fit, ut caput oppletũ fuliginibus, & noxijs uaporibus, qui ſurſum leuitate ſua ferũtur, cõmiſſurarum beneficio exinaniatur, ac penitus liberetur. Quocirca in eam mentem Celſus nunquam me potuit impellere, ut crederem capita, quæ uulgo canina ob id uocantur, quod aut ſuturis carent, aut pauciores habent, eſſe firmiſsima, atq; à dolore tutiſsima, uel ſentire ualetudinem commodiorẽ. Equidem ſemper pluris feci Galenũ in re medica, quàm Celſum: de cuius tamen laude & ſcientia, per me nunc quicquam nolo detractum. Sed quia Galenus nuſquam nõ ſcriptum relinquit, huiuſcemodi capita naturæ uitio eſſe ſine ſuturis, & crebro aduerſa ualetudine tentari & torqueri, propterea in hac ſentẽtia permaneo. Commiſſuræ itaq; (tecum rudius ac planius agam: quod, ſi uellẽ magis

Celſus notatur.

Commiſſuræ quot.

ad uiuum rem ipſam reſecare, facilè monſtrarem, earum certum numerum conſtitui non poſſe) tres meo quidem iudicio ſunt, dentatis pectinatim coëuntes compagibus. una anterius caput, altera poſterius caput, tertia medium caput poſsidet. Prima commiſſura ῥαφὶς στεφανιαῖος dicitur: hoc eſt, ut uerbum uerbo reddamus, ſutura

Coronalis. Coronalis, quandoquidem in ea potiſſimum capitis parte coronæ locantur.

Lambdoides. Altera, λαμβδοειδὴς nominatur, quia literam græcam λ refert.

Media. Mediam, quæ excelſior eſt, ſagittæ modò natura effinxit, & ſatis longè egit: unde nomen inuenit.

Occiput. Prima os unum facit, quod Occiput, ſiue tu mauis Occipitium, dicimus: ſecunda,

Sinciput. Sinciput: media, quæ

Vertex. Vertex dici poteſt, duo oſſa utrinq; cõ-

Tempora. ſtituit, quæ duo Tempora appellabimus. quartum eſt, quod Baſilare aliâs dictum, cęteris ſubſidens & ſtratum oſ-

Imum os. ſibus, nos imum dixerimus. Atque eæ dentatiles lineæ, manifeſtiores in uiris quàm

quàm fœminis eſſe ſolent: quamuis tra dat Ariſtoteles, olim repertum indiſcre tum caput, ut etiam cancris contingit. Alij autem teſtantur, caput uiſum ſeptem diſterminatũ ſciſſuris, ſed hæc raro uiſa ſunt. Hos autẽ ſciſſus treis conſtitu it conſultrix & prouida Natura, ut uapores putres fortaſſis (quemadmodum paulo ſuprà te monuimus) in cerebri uentriculis elati, uaneſcerent exitu per commiſſuras libero. Multi alijs rationibus id confirmare conantur, quas futiles exiſtimauimus. *Commiſſurarũ ratio.*

OS Craneum dictum, quam nos ollam, uel caluariam uocemus licet, non perpetuò durum eſt, ſed celſiores eius partes, tenuiores & rariores eſſe dicimus: compactiores uerò & firmiores partes, quæ latera circulò caput obſident, quippe quæ cerebrum ab intentis & ingruentibus magis periculis tueri habeant, neque egreſſum petentium fumorum ſumma, præpediant, occludant'que. Cranei forma *Craneum.* *Olla.* *Caluaria.* *Cranei forma.*

capi

capitis, quam ex materiæ raritate patere diximus, ea conuenientior uidetur, quæ proximè ad ſpheræ figuram accedit, iuxta tempora parumper complanata. Sphęra ſiquidem, occurſantibus quibuſuis corporibus, ſecundum minores partes obuiam fit: quare, & minime læditur. Complanata propterea facta eſt, tum ut uentriculi, quos intra ſe cerebrũ habet, ſuis omnes locis decentius diſcreti locarentur: tum ut nerui, qui mouendi ſentiendiq́ uim afferunt, reliquis corporis partibus ortus ſuos nulla confuſione recognoſcerẽt. Non enim partem anteriorem, quę quidem humidior eſſe debuit, ubi ſenſus reponũtur, auerſæ parti ſicciori pro retinendis cuſtodiendisq́ tenaciter rerum formis, par fuit circumfundi, ſine temporum quopiam diſcrimine. Occiput autem ipſum exterius aliquãto prominet, pariter & ſinciput, formam que ſphęralem (hoc uerbo per te utar licet) quoad potuerũt, retinuere: ea ſanè, ut

ut neruos, qui ſenſum motumq́ præſtant, commodè munirent ac defenderent, ſi quid mali fortè fortuna accideret. Cranei itaq; figura conuenientiſſima hunc in modum à nobis deſcripta eſt. Indecentes autē figuræ eæ proditæ ſunt: ſi caput eā quę antè eſt partem planā haberet, aut eā quę humeros cōſpicit: poſtremò ſi caput ſphærā uſq; quaque præ ſe ferret. ſed figura, quę tēpora utraq; oblonga, occiput ſinciputq; cōpreſſa depoſcit, humanæ uitæ inutilis, aut (ut Fabij Quintiliani uerbo utar) impoſſibilis iudicata eſt. Quî enim fieri poteſt, ut conceptacula illa tria, ſine quibus homo eſſe nequeat, cerebrum, quod intra craneū continetur, ſub huiuſmodi figura concluderet, aut diſtingueret? Craneum eſt extrà quidem leue, & politum: intrà autem, ſicut cætera oſſa, ſcabroſum, & aſperum: ea nimirum ratione, ut membranam ſupremam, quæ cerebrum uelat, & inuoluit, ſuſpendat, ne duritie eius illud cōprimat.

Cranei figuræ indecentes quæ.

primat. Verumenimuerò in cęteris oſſi-
bus, nõ iſta de cauſa, eminentia illa oſſi
culorũ cõperitur. Nã ſubeſt ratio alia,
ut medulla, quæ intra abditos & caver-
noſos ſinus eius ſuſcipitur, ex huiuſmo
di aſperitate pertinacius hęreat, ipſũq;
Cranei fora os confoueat. Foramina habet duo
mina. ſub ambobus cilijs, loca oculorum, ad
quæ utiliter accurrunt nerui lucis mini
ſtri. duo, quò nerui odoratu famulan-
tes, pro utraq; nare prorumpunt. duo
in temporibus, non ſine ratione ner-
uos auditioni obſequentes recipiẽtia.
Foramen aliud è poſteriore capitis par
te erumpit, quo de ſpina medullæ egre
ditur. Alia etiã habet ora imum os, ue-
lut illud, unde neruus guſtatus mini-
ſter exit: aut illud, unde dimittitur uul-
uæ neruus tactionis, ſiue tu mauis, ta-
ctilis: aut illud, unde deſtillationes, &
omnia fluxionum genera, quæ rheu-
mata Græci uocant, ſeſe demoliun-
tur. Paulo infra oculos uiſuntur cun-
ctis immobiles, præterquàm crocodi-

lo,

lo, ſuperiores malæ: poſt has, inferiores, quas ſolas inter capitis oſſa, iunctio nodatilis, ut moueri queant, mira arte committit. Quod autẽ iuxta eſt inferiorem malam, in acumen eminens, mentũ dicitur: quod ſoli homini ineſſe creditur, & ſimiliter malæ. Malæ. Mentum.

DENTES, quamuis mea quidem ſententia nomen oſſis nulla ratione ſibi uẽdicent, propterea quòd ij fermè neruis adhereſcentes ſentiunt, oſſa uerò nullo ſenſu prædita ſunt, ut locupletiſſimus teſtis eſt Galenus, qui cum errare mehercle malo (tu quãti faciam eum, & quãtopere admirer, ſcis) quàm cum certis quibuſdã Arabibus ac barbaris hominibus uera ſentire: eorũ tamen, iuxta uulgatiorem ſententiam, inquiſitio, hoc loco non fuiſſet iniucunda, nec incommoda, niſi mecũ ſtatuiſſem in biſce Commentariolis à controuerſijs & difficilimis quæſtionibus abſtinere, quas in aliud tẽpus magis idoneum diſtuli, & in uolumen ſummis laboribus

horibus ſtudioq́ diligenti ab hinc pau-
Dens quid. cis menſibus conſcriptum reieci. Dens generaliter id omne appellatur, à quo aliquid teneri, uel extrahi poteſt. Unde Virgilius ſexto Aeneidos,

Tum dente tenaci Anchora fundabat naues.

Dentes uerò hic ſunt, quibus in ore constructis, manditur, extenua-
Dentium uſus tur, & molitur cibus. Eos, tametſi Homerus ad compeſcēdam garrulitatem homini datos, illo uerſu indicauit,

Ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

quē crebrò uſurpat, & repetendo nos planè admonet, à Natura linguam uallo dētium cinctam eſſe, & ſepto labiorum circūductam (cum ipſa aures alioqui patulas dederit) ut parce loquamur quæ audiuimus: nihilominus crediderim ego, ea factos occaſione, ut cibum conficerent, ſtomachoq́ præpararent. Acceſſit ad hoc, oris pulchritudo, & uetuſtas quedā. Quàm enim turpe eſſet, hominem edentulū uiuere, cuiuſmodi Pherecratem poëtam fuiſſe, memoriæ

pro-

produũt(is namq; nullum prorſus dentem habuit) animaduertas licet, in quibus conciderint aut ſenecta, aut ui pernicioſi morbi. Non mediocris etiam eſt eorum uſus, ad uocis explanationem. Dentes cũctis animalibus communes ſunt, præter uolucres, è quibus ueſpertilio ſolus denteſcere traditur. Dentes aut ſunt ſerrati, ut ſerpentibus, piſcibus, et canibus: aut cõtinui, ut homini, equo, & ſimię: aut exerti(ut cętera animalia taceam) ut apro, & elephãto. De continuis, nobis eſt dicendum, qui hominibus conueniunt. Singuli duos & tricenos dentes plerunq; habemus: rarius octonos et uicenos, aut tricenos dũtaxat. Quatuor infrà, ſupraq;, qui primores uocanť, anterius proferimus: caninos utrinq; duos, ut eſcas paulo duriores diuideremus. Maxillares poſtea ab utroq; latere quaterni, quini ue enati ſunt. intimi autem, qui genuini uocantur, in extrema gingiua homini gignuntur nouiſſimi, ſæpius circiter uice

Dentium diſcrimina.

Numerus.

Nomina.

 ſimum

ſimum annũ, quos nullũ animal commutat, cæteros autem homo reponit. Sed leo canis que appellatos caninos amittit, & inſtaurat: conuulſi utcunq; homini nunquàm renaſcuntur. Dẽtis autem euulſionem (ut obiter iſtud te admoneam) Aeſculapium primũ excogitaſſe, & adinueniſſe, Cicero tradit. ſuibus ſemper immutabiles ſua ſpõte, multi commemorant; boues bis decutere, bisq; redimere. Cũctis præ ſenio rubore conficiuntur, præter feneſcentem equũ, cui albeſcit perpetuò ea dentium ſtructura compagoq;. Equidem, quia mentio eſt de dentibus, & nihil ſcitu dignum, ſtudijsq; tuis commodum celare te cupio, pro meo iure illud adiunxerim, ſæpiſſime à ueteribus hiſtoricis tradi, aliquos fuiſſe dentatos plus minus. Memini quidem me legere, Timarchũ Meſtoris Cyprij filiũ, duplicem habuiſſe dentiũ ordinem, Herculem uerò triplicem. Direptinam etiam Mithridatis filiam, utrinq; gemino dentium ſepto

Dentis euulſio.

Dentati

pro deformatam eſſe. Euripheum item Cyreneum, & filium Pruſiæ Bythiniorum regis, habuiſſe in ſuperiore maxilla unum modò os pro dẽtibus. id cum rariſſime fiat, inter miracula naturæ, iure recenſeri credo. quorum certa ratio utrũ reddi & explicari poſſit, uiderint ipſi, qui rerum cognitione doctrinaq; delectantur, atq; de ſua ui ac ſapientia ſoli penè omnia profitentur. Ego ſanè uix adduci poſſum, ut mihi perſuadeã, ea omnia quæ ſunt ſupra captum humanum, referri poſſe in cauſas naturales. Multa nobiſcum de his cogitamus, & commentamur quàm ſæpiſſime, atque certa rataq; haberi uolumus, quæ temporis progreſſu, neſcio quo malo fato ſplendida cõmentitia, & quaſi inania quædã inſomnia eſſe deprehendũtur. Si ergo ignorantur poſita ante pedes, nihil erat profectò, cur Phyſicorũ noſtrorum quidam, tantopere cœli plagas ſcrutarentur. Sed ne deriuem in me odium, ueritatis defendendæ ergò, lon

 gius

gius oratione nequaquàm prouehar, quinimo de dentibus cũ illa dicta compendio ſint, tranſibo ad ſpõdylos, qui ſpinam longo ſpacio porrectam conſtituunt. Dicamus iterum oportet, Craneum foramen habere, quod iuxta gulam eſſe uidemus. Ex hoc itaq; lõgis interuallis delabitur medulla quædã, per humeros, dorſum, lumbosq; concameratim ſpõdylis munita triplicibus: quorum graciles ſepteni, ſunt caui dupliciter læua dextraq;, ut nerui huc illuc ue pertenderent, his quidem ceruix coaleſcit (nihil eñ refert, an ceruicẽ collu'm ue appellemus) quibus ſubſunt duo & deni grãdiuſculi, qui ſubinde coſtas pectoris è regione cõferũt, ſeptẽq; oſſibus thoracis, quod in media parte pectoris cõpreſſa, interiectis cartilaginibus coit, quinos etiam breuiuſculos attollunt. Rurſus autem ſunt quinæ uertebræ (an ſpondylos nominare malis, non multum laboro) quas ilia ſupprimunt, atq; ita quatuor & uiginti ſpondyli

Spondyli.

dyli enumerantur. Quod ſi plures pauciores ue reperiant, ſicut capita uitiatæ figuræ, quæ faſtigiato ſunt uertice, præternaturã ſunt. Horũ ergò compago, & contextus omnis, in ceruicẽ, ſiue collum, dorſum, lũbos diuiditur. Ceruix capiti annectitur, huic deinde dorſum: cui par ineſt, quę et pectori, longitudo. hãc ſanè totam partẽ, ſcientiarũ omniũ parens Homerus, eo breui hemiſtichio perſtrinxit, Spondylorum contextus.

Καὶ σιδαρὸν μεταφρένῳ ἐν δόρυ πῆξε.

Quod ſubeſt reliquũ, lumbi appellantur. quorum pars ultima ſacro, latóue (ut nonnullis placet) oſſe finitur. porrò idipſum os, ſacrum dici ea ratione putatur, quia partus tẽpore, diuinitus aperiri aiunt diligentes authores, eductoq́; fœtu ſolideſcere, occulto naturæ artificio. aut ſacram nũcupationem habuiſſe, quoniam Dijs offerri ſoleret: ex quo dixit Menander, *οἱ δὲ τὴν ὀσφὺν ἄκραν θύσαντες.* aut (quod mihi ſit ueriſimilius) quoniã Græci ueteres, quicquid ingẽs Lumbi. Os ſacrum.

Sacri appel latio. ac præclarum haberi uolebant, ſacrum uocare conſueuerunt. nam ἱερὰν θάλασσαν, latũ mare: ἱερὸν ἴλιον, amplũ Ilium: *ἱερὸν* ἱερὸν μένος ἀλκινόοιο, ſacrã uim Alcinoi, quàm ſæpiſſime tuus Homerus, atque idem noſter, appellat. In eandem ſententiã iuit Plutarchus Cheroneus, ſcriptor mea quidem ſentẽtia ualde diſertus, ſed parum eloquẽs. Teſtatur enim in libello, qui inſcribitur, Vtrum in terreſtribus ſcilicet, an aquatilibus brutis inſit maior prudentia, ἱερὸν, quod deinde Græcis ſacrũ ſignificauit, antiquioribus grande ſignificaſſe, eaq; uocis huius æſtimatione ἱερὸν ἰχθὺν ab Homero nominari, & ſacrum hoc os, in antiqua medicina & Anatome, & ab omnibus comitialem morbum, ſacrũ, quod grandia eſſent, nominata fuiſſe. Quamobrem ſacramento auſim contendere, Virgilium Homeri ſtudioſiſſimum & *Virgilij locus.* amantiſſimum, Mortalium pectora cogi ſacra fame auri, dixiſſe, hoc eſt magna cupiditate auri coacta, ſceleribus ple-

plerunque obſtringi. & in uetitum nephas proruere. quanquàm ſcio à Seruio Grammatico id ſacrum dici, quod eſt execrabile. cuius ſententiæ Budæus libenter ſubſcribit, ac tota fermè interpretum turba. Mihi tamẽ placet, eum in modum, quem protuli, Virgilium interpretari. Suum cuiq; eſt iudicium: & quot capita, tot hominum ſententiæ ſunt. Agè uerò curſum orationis eò reuocemus, unde deflexit.

Hoc ipſum itaq; os ſacrum, ex tribus particulis, ſiue tu magis probas, quatuor, tanquàm ex peculiaribus quibuſdam uertebris, quæ quidem infra renes collocantur, conſtructum eſt. has poſtremo conſequuntur totidem aliæ uertebræ, unde os aliud natura conformauit, quod Coccyx nomina- *Coccyx.*
tur à Galeno, Cauda ab alijs, à non- *Cauda.*
nullis ὀῤῥοπύγιον. quod nomen magis *ὀῤῥοπύ-*
auibus conuenit. latinũ certè uerbum, *γιον.*
& proprium, reperiri uix poſſe credo.
Spondylos autem his potiſſimum de *Spondylorũ*

cauſis homini tributos aſſeuerauerim, tum fundandi corporis gratia, complectendiq́, tum ſpinæ medullaris continendæ, unde maxima ſenſus portio nobis eſt. Vt em̃ nauigij fundus lignis ædificatus, & ad amuſſim intextus, proram & puppim cæteraſq́ partes corroborat: ita mediusfidius uniuerſa corporis compago, ad ſpondylos adnixa, ualide cohereſcit, nullaq́ dehiſcit in parte. Si unico & perpetuo oſſe coaluiſſet, pro tot ſpõdylis, minus quidẽ periculis obiectaretur extrinſecus intentis, ſed motus commoditas interdicta fuiſſet. Iccirco intelligens ſapienſq́ natura, in actionis uſum & officium toto pectore incubuit, ut artus tam mirabiles & diuini, quos molitur & conficit, arcus inſtar, cũ dorſo uerti ac deflecti poſſent. Nec etiam, ſi dorſum ex tribus aut quatuor oſſibus, ut tibiæ, ut manus, ad ſeſe mouendas commodæ, efformatum eſſet, id motionis genus flexæ, fractæq́, & in curuum aſcendentis, imitari potuiſſet,

tuiſſet. Sed antequam ad ea uenio, quæ ſeſe dicenda offerũt, humerorum, brachij, manuſq; oſſa: hic in trãſitu te ſcire uolo, id eſſe os femori familiare, quod (à nobis interim uocetur os pubis, aut pectinis) ueſicã, uterũ rectumq; inteſtinũ ab occurſantibus, ſinu ſuo coërcet. *Os pubis.* Illud quoq; nobis ſumemus, ſcapulas, humeros, et ſpatulas unius rei nomina eſſe, eaq; bina ſunt: ſingulum læua, dextraq; habent. porrò humeri os omniũ latiſſimum (femur ſemper excipio) eſſe cernitur, ne pectoris muſculos præpediat, quin adiuuet potius, atq; eos, uelu ti ampliſſimæ quoddam genus armaturę, muniat. idq; utrinq; ſuprà infraq; alligatũ eſt. à Græcis ὦμος, & ὠμοπλάτη dicitur. Summa eius pars grandiuſculum habet caput. in eo iuxta anteriorẽ partem ſinus quidam eſt, qui totum ipſum caput in duo ueluti tubercula diuidit. Sinu humeri miro naturæ artificio inſertatur brachium, quam ex Latinis quidam ulnam dixerunt. Inde ad cubi

Scapulæ.
Humeri.
Spatulæ.
Humeri os.
Vlna.

tum extenditur, ubi eſt flexio, ut cōmo-

Cubitus. dius iungantur amplexus, et omnibus ulnis, quod nobis charum eſt, id faciliſus excipiatur. Poſtea infra cubitū ap-

Arundines. parent oſſa, arundines appellata, ſiue

Focilia. ut uulgus medicorum loquitur, focilia: ex quibus bina ſingulę manus ſupra ſe parili ſede ſuſpendūt, quorum unum

πῆχυς πῆχυς, hoc eſt inferior cubitus nuncupatur, in glabra reſidens parte. in banc partem leue uulnus Achillē accepiſſe, ab Aſteropeo Pelegonis filio, teſtatur Homerus,

Τῷ δ' ἑτέρῳ μὶν πῆχυν ἐπιγράβδην βάλε
Δεξιτερῆς, σύτο δ' αἷμα κελαινεφὲς. (χειρὸς

κερκὶς. Alterum autem κερκὶς, ſuperior cubitus, ſiue magis tibi probatur, radius.

Radius. Infernus cubitus paulo longior ſuperno eſt, partē ſortitus ſetoſam: in cuius

Carpus. extremo facta fouea, καρπὸν, id eſt brachiale os comprehendit: atq; infrà ambo in cubiti flexū nodantur. Poſt arun-

Malleoli. dines, ſiue malleolos, diſparia octo cō-

Volæ oſſa. parent oſſa, quibus manus uola, dupli-

ci

ci ordine (ſic loquar) ſeriatim diſpoſitis coaleſcit. Viſa tamen eſt uola in diſſectione furacis uiri, quam meis oculis conſpexi, ſemel atq; iterum, cum nouem oſſiculis, quaſi natura preſaga mali, hominem ad furta præmunierit.

Subeunt poſtea quatuor oſſa, eam partem à Græcis quidem μετακάρπιον, à noſtris uerò medicis manus pecten dictã, adnectentia. is pecten ex re nomen habens, nodoſo coitu, ſimillimoq; nexu in quatuor digitos exit. Quorum qui minimus eſt, auriſcalpus eatenus à nobis dicatur, donec nomen decentius ueſtigauerimus. Alius grãdiuſculus eum ſequitur, quem plurimi annularẽ, uel medicinalem dixere. annularis inde nominari (credo) cœptus eſt, quòd ueteres Græci annulũ haberẽt in digito ſiniſtræ manus, qui minimo proximus eſt. Romanos deinde homines aiũt ſic plerunq; annulis uſos, propterea quòd diſſectis apertisq; corporib. humanis, repertum eſt, neruorum quendam te-

μετακάρπιον.

Digiti, eorumq; nomina.

Auriſcalpus

Annularis.

nuiſſimum

nuiſſimum ab eo uno digito, cuius nũc fit mentio, ad cor hominis pertinere. Ic circo haud ab re uiſum fuit, eum potiſſimum digitũ tali honore dignari, qui continens, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideretur. Proxime

Medius. accurrit medius digitus, cęteros longitudine omnino excellens: qui alio nomine dictus eſt uerpus, à uerrendo podice: & ob id forte impudicus & infamis uocatur à Poëtis. cum enim is porrigebatur, ſignũ erat deriſionis, & contumeliæ. Martialis:

Oſtendit digitum, ſed impudicum,
Alconti, Daſioq; Symachoq;. Idẽ lib. 2
Et digitũ porrigito mediũ. Iuuenalis,
— Ipſe minaci
Præberet laqueũ, mediũq; oſtẽderet unguẽ.
Perſius, *— Frontem, atq; uda labella,*
Infami digito, & luſtralibus ante ſaliuis
Expiat. —

Diogenes hoſpitibus uidere cupientibus Demoſthenem, nõ indice digito, ſed medio porrecto, monſtrauit: pa-

rum

rum uirum innuens, & effœminatum. Idem quoque tum ſatis indicauit, porrectione medij digiti, quidpiã obſcœnum ſignificari, cum dixit, inſanos haberi, qui medium porrigant digitũ, qui indicem non item. Mox ſuperuenit Index, aliàs ſalutaris à ueteribus dictus, medio digito paulo breuior. Demum è regione Pollex, ita nominatus, quod ui & dignitate polleat, inter cæteros quatuor (ut ait Ariſtoteles) cõſpiciendus attollitur: non enim minus quàm tota manus ſemper in officio eſt. Quare Athenienſes ſciuerunt, ut Aeginetis, qui claſſe ualebãt, pollices præciderentur: quippe qui cognoſcebant, maiorem poteſtatem ineſſe in hoc digito, quàm in reliquis. Hoc loco te admonitum uolo, ueteres Romanos, ut ab alijs corporis partibus, ſic à digitis quaſdam loquendi formulas perbelle tranſtuliſſe. quemadmodum enim dicimus frontem corrugare, id eſt, moleſte ferre: exporrigere frontem, id eſt hi-

Index.

Pollex.

A digitis, loquẽdi formulæ.

la-

lareſcere: olfacere, id eſt reſciſcere: degustare, id eſt experiri: ita etiam, pollicem premere, pro fauere: digitum tollere, fateri ſe uictum: digito caput ſcalpere, hoc eſt cogitare: digito cœlum attingere, id eſt fælicem eſſe: duobus digitis accipere, id eſt parce ſumere: digitis crepare, aut digiti crepitu ſignificare, id eſt ſuperbè, & quodam faſtu aliquid poſcere. Alię ſunt huiuſmodi propemodum dicendi rationes & formæ innumerabiles, quas tu ipſe in commentarios tuæ Philologiæ, diligenti ſtudio de bonis ſcriptoribus colligens, referre cottidie ſoles: propterea, niſi perpaucas obiter, non attigi. Digitos ſicut Mineruæ conſecrauit antiquitas, ita dicauit Iunoni brachia: unde Homerus ulnis candidis eam ſæpiſsime decorat. Neptuno pectus, renes Veneri, pedes Mercurio, frontem Genio, & ſingulos artus ſingulis dijs dedicauit, quod exiſtimabat religionem quãdam illis ineſſe, & coli oportere. Sed de ritibus

Digiti Mineruæ ſacri, Iunoni brachia, &c.

bus & inſtitutis ueterum, ſatis ſuperq́ diximus in noſtris Epiphylidibus. Rediamus igitur illò, unde digreſsi ſumus. Digitis omnibus commune eſt, tribus oſsiculis conſtare: quamuis ex eis quidam breuiuſculi, quidam longiuſculi eſſe probentur. Humeri in eo nobis adſunt, quòd plurima (ut iam præfati ſumus (quæ occurrere poſſent impedimenta, arceant: ſimul & os, quod brachiale nos antea appellauimus, nodo ſuſpendant. Arundines eapropter binæ fuerunt, ut unam ſupinandi, alteram reſupinandi brachij, facultatem præberent. Vola illud nobis miniſtrat, quod plicabiliorem coniunctionem, quàm maxime neceſſariam manui, reddit. Quàm uerò tota manus ſit utilis, illud indicio ſit, quia ea ab antiquis philoſophis inſtrumẽtum inſtrumentorum nuncupata ſit. nam cum homini perneceſſarium ſit modò capeſcere, tangere, attrectare, contrectare, modò repellere, modò tentare, ſibiq́

Baßiani Epiphylides.

Manus utilitas.

ſibiq́ꝫ quippiam fabricare, id totum offi-ciosa manus præſtat. *Pollicis ſitus.* Pollicis autem ſedes commodior eſt, quàm ſi in medio manus foret. nam cum magnum quiddam, molle & lubricum pręhēſaremus ambabus manibus (ut plerunq́ꝫ contingit) tunc impedimentum inde fieret inſigne, neq́ꝫ tam capaci ſinu illud tolleremus. Non item eodem tramite gregatim, cum cæteris digitis concretus eſt pollex. ea nanq́ꝫ ratione nihil aut comprehendere, aut retinere noſtrarū eſſet uirium. Neq́ꝫ poſtremum eiuſdem magnitudinis omnes eſſe, Galenus ille Pergamenus prudentiſsimè (ut cuncta) ſolerti ratione perquiſiuit et edocuit. nam propoſito nobis termino magnitudinis rerum capiendarum ultro citroq́ꝫ, minutiſsima quæq́ꝫ detrahimus duobus digitis, pollice, indiceq́ꝫ, perinde atq́ꝫ iunctis uolſcelis: grandiuſcula, eiſdem appoſito ſimul medio digito tollimus: maiuſcula, etiam addito annulari capeſcimus. ad maxima demum auris-

cal-

ſcalpus, cæteris uim digitis confert.

Manus in plures digitos diſtributio ob eam cauſam facta putatur, ut cuiuſcunque figuræ, modi, moles circumprehendi poſſet. ita enim fit, ut orbes, quadros, triangulos, cæteraque id genus, capaci manu rapere, ſufferre, attollere, circumferre, deijcere, cõtorquereque, quo quò uerſus poſsit homo. Ideoque artificioſa, & planè artifex Natura, non cõcedit homini ſenos digitos, niſi prodigioſe quandoque iocetur nobiſcum. ut in liberis Caij Horatij contigiſſe memoratur: ob idque ipſum ambę ſunt Sedigitæ nominatę, Volcariumque uatem egregium Sedigitum appellatum legimus. Rurſus initio ſumpto, dicere tentemus, os illud quod in inguinibus oſtenditur, ſpondylos omnes ſupra ſe ferre, & paulo poſt caueam facere, qua os coxæ, Crus dictum, miræ magnitudinis, cęterorum ualentiſsimum comprehendit. quod gibbum cõſtituit Natura, accubationis, uel ſeſsionis gratia:

Manus in plures digitos diſtributio.

Sedigiti.

Os coxæ.

quæ ſoli, inter cętera animalia, homini conceſſa dicitur. Magnam iſtud os par-
Medullæ uſus. tem medullæ intra penitus infundit, qua poſſet affatim recreari, allata occaſione laborum, quos debet ſuſtinere maximos. Quod niſi animaduertiſſet optima & præſtantiſſima Natura, in uehementiſſimā nimirum cecidiſſent ſiccitatem. Iſtud coxę os quoties uertebrum egreditur, crus contabeſcit, ac penè intermoritur, occluſione uenarum facta, quod difficillime ad locum priorē reuocatur. Infrà ſubſident duo oſſa,
Crus. unum ponè, alterum antè: hoc crus, il-
Tibia lud tibia nuncupatur. unū talo cohærens, pręter modū intumeſcit, cū ſuprà gracile ſit. aliud contra ſeſe ſocio omni-
Talus. no reſpondet, taloq́; ipſi ſeſe applicat: qui etiam aſino Indico, uni ſolipedum, conceſſus eſt. Inferna hæc oſſa, ſuperio-
Patella. ri, os quod patella, ab alijs palmula, à noſtratibus mola nuncupatur, firmiſſime adiungit, cohibetq́;. Ad hæc superuenit os quadrangulam figuram referens,

rẽs, ut telluri planè defigatur. hæc enim ſtationi firmiſsimæ congruentiſsima eſt figura. Deinde monſtratur os, quod ad cymbæ ſimilitudinẽ σκαφοειδὴς dicitur. Mox ταρσὸς, quę uulgò raſeta pedis appellatur, quę quidem uſqꝫ adeò ab ea quæ eſt in manu differt, ut iſta ex quinis oſsibus conſtet, illa ex quaternis, quemadmodũ ſuprà docuimus. quod inde fit, quia pollex pedis eadem regione cum cęteris digitis comparuit, quod ibi eſſet ſiſtendi inſignis neceſsitas, nõ capeſcendi. atqꝫ ideo uni ex oſsiculis ratæ pedis, ſupra ea quæ in manu ſunt, una eademqꝫ planicie aſtringitur. Pollex pedis binis oſsibus componitur. Pollicem autem in pede dextro (ut obiter id etiam attingamus) fuiſſe Pyrrhi regis commemoratur, cuius tactu lieno ſi curabantur. Digitorum uerò pedis nomina his, qui manus ſunt, ſine diſcrimine reſpondent.

σκαφοειδὴς.

Tarſus.

Pollex pedis.

TAMETSI hominum genus à ſe cornua abdicauit, fortaſsis operæ fuerit

De cornibus.

preciũ hoc loco quippiam dicere. Cornuum materiam admodum eſſe terream, eo deprehenditur, quòd ijs duntaxat conſtant animalibus, quæ terream molem maxime participant, grandioraq; ſunt, quo pauciores habent pilos: ſimul quòd iure intellecta cornua, quadrupedibus ſolis conceſſa ſunt. aquatilibus namq;, & uolatilibus, non rectè dixeris cornua: autenim cornicula, ut phaſianæ, parræ, præterea galeritæ, pauoni crinita arbuſcula, fulicis cirros, draconum generi criſtas. Cornua uarijs ſunt diſtincta figuris. nam hæc in ramos panduntur, ut ceruorum & caprearum, ſed caprearum minora: hæc in palmas digitosque effunduntur, ut πλατυκερώτων ſimplicia, & directa: alia in cœlũ, alia in terrã, ut Troglodytarũ, propterea obliqua ceruice paſcuntur. Adunca alia ſunt, & anfractibus contorta: alia, ut arietum: alijs apices congruentiori nomine attolluntur. bina ferè cũctis ſunt, paucis ſingula, ut rhinoce-

noceroti, & aſino Indico. Nec credendum, connaſci tantum primores dentes non habentibus, ut plurimi dixere, peruerſa dictorum Ariſtotelis obſeruatione. Nam quia Ariſtoteles dixit, cornuta magis animalia pilis carere, piloſiora autẽ in cornua minus, aut certè nihil armari, ut equis cõtigit, & leonibus, propterea rati ſunt, ſine dentibus animalia in cornua eos abſumere, ſed facilè coarguuntur, parum attendentes ad id quod dicunt. Nam bonus Ariſtoteles ratiõe efficaci munitus eſt, iſti nulla. Etſi enim uerum eſt illud, quia & pilis & cornibus eſt exitus, non tamen Ariſtoteli id uiſum eſt, ſi illorum alteri non patêret exitus (uerbi gatia) ſi cornibus non foret locus, error eſſet, putare, quò minus piloſũ ſit animal, eò cornibus magis abundare: aut retrò commeare, ſi minus cornibus abundat, eò piloſius, ſi pilis obſtructa foret ianua. Quod etiã ſi dederimus, nihilominus non conſequitur, Non habet dentes,

Cornua quibus naſcantur.

 cor-

cornua igitˀ habet: neq; ex aduerſo bellè efficitur argumentatio, ut Dialecticis notiſsimum eſt. Ceruarum autem natura peruerſam illam ſententiam labefactat, & explodit. nam neque dentes habent, ut neq; mares, nec tamen cornua. Nũc tempus eſt, pauliſper egreſsi ut ad inſtitutum opus regrediamur.

Cornuum uſus.

Cornua ad multa uſu ueniunt mortalibus. qui boream Barbari inhabitant, urorum cornibus bibunt. alij haſtarum loco, præfixa cuſpide è ferro his armãtur. Noſtrates ad multas delicias conferũt. ex Italis Regienſes, uiri mehercle nõ ad omnia ſumma literarum ſtudia ſolum nati, ſed etiam à Deo ficti, ad quoduis opus ex auro uel argẽto uel ęre formandum, & expoliendum, mira quadam arte, reſecant in laminas quàm minutiſsimas, aut in truncos triquetræ figuræ, unde modò pedites, duces, reges, equos, turres, belliſsimè eum ad uſum effingunt, ut mortalium mentes eo genere luſus oblectent, qui à

luſu

lu ſu ciuitatum antiquiſsimo, mea quidem ſententia, ductus eſſe uidetur: modò currente rota in ſphæras precatorias, & figuras conglobatas rotundant. interdum craſsiora cornua in pectines denteſcunt, in fœminarum & puerorum uſum: aut excauantur feliciſsimè, in uaria uaſcula, commoda tum ſcribis, tùm literatis uiris, tenuia interdum explicantur ad laternarum opus, atque ad alia quæ pernecesſaria homini, & maximo uſui fore ab eis exiſtimantur. Ceruorum autem cornua caduca ſingulo uere, & decidua, ob eam fortaſsis rationem, quod ea ab cute eorum tantum emergunt, parum fixa, cum cornua cæterorum animalium oſſe ſuſtentētur. aut quod, cum extra prominentia ſint, & nuſquàm in profundo abſtruſa, ſoli certo contingit ut collabantur. Ex illis quod dextrum eſt, defodiunt, ut niſi quæſitum non inueniatur, atque (ut ait Ariſtoteles) nunquam inuen- *Ceruorum cornua.*

tum cõparuit adhuc. Atqui forte aues ſcire, cur uere potiſsimum ceruis cornua decidant. Equidem propterea id eſſe opinor, quia nec æſtate conuenit, ſi cœlo æſtuante humores exhalant, & imminuuntur: nec autumno, ſi ſiccus ſit, nec hyeme. nam qui fieri poteſt, ſi humorem lentum, & glutinoſum exuberantem reddat? Ver autem huic com modiſsimum inuenimus, quia humor non apprimè tenax eliqueſcit. Cornua item ambo accenſa, ſerpentes arcent, comitiales morbos, ictericiam, tormina, excreatum ſanguinis, & lumbricorum minutam turbam peculiariter abigunt: ſed dextrum nobilius magis eſt, & præſtantiſsimi medicamẽti. Ceruo excisis teſtibus, cum nondum per ætatem cornutus fuerit, ut eſt ſine cornibus, ita uiuit. at uerò excisis cornigero, neque increſcunt, neque excidunt, ſed ſeruantur perpetuò eadem magnitudine. Cur autem ea in ramos ſurgant uſque ad ſex annos, trimis quidem bifi-

dos,

dos, quadrimis uerò triſidos, illud in cauſa eſſe reor, quia animal ſit maximè abundans eo ſucco, qui cornibus conuenit. is eſt atra bilis: quippe cuius caro bilem atram, maximam ſui partem ſibi uendicet. quartanam enim febrem ſuapte natura commouet, quæ rarò occupat corpus. Alijs porrò trium febrium generibus homo uexatur, & torquetur. Ideóque compertum uſu authores produnt, deguſtantes manè carnes eius, non ſentire febres. Sanè ceruis uitam longã eſſe, quanquàm uidetur eſſe præter inſtitutum præſens, te commonere, non tamen putaui ingratum fore, ſi hoc ipſum, quia memini de ceruis, etiam adiungerem: in confeſſo eſſe, centum annos amplius uiuere. quos cornicibus uiuaciores eſſe, Heſiodus ſcribit, uarias animalium ætates ſic complectens. *Ceruorum uiuacitas.*

Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
Ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακό-
ρωνος.

Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
Ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας
Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

Verſus hos uidetur interpretatus quidam, quiſquis fuerit. extat tamen carmen inter reliquas Virgilij appēdices, propterea non uerto: ſed condonans id meæ inertiæ, interea alieno labore per te fruar licet.

Ter binos, deciesq; nouē ſuperexit in annos,
Iuſta ſeneſcentum quos implet uita uirorum.
Hos nouies ſuperat uiuendo garrula cornix.
Et quater egreditur cornicis ſæcula ceruus.
Alipedem ceruum ter uincit coruus. at illum
Multiplicat nouies phœnix, reparabilis ales.
Quam uos perpetuo decies præuertitis æuo
Nymphæ Hamadryades, quarum longiſſima uita eſt.
Hi cohibent fines uiuacia fata animantum,
Cætera ſecreti nouit Deus arbiter æui.

Eam-

Eandem hāc ſententiam Heſiodi, breuiter & feliciter (ut ſolet omnia) perſtrinxit Plinius: Heſiodus, inquiens, cornici nouē noſtras ætates attribuit, quadruplum eius ceruis, id triplicatum phœnici, etiamſi nonnullis autoribus hæc fabuloſa uidentur, inter quos Ariſtoteles, qui arbitratur homine nullū alıud animal eſſe uiuacius, excepto uno elephanto. Ex his itaq; planè cognoſcis, ceruum eſſe animal admodū uiuax, & hominem eſſe quàm infelıciſſimum, quippe cui pręe tot animātibus brutis, tam exiguum uitæ ſuæ curriculū circumſcriptum ſit. Quare moriens ille Philoſophus, qui cornicibus longum ætatis curſum inuidiſſe traditur, quē natura negaſſet homini, uidetur mihi profectò deploraſſe noſtram calamitatem, & hanc breuem lucis uſuram. Cum ergò ea ſit humana conditio, ut uita ſit breuis, & omnibus telis fortunæ propoſita, curſus uerò gloriæ ſempiternus, eſt nimirum cur uelis colere

lere eam cum uirtute, atq; in honeſtiſſimis (quod quidem nunc facis) literarũ ſtudijs traducere, ut poſteris teſteris te aliquando uixiſſe. Vnguium & roſtrorum, ungularum'ue promiſcua eſt ſatis natura. à cornuum oſsiumq; ſoliditate parumper ſua mollities declinat. Vnguium materia eſt ſanguis de uenarum riuulis perſtillans, & non fumus aliquis, quo quidẽ pili coaleſcunt. Viuere itidem, ſentire, & enutriri, & creſcere dicuntur à Galeno. nec ita creſcere intelligas uolo, ut quæque eorum particula incrementum accipiat: ſed è ſumma digitorum parte alteram propelli, ac alteram ſubnaſci. Id autem parens rerum omnium communis Natura efficit, ut aſsidua ſcalptura ungues attriti, ac accisi reparari poſſent. Sunt qui alimento gigni quidem fateantur, at ſenſum illis penitus adimant. Quorum ſententiã paſsim Galenus in ſuis commentarijs coarguit, & planiſsimè explodit. Ad extrema unguium quan-

Vnguium, roſtrorum, ungularum ratio.

quàm

quàm arteriæ propagãtur, nolo tamen credas, ipſos æque peruadere, at certas corporis partes ſubire & occupare ſolent. Non eſt ſanè locus hic de unguibus populari (ut aiunt) trutina examinandus, & pertractandus, ſiquidem aliquos non obſcuri nominis hoc tempore medicos in cæcos errores duxit, atq; adeò inter ueteres diſsidia & ſummas diſſenſiones cõmouit. Plato enim, ille non intelligendi ſolum, ſed etiam dicendi grauiſsimus author, & magiſter, ungues propterea naturam digitis hominum adieciſſe putat, quia alijs item animantibus dederit. At uerò non multo pòſt aliam cauſam commentus eſt; in rebus uel inueniendis uel iudicandis acerrimus philoſophorum Ariſtoteles. quarto is namq; libro de partibus animalium, ſcriptum reliquit, brutis quidem tributos eſſe ungues eũ ad uſum, ut commodius præhendant, & prædam arripiant: homini uerò præſidij cauſa, quo melius ſummos digitos tueatur. *Vnguium uſus.*

tur. Atqui iſtud Galeno non perſuaſit, cui iure omnes multum tribuunt, ut unus excipiatur Hippocrates, prætereà nemo. nam is cum in commentarijs de Vſu partiũ, tum aliàs ſępe tradit, ungues ad hoc ſuuenire, ut melius digiti præhendant. propterea neq; plus iuſto molles, neq; duros concreuiſſe, quaſi eum in modum conformati, ad ſuum officium faciendum futuri eſſent aptiſſimi. cum itaq; nec frigus arcere, nec ab æſtu digitos defendere, nemo homo, uel ſtupidus, non ſentiat, probabiliorẽ eſſe opinionem Galeni quàm Ariſtotelis iudico. Non deſunt etiam qui obſeruauerint quàm diligẽtiſsimè, ipſos ungues prolixius augeri ſenio, quia incrementum præcipuum ea ſumunt ætate, qua uiget & redundat is humor, cui ortum ferunt acceptũ. Cuiuſcunq; modi res habeat, nihil moror: ad alia tranſeundum eſt.

Vnguium incrementa.

Vngues & roſtra Natura dedit, tum ad tuitionem ſui, tum in locum labrorum & dentium: his quidem

dem cum aduncitate & duritie, beſtiolarum capturæ congruentia: his ſine adũcitate, quibus captus ille rapax neceſſarius non ſit: ſunt autem roſtra arcta, quia caput ipſum paruum ſit. Vngulam mulæ ad ſeruandum uenenum ſtygis aquæ ſolam ſufficere, traditur, cum omnem aliam materiam ſine diſcrimine perrodat. Quod in uim eius manifeſtam referri nequit. neq; enim, quia frigida: quia marmor, & multa frigidiora non ſunt eiuſdem facultatis. neq; quia ſicca, dura, aut ſpiſſa: quia ea ſiccius, durius'ue eſt ferrum, ac ſpiſsius, quod illud de ſe pręſtare nequit. Vngulæ alijs indiſcretæ ſunt, alijs bifidæ, alijs trifidæ, alijs multifidæ, pro cuiuſq; commoditate. Neq; in eadem ſerie, quibus multi ſunt ungues, collocantur. pleriſque enim qui in mucronem acuitur, procul à cæteris rigeſcit. De ſquammis nihil eſt dicendum, niſi quòd & piſcibus & ſerpentibus eæ communes ſunt. De oſsibus ſiſaminis, quia minutiſsima ſunt,

Mulæ ungula.

Vngularũ diuerſitas.

Squammæ.

ſunt, nulliusq́ ferme momenti, iccirco ſermonem inducere hoc loco abſtinuimus. Scire tamē oportet, facta ea à Natura, replendo tum articulorum gratia, ne oſſa inani coitione omnino conferrentur.

Os, linguæ fulcimen. Ac uerò de oſſe, quo ſe lingua fulcit, & ſuſtentat, illud tantum dixiſſe ſat ſit: figuram ei triquetram eſſe inditam, cuius cuſpis occipitium reſpicit, baſis os, ut lingua illo planè innitatur, firmeq́ cohereat.

Os cordis. De oſſe autem cor diſdicamus, in equi bouiſq́ corde reperiri. Hominum etiam corda non carere oſſe, ad binasq́ drachmas ſingulis annis, ad quinquageſimum annum accedere, ab eo detrahi tantūdem. ideoq́ ultra centum annos homini uitam nō conceſſere Aegyptij. Atq́ hunc in modum de oſsibus, maxima hominis parte (qua coniectura potuimus) ſummatim conſcripſimus. Tempus iam eſt, ut ad cætera nos aggrediamur, à medulla hunc in modum exorſi.

MEDVLLAM partem eſſe dico ma

magis terream, oſſibus cauis penitus *Medulla terra.* receptam, ea quidem ratione, ut nutriatur os ipſum, quod ſubſtantiæ fuit firmiſſimæ. Sanè terream eſſe, ea ducor coniectura, quia ſit fomentum oſſis, atque rerum princeps Natura præcipuè ſeligat pro quouis nutriēdo, quod maximè idoneum ſit, niſi uſu pernecesſario membris præpediatur. Non eam tamē uolo terream adeò eſſe, quin etiam caliditate participet, & ſucco: quippe quæ durities deponat plurimas, & calefaciat, circumpoſita extrinſecus, perindeq́ꝫ eſt, atqꝫ de coriandro, & cæpe: ſed illud exiguum eſt, præterq́ꝫ ſubſtātiam eius aduenicns. Nam plurimæ medullæ, ſiccæ ſunt, & frigidæ, ut eorum animalium quæ adipe carent. ſeuoſę enim ſunt cūctis cornigeris, pingéue gignētibus. adeps namqꝫ eas remollit. quare congruentius oſſi cohærent, fouentq́ꝫ. Quod niſi ſolers natura feciſſet, in uehemētiſſimam collaberetur ſiccitatem oſsis ſubſtantia: quippe quæ ſuſtineat

d cor-

corporis prægrauem molẽ, motusq́ cita tos artuum excipiat, & aſsiduos. Atque quærat hic quiſpiam, cur multorũ animalium oſsibus medulla nulla ſ uti urſorum. Digna quidẽ dubitatio, quæ pudendum errorem quorundam literatorum & grammatiſtarum coarguat. quos ego audiui ſemel atq; iterum, in frequenti auditorio, de loco ſuperiori pronunciantes, & narrantes auditoribus ſuis, Achillem medulla collecta ex oſsibus urſorum comminutis, à Chirone medico nutritum ac educatũ fuiſſe: indeq́ nomen habuiſſe, quaſi dictus ſit Achilles παρὰ τὸ μὴ θίγειν χείλεσι θηλῆς. ὅλως γὰρ οὐ μέτεσχε γάλακτος, ἀλλὰ τοῦ τῶν ἄρκτων μυελοῦ. Iidem quoque affirmabant, ſe habere authores Græcos, quos ſequerentur, nomina tamen eorum non edebant. Sed ego arbitror, ſi quem authorem Græcum ſectentur, non alium ſectari, quàm illum qui ſcholia in Homeri Iliada conſcripſit. At iſti non animaduertunt, alterum nominis Achillei ety

Medulla cur animalia quædam careant.

Achillis etymon.

etymon ab ipſo (ſi ipſe modò eſt) explicari, atque magis tacite probari. Inquit enim dictum eſſe, οἷά τε ἄχος, τοῦτ' ἐστὶ λύπην ἐπενεγκεῖν τοῖς ἰλιεῦσι. ad quod Homerus principio ſuæ poëſis alluſiſſe mihi uidetur, ſic exorſus,

μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος
οὐλομένην, ἣ μυρί' ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε.

id eſt, τὰ μυρί' ἄχεα. Nihil mirandum eſt, huiuſmodi genus hominum ita facile labi, errare, falli, ac decipi, quandoquidem nullam diſciplinam attingant unquam, rudem'que rerum cognitionem tantum habeant, quanquam multo ære conductos ſe iactant, et publicos profeſſores appellitant. Sed de iſtorum ineptijs altàs, & loco magis idoneo: ad dubitationem redeamus. Leones ſanè quidem, pedum oſsibus non expertes ſunt medullæ, ſeu perpaucæ. dura enim ſunt, adeò ut colliſa ignem excutiant: reliqua eorum oſſa, ſolida omnino. Vrſis, ut ſupra dixi, medulla nulla. Id autem *Leonum oſſa.*

cur factum ſit, nec Plinius quidem, quod ſciam, cauſſam attulit. Quæſtio tamen in eum ſoluitur modum. *Vrſi cur medulla careant.* Vrſorum genus, & leonum, ex toto durum, ideóque fortiſsimum. quare & eorum oſſa, quæ difficillime fluunt, reſoluunturq́, non excauata ſunt: ſineq́ grandi reparatione indiguere firmitudine eorum. Medulla in iuuenta rubeſcit, quippe quæ calore intus æſtuãte & adurẽte dureſcat, ac propterea rubeat. præ ſenecta, amiſſo rubore palleſcit: ut ei adſimiletur ætati, quæ innato calore iam exhauſto, humoribus albidis, quæ φλέγματα nominantur, maxime abundat. Plurimi inter medullas adnumerant cerebrum, liueſcentemq́ illum ſpineum truncum, qui à capite per ceruicem, armos, & renes deſcendens, in podicem deſinit. Vérum dicere nequeo, quàm hæc leuis & inepta eſt ſententia. *Medullæ ratio.* nã aſſentiri omnino neceſſe eſt, medullam omnẽ oſſis reficiẽdi cauſa factam: cerebrum autem, cum trunco illo à ſe

or-

orto, nullo pacto oſſis gratia conceſſũ. Nam quid indignius, quàm cerebrum tantæ nobilitatis, oſſi miniſtrare, & ea propter creatum aſciſcere? Cęterum ne plus quàm conueniat ad unguem omnia reſecemus, & (ut inquit ille) medullitus nimis penetremus, cerebri, ſpinęq́ illius columnæ ἀνατομίαν ſubtic-ēmus. Referunt enim medullam, ueróq́ ſimile eſt, à nonnullis cerebrũ ſpinamq́ medullas dictas quorum unus extitit Plato, quod medullę quodam tenus conditionem ſubeant. A' cerebro itaq́ orſi, eius naturam, conditionesq́ pro uiribus ſcribemus, mox ad ſpinam tranſibimus. Sic enim belliſſimè declarabitur unumquodq́. Cerebrum eſt membrũ illud, de quo nerui, tum motus, tũ ſenſus miniſtri, ortum habẽt: celſiore corporis parte reſidẽs, intra caluariam concluſum, ſuapte natura frigidũ & humidum, ideóq́ immobile, quãuis elatis perpetuò uaporibus caleſcat, ac propterea palpitet, temperandi caloris

Cerebri ac ſpineæ eius colũnæ ratio.

Cerebrum.

gratia. Hucà corde uenarũ arteriarumque uis trãſmitti, à Philoſophis dicitur. Homini maximum, pro magnitudine reliqua corporis, tributum eſſe, ait Ariſtoteles, aduerſus cordis feruorem, qui plurimus eſt, reprimendum, & irrigandum. Tunc autem reprimi putat Auicenna, ille Arabs, cum ſpiritus uitales ad ſeſe elatos cerebrum temperat, & mutat in alios ſpiritus, quos animales Medicorum uulgus appellant. Sed Galenus rudius & planius Ariſtotelem interpretatur, atq; exiſtimat de eius ſententia, cordis æſtum temperari & frangi cerebri frigiditate, ob idq; unum tēperamentum non datum eſſe à natura homini contendit. Veriſimile enim eſt tot meatus, ſinus'ue circumductos, ad multo plura uſui uenire, quàm ad refrigerationem duntaxat, quam medulla grandis præſtare nimirum potuiſſet. Vaſtum autem creditur, quia homini neceſſaria fuit magna copia ſpirituum, qui in complexu cerebri gignuntur,

&

& continentur. Exangue item eſt, & ſine uenis, & arterijs. Ab eo proficiſcitur ſomnus. nam cerebrum non habentia, perpetuò uigilant. Hic mens uiget, ſenſusq́ commoditas. Cerebrum itaq́ (ut miſſas faciã tot hominum opiniones) propter caput ipſum, primum quidem à natura factum eſſe cenſeo. Deinde uerò, propter ſentiendi facultatem, & illorum apparatũ, qui totus à cerebro proficiſcitur. Sed proxime ſecundum caput, propter oculos, quorum præcipua eſt cura inter ſenſus omnes. quamuis multa ſint animalia, caput habentia ſine oculis, quales ſunt talpæ, quas tamẽ cutanea quadam membranula obtegi non ignoramus. Cerebri moles uniuerſa tribus ſpecubus diſcreta eſt, prona, auerſa, & media: in quibus ſenſus omnes, quos interiores dicimus, abſolutiores regnãt. Anterior quidẽ ſinus datus eſt, quòd pręter alios uſus, duos præcipuos præſtat: primum ſanè, ut aëtem (totus enim in cor non illabitur) in ſe

Cerebri cauſa.

Cerebri ſinus.

admittat. quem dum ultrò citroq; accepit, & reddit, tantiſper homo reſpirat: aut tūc ſternutat, cum aër maior, quàm ſpiritu ductus eſt, impetu effluit. alterum autem, ut ſanguis optimè conficiatur, ſpiritu animali, qui per illos anguſtos anfractus diffunditur in uniuerſum cerebrū. Hoc loco præter modum affecto, & ęſtuante, dira phrenetide homo tentatur. rurſus eodem algente nimium, pigro lethargo torpet. At ſi uentriculi ſimul, & cerebrū ipſum, obſtruatur, apoplexia laborat, & attonitus ſtupet. ſin autem uentriculi duntaxat afficiantur, morbo comitiali corripitur. At uerò uitiata temperatura cerebri, modò melancholiam (inquit Hippocrates) fouet. Priore ſinu, commentandi illa facultas ſubſtitit, ad quam formæ rerum, quæ ſub ſenſum uenire poſſunt, tanquam ad iudicem communem contendunt. Hanc alij ſenſum cōmunem, pleriq; phantaſiam dixere. Paulo pòſt tendenti in aduerſum, occurrit ſinus me-

medius, ſedes cogitationis, & iudicij. Hunc obiter ſequitur, et poſtremo quę dam lacuna, memoriæ & reminiſcentiæ locus. Itaq; liquet, tripartitò diuidi ſenſus interiores, nec eos plures eſſe poſſe quàm tres. Ea ratione etiã adducor, quòd alicuius rei ſpeciẽ tribus dun taxat modis compræhendimus. aut enim illã, non ſine re obiecta, ſenſu exteriori percipimus: aut ſolã ipſam com mentamur, ſed loco, et tempore, et alijs circumſtantijs definitam fingimus: aut nullo genere qualitatum circũſcriptam cogitatione cõplectimur. has formas, ſic variè diuulſas, & ſeparatas à rebus, quæ reciperet, cuſtodiret'ue memoria, ueluti theſaurus optimus, perneceſſaria homini fuit. Quare totidem ſenſus intimos conſtituere par fuit, et illos qui dem inter ſe diſtinctos, & abiunctos penitus, quot formę rerum comprehẽ dendæ rationes ſunt, quotq; uentriculi in cerebro deprehenduntur inter ſe diſtincti. Diſtingui autem, illud erit in- *Memoriæ uſus.*

d 5 di-

dicio, quòd unus lædi poteſt, reliquis incolumibus, & integris. Periclitemur pauliſper in his exemplis, quibus lucẽ rebus perobſcuris, & in ſola animi notione depictis, Philoſophi ac medici afferre conſueuerunt. *Theophilus.* Theophilus medicinæ artis peritus, cũ graui morbo tentaretur, in angulis ædium occinẽtes ſuſpicabatur adeſſe tibicines, cantoresq́; qui ſanè nuſquam erant. Non multo pòſt uerò, quàm conualuit, ſana mente narrabat omnia, quæ in ægritudine, ſuſpicione attigiſſet. Vnde medici coniectura adducebantur, cogitandi iudicandiq́; uim & memoriam, modum & integritatem tenuiſſe, imaginatione tãtum aberrante, & extra (quod aiunt) quadrum promota. Idem contigiſſe *Acme.* Acmæ, putidæ mœchæ, & nullius aſſis facientis olidum lupanar, teſtatur Catullus, poëta lepidiſſimus. propterea imaginoſam, hoc eſt, falſis illuſam imaginibus, appellat: & medicos conuocari ſuadet, qui mẽtis alienationem cu-

curent, & ſanitati reſtituant. Aiacē fu- *Aiax.*
rentem, & inſanientem Oreſtem poe- *Oreſtes.*
tæ faciunt, quia imaginibus, non men-
te fallerentur. Ac uerò cogitationi & iu
dicio noxa afferri poteſt, cæteris ſuper-
ſtitibus, quemadmodum memorabili
cuiuſdam exemplo cōfirmat Galenus.
Romę enim neſcio quem olim ait mor-
bo oppreſſum fuiſſe, qui occluſis ædi-
bus, de feneſtris uaſa tranſeuntibus
oſtendebat, ſciſcitans, an illideret. Ve-
rùm quia unumquenque ſuis appella-
bat nominibus, palàm fit, memoriam
imaginationēq; minimè obleſas fuiſſe,
iudicio uitiato duntaxat: quoniā quid
faciēdum foret, parū diſpiciebat. Nam
et poſtremò ſciſcitari perrexit, an puerū
præcipitem ageret. annuenubusq;, con
tinuò deturbauit. Thucydides porrò
ſcribit, peſtilentia atrocius craſſanre,
qui laborabanr ex ea, tantam illis obre-
pſiſſe omnium inſcitiam, ut parētum,
amicorum, & ſuimet obliuiſcerentur.
Meſſalā Coruinū morbi ſęuitia, ſui no *Meſſ. Cor-*
mi

uini obliuio. minis oblitũ eſſe, tradit Plinius. Nõne Franciſcum Barbarum, Hermolai amicum, Græcas literas, quarum prius erat doctiſſimus, in extrema ſenecta oblitum accepimus? quanquam is & diiudicandi, & commentandi facultate pollebat. Georgium quoque Trapezuntium, in eundem memoriæ morbum incidiſſe ferunt. Ea mediusfidius ægritudinis uis eſt, iſtiuſmodi ſenſuum, ut homines ad inſaniam planè adigat. Thraſilaum namque eò ueſaniæ deueniſſe legimus, ut Piræum ingredientes naues, ſuas arbitraretur: perinde abeũtes, remigranteſq; ingenti applauſu excipiebar, ſi qua forte naufragium feciſſet, nullo mœrore conficiebatur. Is tandem fratris cura, morbo liberatus, narrare ſolebat, nunquam ſe uixiſſe iucundius, quàm furoris rempore: quoniam aberat triſtitia, & uoluptas ſibi curis omnib. uacuo paſſim arridebat. Quid quæris? Galenus ſe expertum prodit, iſtam mentis perturbationem. Nam cum

Franciſcus Barbarus.

Geor. Trapezuntius.

Thraſilaus

eum per æſtatem febris quateretur ardore, in cubili extãtes atro colore feſtucas cernere ſe opinabatur: ueſtes etiam floccorum plenas, quos uixdum ſummis digitis carpere & colligere occœperat, cum ex amicis, qui uiſendi gratia illuc conuenerant, unus dixit, uidetis'ne hunc iam floccos cõuellentem, ac feſtucas legẽtem: tum animaduertiſſe ſe omnia, inquit, quæ dicerent, perinde quaſi ratio cõſtaret, ſed in phreniſim de lapſum ſe ſentiebat. Mitto inſaniã Herculis, qua tũc agitabatur, cum Amphi- *Herculis furor.*
tryonem interfecturus uideretur. Mit- *Prœti filiæ.*
to Prœti filias furentes, Abderitas inſanientes, Lyſimacho imperãte: & alios pleroſq;, quos recenſere infinitum foret. Satis ſit, luce clarius oſtendiſſe iſtas tres animi facultates prorſus inter ſe diſiungi, ac ſeiugari. Reuertor igitur ad illud, quo de agi cœptum eſt paulo ſuprà. Anterior cerebri portio mollicula eſſe debuit, quia nerui, qui ſenſum præſtant, inde prodeũtes, molles ſunt. pluſculo

ſculo tamen duriores ſunt illi ipſi, qui ad oculos pertingũt, motionẽ allaturi, quoniã de membrana duriuſcula ortũ habent. Verũtamen poſterior pars eſt ſolidiuſcula, & quòd nerui motus miniſtri ſunt duri, & quòd benè dureſcit mẽbrana, unde propagare ſe incipiũt: & quòd, quo durius quippiam eſt, eo pertinacius ſeruat & cuſtodit, quod ſemel eſt admiſſum. Sed utranque ſimul habere, mollitiem nimirum, & duritiẽ, difficile eſt, ne dicam fieri non poſſe. Nã ſępius illud uidemus, ut qui citò capaces ſunt, ij pręſertim infœcundę ſint memorię: contrà, qui magna memoria pollent, uix admittere quicquã probantur. *Curio.* Curio pater tam nulla fuit memoria, ut olim totius cauſę ſit in iudicio oblitus: attamen iudicio excelluit. *Codrus Vrceus.* Codrus Vrceus nihil unquam ſuis auditoribus quicquam de ſuperiori loco dixiſſe, niſi de ſcripto, traditur: at in dijudicandis ueterum, cùm Græcorũ, tum Latinorum ſcripńs, diuinum habuiſſe

in-

ingeniũ commemoratur. Si qui tamen inueniantur, quibus natura utrunque dederit donum, fœlices ipſos eſſe puto, & propius ad Deos accedere affirmo. qualem antiquitus extitiſſe Portiũ Latronem ferunt, qui, quæ dicturus erat, ediſcendi cauſſa nunquam relegeret, edidicerat cum ſcribebat: dicebat ita, ut in nullo uerbo unquam memoria illũ falleret. iubebat aliquem nominari ducem, ſtatim illius geſta ad unguem memoriter recitabat, quaſi iudicio diuino potius quàm humano præditus. Iulio quidẽ Cæſari, Hortenſio, Themiſtocli, Carmidæ, omnes æternam memoriam conceſſere. at quis ingeniũ, et mentis aciẽ illis unquã ademit? Ioannem Picum Mirandulæ tyrannum, adeò memoria excelluiſſe accepimus, ut miraculo orbi terrarum extiterit. nam duo millia nominum recitata, ſtatim, quo ordine erant dicta, referebat. ducentos uerſus, ab ultimo exorſus, memoriter dicebat. Quis Pico uerò iudicium acrius & cer-

Portius Latro.

Memoriæ exempla.

Io. Picus Mirandula

certius tulit, de controuerſis rebus tam diuinis quâm humanis, de quibus phyſici & theologi ſummopere ſollici-

Andreas Alciatus.

ti fuerant? Quid Andreas Alciatus, iuriſperitorum eloquentiſſimus? & eloquentium iuriſperitiſſimus? quàm debet præſenti naturæ, & præpotenti rerumq; dominatori Deo? cuius benignitate nihil non tenaci memoria aſſequitur: & quod magnam admirationem facit, ſic de iure conſultus prudenter reſpondet, ſic mirè leges interpretatur, & æquitate ſumma tẽperat, ut poſt homines natos fermè nulli, aut perpauci doctiores, acutiores, acriores in rebus uel inueniendis, uel iudicãdis, Alciato fuerint. Dij eius ingenium fortunẽt, & uitam quàm longiſſimè producant. nihil enim dubito, ipſo ſuperſtite, quin literę in plenum reſtituantur ſuo candori, quæ penè neglectæ hactenus iacuerũt: leguleis autem quibuſdam acutis & cautis, præconibus actionum, cantoribus formularum, aucupibus ſyllabarum,

rum, nullum locum amplius fore ſpero. Is quidem, utpote qui diſciplinarū orbem eſt iam conſecutus, neſcio quomodo inter colloquēdum, quaſi aliud agens, uiſus eſt docuiſſe me, & Marcū Andream, uirum græce & latinè oppidò quàm doctū, facultatem cogitandi perquàm decenter intercidiſſe duas alias: propterea quod illam noſtri potiſſimam portionem, intercipi duobus extremis conſentaneū fuit. Is item medius locus, eò dignißimus iudicatus eſt, quod cor directè illi obnoxia continetur, illiq; præſto eſt. Neq; illud rationi defuit, quod ei inſtantia acrius diiudicandum ſit, prouidendumq; de futuris: ſed inſtantia, ſequentiaq;, anteuerſus & retrouerſus arcentur. ideoq; hinc & inde aptiſsima ea uiſa eſt regio, quæ medium poſsidet, ſi natura nihil temere efficit, aut quod optimū ſit, nō cōtemnat. Acuero quod inter primū & mediū uentriculum mira arte à Natura factū eſt, in eo uiſitur cerebri ſub-

ſtantia quædam ſanguinolenta & craſſiuſcula, in tranſuerſum porrecta ſeratim, ut ferè dixerim: quę à ſpecie, quã præ ſe fert, uermis uulgò nominatur: non à colore, ut falsò quidam putant. *Vermis.* Huic ſubſident duæ cerebri particulæ femorales, quæ cum dictus uermis diſtenditur, hęrent, coëuntq́; & interuallum, primum inter ac ſecundum uentriculum obſtruũt, quoties ab æſtimatione comprærhenſorum homini ceſſandum ſit. Sed cum ęſtimandę perpẽdendæq́; ſunt imagines à cogitandi facultate, tunc contrahitur, curtusq́; fit. Verminea illa particula, ſimiliter ſe habet, atq; cum manibus corrigia attrectatur, quæ partes imas loculi infrà ſecti expandit, clauditq́; ſi eadem reſeratur, à cerebri auerſo uentriculo ſeſe per dorſum prouoluit uertebratim, columellæ ſimilis. Medulla, de qua ſupra meminimus, cerebro tum ſubſtantia, tum colore ferè proxima: & ſi durior eo euadit cerebro, quo longius abit.

Diſsi-

Diſsimilis autem eſt multum feruore, aut gelu. Cæterum Ariſtoteles contra quorundam ſententiam inuectus, ipſam calidiorem cerebro eſſe, ea confirmauit ratione, quod natura aduerſus cerebri frigus molita, calētem eam inuexerit. Ego ſanè magis uincor magni philoſophi obſeruantia, quam argumentis. Nam hic obſecro, dicat mihi ſapientiſsimus Ariſtoteles, ſat ne illud præſtabat cordis feruor, excellens nimis? Quod ſi non, cur item diligens natura, tanquam hominis in cæteris officioſa, de cordis ſubſtantia perſimili, non excogitauit in nobis partem aliquam, præter cerebrum, qua refrigeretur ignis ille implacabilis? Atqui feruescere magis cor contenderem, quàm cerebrum frigeſcere, ſi in nobis æſtus rigori dominatur. Ad hęc cum in uniuerſum de ea agamus, dicet ne, eam quæ in animantum genere exangui, quod ſine cerebro eſt, eſſe calidam, cũ cerebri ſit loco, compeſcereq; debeat ſi-

 mili.

militer cordis immoderatum calorem? Atqui perlibenter audirem, quibus in animalibus non ſit cor, ſed quaſi cor, neq; cerebrum, num etiam ſit quiddam ſpinæ reſpondēs, pro neruorum ortu? Illud item noſtram ſentētiam comprobat, certiſsimum experimentum, quia ea facilius ægreſcat frigore, quàm cerebrum: quod alioquin non negaſſet aduerſarius. cuius tamen contrarium certè experiremur, ſi calida foret, hoc non parū prohiberet calor cordis, cui proximè accedit multum. quibus dictis adijciendum eſt, cerebrum aliquantiſper nō iniuria humidius eſſe, atq; ſit ſpina dorſi: quippe, ſi pati decuit magis cerebrum pro obeundis interioribus negotijs, quibus cenſetur aptius cerebri coniuncta perequa proportione mollities. ſed hæc iam miſſa faciamus. Illud ſiquidem conſtanter protulerimus, ex ſententia, ob eam ſanè rationem factam, ut plurimis neruis, qui coſtis & uentri infimo tactum motumq; tribuūt, prin-

cipium eſſet. quod alioquin difficillimum, ſi non impoſsibile, fuit, cerebro immodico certe interuallo præſtare. Itaque uicaria (ut eum in modũ dixerim) illius officio fungitur, refertq́; , quoad eius fieri potuit, ortus ſui beneficium, non ingrata. Iam tempus eſt, exquiſita ratione paulisper de neruis diſſerere: quibus nihil ſit in corpore toto aut officioſius, aut cui magis alij debeamus noſtri particulæ. His, tum natura, tum uolũtate mouemur in primis, ſine quibus illico hominis genitura euerteref. His quina illa ſenſoria peregrina, coloris, & lucis, ſoni, odoris, guſtus, reiq́; tractabilis, cognitionem afferunt, nobisq́; ultrò ſubminiſtrant. Vnde rerũ cauſas contemplaui, in ſidera ſingularesq́; mẽtes conuolamus. ſed enim, his ſine ſenſorijs quid unquam cogitaret, perpenderet, aut iudicaret uis illa diuina, quam animam appellamus? Quid itaq́; neruus ſit, initio dicamus. unde nobis occurrent affatim, quæ inſunt af- De neruis.

 ſectio-

ſectiones, et iã ex dictis ferè colligit̃ eius eſſentia ea quidem in eum eſt modum.

Neruus eſt membrum (ut uerbo Apulei utar) officiale, & ſimilarium partium, ſenſum & motum ſecũ uehens. Atqui eum eſſe ſimilarium partium affirmauimus, ad muſculi diſcrimen, cui cætera conſentiũt. Mox iunximus, ſenſum & motum ab eo eſſe, iecinoris cauſſa, quòd cæteras ſibi definitionis partes uendicat. Verum ea, quam diximus, pars, à nerui definitione ſemouit. Sed plenius tractando, ſingulasq́ue eius affectiones aperiendo, dicamus oportet, gelidæ eum eſſe temperationis, ſi decuit eum motus ualidiſsimos, qui plurimi cientur, exercere: ne ſi calidus foret, motu, qui ſuapte natura caliditatem prolicit, ſupra modum caleſceret, abſumereturq́ue. Sicca pariter eſt ei temperatura. nam non multum humidus perduraſſet, eadem nimirum ratione. quare ſi ſecus ac diximus contigiſſet, temerarium aut momentaneum quidpiam moli-

Nerui temperatura.

moliretur natura : præterea, ut mollities ſanè, quæ humiditatem conſequitur, contraria, aut certè minus potens pro obeuodis moubus exterminaretur. Soliditas itaque non ab re illi congruentiſsima eſt, candor'que, quòd calore agente in ſiccum, prima ſui actione albeſcit ſiccum, perinde atque de oſſe ſuſpicamur. Teretis etiam eſt figuræ, ut trahi, retrahi'que pro arbitrio poſſet. ſilla'que penitus habet minutiſſima, ſpiritum conuehentia quàm puriſsimum. Integra igitur plana'que nerui definitio ea à nobis forma allata ſit, atque ſi ea aptiſsima ſit, illud argumento eſt, quod ſoli conuenit, reciprocatúrque in uniuerſum, non particulatim accepta, ex ea uerò affectiones omnes cõfeſtim & expeditè emergunt. De neruorum autẽ ortu diſceptatio eſt non modica, Ariſtotelem inter & Galenũ. nam hic cerebrũ illis principiũ ſtatuit, ſua cõnixus hęreſi, pleriſqꝫ etiã obiectis rationibus: ut quòd cerebri prępedius

Nerui figura.

Neruorum ortus.

 offi-

officijs;& neruorũ officia ceſſent. quia ex diſſectione illud cõſtet, quod ſubinde in euentis, id eſt accidentibus, ambo adſimilẽtur eò loci maxime, ubi nectun tur ſimul: quod item cerebrum ſit ſenſus et motus occaſio, et autor: quod demum, propter cerebrum maioris ſint molis, & molliciei. ortum autem omne ad ſui principiũ maius eſſe, & mollius uſu iam planum ſit. Sed hæc quanquã certa rataq́; haberi debent, dubitationis tamen adducendæ cauſa, & gratificandi potius Ariſtotelis ſtudioſis & amantibus, quàm ueri defendendi gratia, perridicula eſſe fingamus per te licet. Quod igitur ad maximum philoſophorum Ariſtotelem attinet explicandum, id nimirum certa noſtra ſentẽtia firmandum eſt, cor neruis præſtare ortum, ſi primus ſentiendi et mouendi ſit autor. quod planè eo demonſtratur, cũ cor initio ſolum omnium moueatur ac ſentiat, quod quidem ſine neruis fieri nequit. Id nec Galenus nobis inficias

ive-

fuerit. ſed & illud dederit neceſſariò, tū experientia, tum ratione uictus, neruū corde penitus cōtineri: quamuis id audacter negarit, pignoreq; certauerit cū aruſpice, quod nullus cordis neruus oſtenderetur. Sed apertiſsime noſtro tempore, in illius cellulis cōſpectus eſt neruulus, membranam leniorem cerebri operculum conſtituens: qui tametſi maior eſt proxime cerebrum, nihil con eluditur. quemadmodum ferè accidit, initia minima eſſe magnitudine, facultate maxima, ortaq; de his, grandiora: ſicut radices arboris minutiſsimas diuellimus, trunco iuxta eas grandeſcente. Neq; cerebrum primum ſenſorium nobis eſſe, neq; primam mouendi uim habere aſſerimus, ſed manifeſtius & euidentius ſenſum præſtare, quàm cor ipſum. Quod autem de perſimili colore obijcitur, pertenue eſt argumentum. Quod ſi aduerſarius inſtet, reſpōdeat obſecro, cur non magis ex oſsibus oriri eum affirmauerit: quippe cum ſi- Cordis neruus.

e 5 mil-

millimus eis uideatur. Poſt hæc, dicamus tamen ubi non refert, ſeptem neruorum paria de cerebro mitti, quamuis uero ſimilius dicatũ à membrana illa cerebro uicinıore exoriri. Primum ante uerſus ponè duas glandulas olfactus, binosq; oculos comparet, nondũ ſatis adhuc exploratum, num duo nerui ſint, aut unus. Alijs uiſum eſt duos eſſe, in pyramidem coire; mox pyramide euerſa ad ſuum ſinu facto humorẽ, quem uitreum dixerũt, iter capeſcere. Ita crediderunt neruum, qui dextro ſuſpenditur cerebro, ad dextrum quoq; oculum ſpectare: eumq; qui à læuo, in læuum ſimiliter deſinere. Certum illud eſt, in pyramidatas formas exijſſe eam ob rem, ne diſtinctis apprehẽſa oculis omnia gemina iudicarentur. Vnde ego non ignobili ratione unum eſſe aſſeuerauerim, ueluti ſenſu ipſo alioquin deprehenſum ſit. Alterum par aliquanto ualidius poſt primum cadit, eodemque foramine exit, oculorum muſ-

Neruorum ſeptem paria de cerebro mitti.

muſculis ſeſe commiſcens, ut & claude
re, aperire, cōmouere poſsimus. Ter- 3
tium conſequitur par, initiò quidem
quarto pari mixtum, ſed mox ab eo di-
ſcernitur, in quatuorq́ partes diduci-
tur: è quibus deſcendens una, forami-
ne eo quo arteria uenalis attollitur, ad
ea prorumpit uiſcera, quæ ſæpes, aliàs
diaphragma appellatū, ſupereminet.
Alia pars foramen oſsis temporis egre-
ditur, quintoq́ pari continuò ſeſe ap-
plicat. Alia pars eodem limite, quo &
ſecundum par porrigitur. neque enim
potuit primi iugi orbitam & curſum
tenere, ne fortaſsis utiliori pari, quod
in uentriculum deſinit (ut ſuprà dixi-
mus) anguſtior ſtringeretur. Cum ita-
que hæc pars exterius proficiſcitur, in
tres ramos ſpargitur. quorum unus
ſui fila ad palpebras, ad minores an-
gulos oculorum, ad temporum mu-
ſculos, ad mandibulas, ad ſupercilia,
ad frontem, dirigit. Alius ad eos per-
tendit angulos paulo maiores, unde ca
dunt

duntlachrimæ: indeq; ad nares, tum intimas, tum extimas expāditur. Alius iterum ramus ſua decurrens uia, quæ eſt à lateribus ſuperciliorum ſuper os maxillæ in duos frondeſcit ſurculos: è quibus alter ad intima feſtinat, dentiū̃que radicibus, gingiuisq; ſupernis ferme adhęreſcit: alter cutem maxillę proximæ commeans, extremis labijs, & illis ſupernis, naſo que extremo finitur. Quarta poſtremò tertij paris pars, mandibulæ ſupernæ foramen penetrans, in linguæ tandem conſumitur cacumen, cui ſaporum iudicium committitur: ex qua etiam parte nonnihil dentium alterius ſeriei, gingiuis, & labijs
4. inferioribus cōmodi acceſsit. Quartum par poſt tertium exoritur ex cerebri ima parte, ex quo tandem pelle facta palatum tegitur, ſenſum que nanciſcitur proprium. hoc exiguum eſt admodum, ſed concedit ei quod linguam induit: quod ex eo fuit, ne natura nequicquam operata putaretur. hoc enim

illo

illo eſt durius. Quinti paris origo 5
eſt ab utriſq; cerebri lateribus, ſinguli
in bina pullulant paria : quorum alte-
rum ad locum auditus perueniens, in
membranulam expanditur totum : al-
terum, quod ad frõtem uergit, oſſeam
illam carnlaginem terebrans , egredi-
tur, per queauris anfractus obambu-
lat. nam quo longius ab ortu ſuo eſt,
eo dureſcit magis atque magis . Cum
egreſſum hoc par iam ſit, tertij paris ra-
mulis, qui palati muſculos conficiunt,
ſeſe intercipit. Sextum uero par à 6
ſincipitis parte oriundum, minimo in-
teruallo ab eo qui eſt quinti paris or-
tu, adeò ut nõ ignobiles autores, utroſ-
que in origine coniungi tradant . hoc
priuſquam foramen pone ſpinam ex- 7
ertum adeat , in treis neruos diſtribui-
tur, atq; infra tres illi rami ſimul exeũt,
Ex his unus gulæ muſculos intrat, ad-
que linguæ radicem conſiſtit , ut pari
ſeptimo opem ferat. alius humerorum
muſculis, atque ei præſertim qui miræ
eſt

eſt latitudinis indiſ: tertius ramus duobus maior, qua aſcendit uia, arteria uenalis ad uiſcera properat. Ab hoc iterum principio ramuli quidã prodeunt ad epiglottidis muſculos, qui pro temporis opportunitate (ut dicemus) tollere poſsint epiglottidis ipſius annulos: cum que gurgulionem tranſierint, attolluntur rami, qui muſculorum capitula ad infera, quoties opus eſt, attrahunt. Eam ob cauſam non à cerebro directè promittuntur. nam eo pacto aut ſurſum traherent, aut in tranſuerſum: quorum neutro, ea in parte, indiguimus. Huius reliquum diaphragma penetrat, quò tendit & tertius ramus: ubi & in uiſcerum membranas expandi-
7 tur, & ad latum os proficiſcitur. Secundum par ea demittitur regione, quę cerebro ſpinæq; communis ſit (& hæc cerebri extrema eſt portio) cuius bona pars eius muſculis excipitur, quibus lingua mouetur. his etiam muſculis, qui intercipiuntur lingula, & oſſe trian-

angulato commiſcetur. Huius tanti or dinis, eius planè induſtriæ, cauſam cre do eſſe Naturam, quod cerebri eo ſoli diores ſunt partes, quo à priore uentri culo receditur magis. Ideo neruis, qui magnis motibus occuparentur, origi nem cuique ſuam æquo conceſsit di ſcrimine, quoad eius fieri potuit. qui bus (quantum in me fuit) diligēter ex cuſsis, reſtat ut de neruorum uno & tri ceſimo pari dicatur, qui à ſpinea medul la reflectuntur. Vnus ex primi ſpondi li binis foraminibus extollitur in capi tis muſculos, ut inde ſentiat caput. Pri mum hoc par tenue admodum fuit, ne anguſtia foraminum, quam delegit na tura, uia ſibi occluderetur. Aliud ex fo ramine, per primū ſecundum'ue ſpon dylum egreditur, ſenſum'que exactio rem atq; primum fecerit par, maxima eius parte capiti elargiť, ut quod tenui tas illius nō attulit, ſecundo emendetur pari. Reliquū huius paris, partim muſ culis colli abſorbetur, partim muſculo illo

illo lato, quod iampridem memorauimus. Aliud exit foramen, quod inter eſt ſecundum & tertium ex ſpõdylis. & ſinguli duorum neruorum in binos ſin duntur ramos, quorum alter quidem ceruicem uerſus, illis inſertatur muſculis, quibus datum ſit officium, & caput & collum mouendi: alter uerò ante uerſus porrigitur, donec in muſculum latum deſcendat. Illud quoq; conſpicuũ fuit pleriſq;, muſculos temporum eo copulari, in brutis etiam aurium muſculos, ſed maxima eius pars maxillarum init. Quartum par per tertium & quartum educitur, & ſinguli eius nerui in duos exeunt, ſimiliter ac de tertio dictũ eſt. Horum unus, qui maximus eſt, retrouerſus flectitur: muſculis abſconditur, qui collo capitiq; communes ſunt, eiuſq; quibuſdam filiis maxillarũ muſculis applicatur. Alius autem neruus, qui minimus eſt, uerſus guttur emittitur, indeq; eius quæ araneæ cellam diſtendit perſimilem uenam obtegit ſo-

mni-

mmiſeram. Demum in duas rameſcuht partes, quæ ad mediaſtinam membranam procurrunt. Par quintum ſimili exitu, ſimilibusq; partibus cenſetur tertio & quarto pari. Harum quæ minor eſt, ſpectat anterius: retinetur tum muſculis qui caput antè uerſus flectūt, tū collo capitiq; communibus muſculis, quæ autem paulo maior, in duos ſecatur ramos. Sed inter duos hos, eſt me dius ramus, qui ad humerū ſupremum pertinet. inde cum ſexto ſeptimoq; paribus ſociatur, ex quo nonnihil ad mouendam manum extenditur. Qui ſimiliter ſecundus eſt ramus, cum ſexto ſeptimoq; ſe commiſcuerit, prorumpit ad medium diaphragma, ſextum parili foramine uiaq; proficiſcitur: ſed pars ſcapularum eſt, pars autem alia ad diaphragma feſtinat. idem de ſeptimi uia foramineq; ſentiendum omnino: cuius quæ maxima eſt pars, ad armos incedit, unde illis eſt motus. Quiddam tamen ex illo ad capitis colli, & dorſi mu-

f ſculos

ſculos commigrat, demumq; in diaphragma deuoluitur. identidem de octauo intelligendum, quod in uniuerſum uendicatur à brachio, eam ob cauſſam, quia brachium interdum robuſtis & crebris agitatur motibus.

Nerui ſpondylorum colli.

Hunc itaq; in modum de neruis ſpondylorum colli à nobis conſcriptum ſit. Primum par neruorum dorſi, uia inter primum ſecundumq; pectoris ſpondylum facta, in duas ſeparatur partes: quarum quæ maior oſtenditur, muſculis coſtarum dorſiq; occurrit, & figitur: quæ autem minor; primis fit obuia coſtis, tandemq; octauo pari conuoluta in manus ſimul accurrunt. Par autem quod ſecundum eſt, ex foramine, quod interiacet ſecundum & quartum, colligitur: quod aliqua ſui parte brachium, aliqua uerò parte quæ ſupra interq; coſtas comprehenduntur muſculos ſtipat, aliqua demum ſpinæ ſcapularum muſculis deliteſcit. Neque hic opus eſt de cæteris dorſi ner-

uis

uis longum ſermonem inſtituere, quādoquidem reliqua eorum paria inter ſpondylum & ſpondylum orſuntur, præter duodecimum par, quod ex uno depromitur ſpondylo, qui duodecimus eſt. Illud tamen non diſsimulandum, omnia neruorum paria quæ ſilentio præteriuimus, ſpinæ coſtarumq; muſculos munire, carnem etiam, quæ ponè conſpicitur renes, confiniaq; iſtis membra. Quinq; etiam neruorum paria adſunt, ex ſpondylis coſtarum, quæ haud quaquàm complete ſint, quorum ſingula ex ſingulis deducta ſpondylis, muſculis anterioribus, tū ſuper interq; iacentibus coſtas, occultantur, tum uētris muſculis, renumq; carni utroque latere. Ex his tria paria ſuperiora neruis à cerebro demiſsis conuoluuntur, duo autem inferiora paria magna eorum parte ad crura cōtendunt, quibus cum nerui tertij paris permiſcentur. Poſt hæc ſubſunt tria paria neruorum ex ſpondylis clunium, quorum ſingula

ex ſinguli oſſis foramine propellũtur, & hi nerui aliqua ex parte neruis qui renes obſident, cõplicantur, maioreq́ eorum parte ad coxas pedesq́. Partim enim occultantur, partim manifeſtò deprehenduntur, partim muſculis depėduntur fœmoris. Verũenimuerò pars neruorum ad pedes tendentium, è foramine deſcendens quod ad teſtes pergit, muſculis occurrit fœmoris: deinde muſculis ipſius poplitis, quæ uia eò ſibi facta eſt, quia muſculi, qui à parte oſſis fœmoris oriuntur ad pedes, uiam non habent à poſterioribus pectoris, neque ab occulto coxarum, quia ibi muſculi plurimi ſint, & uenæ. Tria ſimiliter paria ex ani oſſibus prodire uiſuntur, quorum quod primum eſt, ex eo oſtenditur foramine, quod infimum clunium ſpondylum, primumq́ ani os interiacet. identidemq́ de duorum reliquis paribus audiendum. Cæterum ex ultimo ani oſſe unicus prodiſt neruus. horum alij nerui natium muſculis

lis obruuntur, alij uirgæ, alij ueſicæ, alij bulgę matris (ut uerbo Lucilij utar) alij muſculis domeſticis fœmoris, alij in pelliculas uentris inferioris diſtribuuntur. hi quamuis unde exeant difficile dictu ſit, tamen conſtat, uiſiturq́ neruus tenuis in pelliculam demum protenſus, in iecur deſinens: alius in lienē, alius in bilis folliculum, alius in renes: ga his quatuor uiſceribus exiguus obtuſusq́ comperitur ſenſus. Neruū cordis in homine, negauit audacter Galenus, reperiri: ſed prætenuem neruū cor operire, in animalibus uerò prægrandibus neruum unum cordi penitus in eſſe affirmauit. quàm ſit probabilis huius uiri ſententia, iampridem edocuimus: quippe qui tantùm ſenſui tribuit, nihil rationi. Cæterum neruum cordis in homine diligenter diſſecto reperiri, planè conſpicuum eſt. Atq; hęc hactenus. Iam ad reliqua properemus. *Cordis neruus.*

His membranarum naturam proximè ſubijciamus, quod materiā neruis

ſimilem, uel fermè, gerãt. Duræ ſunt, gelidæq́ꝫ, & ſiccæ ſubſtantiæ: figuræ item prolatæ, nõ ſine ratione, ut aut diſterminẽt, aut contineant, ſenſumq́ꝫ afferant, aut alio moueant modo. Membranarũ, quas græci *μήνιγγας* uocãt, ea primũ occurrit, quę proximè cerebrũ cuſtodit, in quam uenę diffundũtur plurimę, unde aleretur cerebrum, in cuius gratiam & ſalutem mollicula & tenella aliquantum redditur, cum ſuapte nihilominus natura & dura & ſicca deprehendatur.

Membranarum natura.

Cerebri mẽbranæ.

Cerebrum hac cõpingi, & aſtringi, ne fatiſcat, illud eſſe indicio poterit, quòd præciſa dura membrana cerebrũ etiam coit, execta autem molli, continuò dehiſcit & effunditur. Altera deinde mẽbrana quę ſtatim ſupereminet, ſolidius & aſperius habet cacumen, ne caluæ tactu mutuò offendatur: cui adnexa, partem aduerſam cerebri in duas diuidit parteis, nẽpe læuam dextramq́ꝫ, atque adeò ipſam breui diſiungit interuallo ab occipite. Hic porrò artificioſus ad-

mo-

modum ordo ab effectrice rerum cauſſa, ea ſanè ratione factus eſt, quòd molle molli, duro durum aptius cohærent. Nam quomodo opifex ædificator' que mundi Deus, ignem cœli ſpacio, & aquarum diuortio, diuiſit à terris: ſic diuini operis imitatrix & æmula Natura, gemino utriuſque membranæ interiectu caluam à cerebro ſeparauit. Quo enim aër tenuior & purior eſt aqua, atque ignis terra: eo membrana ſuprema craſſior & ſolidior eſt quàm ſubſidens membrana, etiam calua durior quàm cerebrum. Quàm dij immortales dedeceret ordo, ſi dura membrana cerebrum proximè obtegeret, mollis autem oſſi accederet: quàm triſtis ſemper & querula homini uita foret, ſi molle duro collideretur: quare quæ dura eſt, perpetuò concludit ambitu molliculam & tenellam, quæ adhuc cerebrum intrat, eo naturę conſilio, ut cerebrum, quod partim mollius, partim ſiccius eſſe neceſſum eſt, cõgruo

diſcrimine ſecernatur: ſimul ut in cerebrum effundant ſanguinem, per eaſ uenulas, conuenienter concoctũ, quòd ſanè non alia poſſet uia. A' membrana igitur compactiore, & firmiore, per cõmiſſuras caluæ quibuſdam eius uillis aſcendente, ea coaleſcit membrana, quæ caluam foris contingit, & ad frontis os, ceteraq; obducta oſſa, pro tegmine ſenſuq; præſtãdo, accedit. Sed quid dixeris de ea, quæ inuenta eſt olim calua ſine ſuturis? Dicam ego, portentum hoc fuiſſe: itaq; portentoſum naturam illi ortum aſſignaſſe. Ab his etiam duabus membranis oriuntur duæ, quæ ſpinæ medullam concameratim obtegũt, perinde atq; obtegere ſolẽt cerebrum: unde ſpinam eiuſdem eſſe ſubſtantiæ, uel ferè, non iniuria aſſeuerauimus.

Calua ſine ſuturis.

Deſcendenti per iugulum, pectuſq;, occurrit membrana lateris, à pleriſque πλευρὰ dicta: à qua, de quorundam ſententia, quæ ſuperius attinent membranæ, ortũ referunt. Sed quàm falſò opinentur,

Lateris mẽbrana.

nentur, eo conuinci poſſunt argumen-
to, quòd duæ illæ membranæ, quæ ce-
rebrum obtinent, de cordis neruo fiũt.
Illud ſanè conſtat, à membrana, quæ
nomen à latere inuenit, tum exoriri eã
quæ obuoluit pulmonem, tum conſla-
ri eam quæ περικάρδιον, hoc eſt cordis *περικάρ-*
inuolucrum dici poſſet: tum eam, qui *διον.*
mediaſtinus appellatur, in parteis æ- *Mediaſti-*
quas pulmonem diſpartiens: tum eam, *nus.*
quod διάφραγμα alij uocant, nos ſe- *Διάφρα-*
ptum dicere poterimus. Membrana au *γμα.*
tem lateris tenuiſſima eſt, coſtasq́; mu-
ſculosq́; intercœptos operiens, dura
admodum, exactiſſimiq́; ſenſus, ut ex
morbo, in quem homo incidit, pleuriti *Pleuritis.*
de declaratur, in quo ſimulac uirulen-
ta materia ipſam obſederit, dolor exo-
ritur intolerabilis, & ægri latus ueluti
impacto ueru mirè fodicans. Ea ſanè
morbi uis eſt, ut is qui torquetur, incre-
dibili febris ardore ęſtuet. Sanies enim
haud longo interuallo diſiuncta à cor-
dis æſtu, mirandum in modum efer-

 ueſcit:

ueſcit: tum uix fiunt anhelitus, & ægrè ducuntur ſpiritus, oppreſſa reſpirandi ui à nimio & acerbo dolore, quę non audet pectus attollere, & aërem ultrò citro'que reddere & accipere. Arteriarum pulſus in cacumine membrorum maximè euidens, index morborum, tenſus & inſtabilis eſt, & crebris interuallis & ictibus, ſerræ modò ferientibus pollicem, mouetur. Tuſſi atroci fauces quatiuntur, dum nihil expuitur: et id nimirum, ſi peſtiferæ ſaniei mira paucitas ſtillarit in pulmonem. at ſi magna copia illapſa fuerit, & creando, & tuſſiendo uirus illud excernitur. Id autem morbi genus, dolorem lateris Horatius appellauit. Quod latus immeritum (ut cecinit Q. Serenus) morbo tentetur acuto. Hic morbus tum ægrum mitius accipit, cum ſanies abſcederit in muſculos, coſtas interiacentes, aut internos aut externos: quanquam ex his dolorem etiam capit, quæ haud longè abeſt, membrana, qui

Lateris dolor.

qui cum non poteſt non agi infeliciter, quando uicinus (quod tritum uerbum eſt) paries ardet. Sed optandum eſt, ne uiroſa ſanies delabatur in membranam. nam dum muſculos tantùm occupat, interea & ſalutis ſpes eſt, & dolor inſanus, tardo incitus ictu, minus atque minus ſurit. Propterea huiuſmodi ægritudinem medici alio nomine dignantur, uocantq́ φλεγμονήν. Sed quæ pulmonem tenuiſſima ambit foris, propterea facta eſt, ut illum ſub ſua contineat figura: ſimul ut ſenſum, quantuluſcunque ſit, illi largiatur. *Phlegmone.*

De ſepto tranſuerſo nihil etiam non dicendum eſt, licet officij miniſtrum ſit membrum, quo aluus inferior ſuperiorq́ diſterminãtur: ob idq́ Ariſtoteles διάζωμα nuncupauit, in hunc uſum dũtaxat ratus à natura homini datum. quod tamen alios uſus præſtare compertum eſt, & eos potiſſimum, ut & pectus pro tempore adducendo, uiciſſim'que laxando moueat, & inteſtinis *Septũ trãsuerſum.* *Διάζωμα.*

nis onus naturæ deponentibus ferat opem. Plato autem, & cæteri ueteres

Phrenes.

philoſophi, τὰς φρένας ea quidem ratione id appellandum cenſuerunt, quòd male affectum, mentem quoq; perturbatione aliqua afficit, & penè ad diram phrenetidem adigit. Permultas enim neruorũ propagines excipit, cum cerebro communes. Hic ſanè ſe propinant mihi irridendos, quidam bonarum literarum infeſtiſſimi hoſtes: qui boni aliquid quaſi in commune allaturi, ſcripſerunt, φρένας ab antiquis ſeptum dici, tanquam frenum mentis. atq; (ſi dijs placet) chartis illinendum huiuſmodi commentum diligenter curarunt, perinde quaſi egregiã ſcilicet nominis interpretationem ſtudioſis medicinæ inuidere magnum nefas arbitrarentur. Sed quia mihi non eſt in animo, luctari cum huiuſmodi nebulonibus, qui neq; natare (ut aiũt) neq; literas didicerunt, iccirco, reuertendum eſt ad propoſitum. Iure igitur φρένες ſeptũ tranſ-

uerſum

perſum antiquitus dicebatur, quia mẽtem cuſtodiat. nam φρὴν mens appellatur, ut Homerus eo hemiſtichio tam ſæpe indicat, τὰ δὲ φρεσὶ βάλλεο σῇσι. id eſt, Atq; animis mea hæc figite dicta. Idem φρένας ἐμπέδους uocat, id eſt, mentem ſtabilẽ & firmã. Idem quoq; inquit φρένες ἠρίθεντρα. Et, τῷ δὲ φρένας ἐξέλετο Ζεύς. hoc eſt, φανερῶς ὅδε δὴ τὸν Δία ἐπ' ἀφροσύνης κᾶται. Hinc deductum eſt poſtea φρονεῖν, φρενήρης, φρενοτήριον, φρενοκλοπεῖν, φρενοτέκτων ἀνήρ, φρενοβλάβεια, id eſt, ἡ τῶν φρενῶν βλάβη. &, φρεσὶν ὁρμαίνειν, id eſt, mente aliquid agitare. Huic certè ſepto referri acceptã ſubtilitatem mentis, Ariſtoteles libro tertio de Partibus animaliũ tradit. & ideò exiſtimat nullã ei eſſe carnem, ſed neruoſam exilitatem. et in eodem præcipuam hilaritatis ſedem cõſtituit, quòd titillatione maximè intelligatur alarum, ad quas ea ſubit, non alibi tenuiore cute humana. Ob hoc in prælijs, gladiatorũq; ſpectaculis, olim (ut ait Plinius) mortem cum riſu, traiecta *Alarum titillatio.*

cta

cta præcordia attulerunt. Is'ne fictus riſus eſſet, an uerus, alijs iudicandum relinquo. Equidem ex animo prodire exiſtimant quidã, & non eum ſimulatum, quem nobis ſcitè deſcripſit Homerus Iliados ō, de Iunone loquens,

—ἡ δ' ἐγέλασσε χείλεσι,
ἡ δὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσι ἰάνθη.

& Vlyſſeæ ῡ, procorum fatalem riſum exponens, —Μνηστῆρσι παλλὰς ἀθήνη,
ἄσβεστον γέλων ὦρσε, παρέπλαγξε δὲ νόημα.
Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελοίων ἀλλοτρίοισι
Αἱμοφόρυκτα δὲ δὴ κρέα ἤσθιον, ὄσσε δ' ἄρα σφέων
Δακρυόφιν πίμπλαντο, γόον δ' ὠΐετο θυμός.

Ratio quæ illis perſuadet, ea eſt, quòd huiuſmodi riſus mouetur τῇ τοῦ διαφράγματος κινήσει, id eſt ſepti agitatione, & ſubito feruore. Verum quàm probabili utantur ratione, ut perpendã, non eſt quod me remorentur. ad inſtitutũ meum igitur redeo. Hoc nimirum ſeptum recipit membranam eam, quam, nomen à latere habuiſſe diximus, partemq;

temq; huius gulam, qua ingeſtus cibus deglutitur, tutelæ gratia eius potiſſimũ partis, quæ principium uitæ ſit. Nam cum princeps actionum patitur, & miniſtri conſentiunt. rurſus, ſi accubuerint illi, non è ueſtigio exanimatur cor. Ita enim fit, ut etiam calor ille præcellens, qui alioquin neceſſarius fuit, ſi diffundi longè lateq; debet, refrigeretur aqua, quæ in operculo concreta detinetur. utrum autem detineatur, certant medici, & adhuc ſub iudice lis eſt. Sed hic parũper regrediamur, ut dicamus membranam, qua obteguntur os linguaq;, candem eſſe, progrediendo nõnihil eius in gurgulionem obtegendum, eamq; fiſtulã, qua cibus deuoratur, tranſire ſtomachum atq; inteſtina. Quod eo depręhẽſum eſt, quia quoties nauſea agitatur ſtomachus, cõtinuò labiorũ pręſertim inferna pars contremit & palpitat. Iamq; ad aluũ, quę ad umbilicũ ſubſidet, conuertamus orationẽ. Sicuti de ſuperiore aluo ſumus pręfati, ita

De aluo inferiore.

ita & de inferiore habet. Itaque membranā quæ coſtas diminutas, abdomenque ſuprà infraque cuſtodit, hęc ponè omentum eſt. ab hac in iecinoris ſummum operculum tranſmittitur, perinde atque paulò ante de pulmone recenſuimus. Atque hunc in modum de membranarū diſſectione à nobis breuiſſimè explicatum ſit: ſi illud etiam addiderimus, ſcitu dignū, et uſu comprobatum, oſſa nimirum ſuis diſpoliata mēbranis derepente ſiderari. Nunc pauca de carne dicamus: cuius multiplex eſſe genus conſtat. aut enim glandulosa eſt, ut teſtes, mammæ, & ea quæ ad radices linguæ cernitur, ſimulque quæ ad alas ſubſiſtit, quæque ad inguina ſubit, & retro ad aures recipitur: aut caro eſt mera, quamuis pleraque ligamina ad eam pertineant, & hæc caro minima eſt: aut eſt ea, quę neruo tendonique commixta muſculum efficiunt, & hæc eſt animalium maxima portio. Præter has, eſt alia caro, ut cordis, iecinoris, lienis, &

Carnis diuerſitas.

& renum, quam παρέγχυσιν, id eſt ſuffu ſionem dicunt. Eſt etiam caro gingiuarum. His itaq; huncin modum definitis, perſpicuum eſt, nullam poſſe definitionem ad carnem in uniuerſum accõmodari. Caro glandulоſa frigidula eſt, ut in teſtium mammarumq́; diſſectione monſtratur. Sed caro ſimplex, quæ ad ligamina pertinet, calidiuſcula eſt. At ea quæ ad muſculorum integritatem procedit, calidiuſcula, item & ſicciuſcula. quamuis enim ex humore alatur calido & humido, tamen motibus continuis, quibus muſculorum genus ſubiectum eſt, humore expreſſo ſicceſcit, & demũ dureſcit. Caro multas afſert utilitates, & commoditates. nam alia corpus, quod ſine ea ſinuoſum eſſet, opplet, ab ingruentibusq́; malis tutum reddit. alia fœtu generando, ſeruandôque utilis eſt. alia remolliendis tum neruis, qui ualidis motibus deſtinati ſunt, tum oſſibus, quæ ſicciſſimæ ſunt compoſituræ, uacat: ſimul &, ut ea ubi opus

παρεγχύσις.

Carnis uſus.

g eſt

eſt illis ſubſternatur, ne durũ duro collidatur, ut in ſeſsione fieri accidit. nam niſi ea quantulacunq; caro coxis ſubderetur, haud ſedere homo poſſet, niſi maximo coxæ attritu. Alia eſt, ſine qua nõ ſtaret uita. alia eſt, ut dentes coëant, firmenturq; radicitus. Atq; hactenus de multiplici carnis genere.

BASSIANI LANDI PLACENTINI DE *Humana Hiſtoria Liber ſecundus.*

De oſsibus pariter, & neruis, abũde primo diximus: nunc ſequitur, ut de muſculis ediſſerendũ ſit: quorum futuro medico æquè pernceſſaria eſſe iudicatur, atq; oſsium ac neruorum cognitio. nam eæ corporis partes, cæteris omnibus ueluti fundamenta iacta, medi-

medicum ſummopere iuuant, ſiue is cã denti ferro adurat, ſiue tenaci forcipe duellat plumbeam glandem, machina terrifico quam fulminat ænea plumbo: ſiue aliquam corporis partem recidat, quò uitiatus humor, & peſtifer abſcede ret. Facilius quoque omnium interiorum ſedes, uenarum & arteriarum ductus, ueniunt in notitiam: extremum, tot genera morborum, quę intus forisque craſſantur, nullo fermè negorio eſcere curare ue poterit. Quanquam hoc tempore omnium diſciplinarum ordo inuertitur à quibuſdam hominibus, quorum barba, pallium, & ſuperolia, magnam τῶν ἀλαζονειῶν planè clamitant. Ego tamen, ne quicquàm præpoſtere tradatur, & præuerſum ac perturbatã ſit, muſculorum naturam in primis exponã: deinde nõ multo pôſt, quàm ſpiritus ſemitas atque ſanguinis riuos oſtẽdero, ad uiſcera inteſtinaque contemplanda me cõferã. Muſculus itaque eſt caro fibris cõtexta, et in muris propè

Muſculus quid.

modũ à natura efformata, cuius aluus latiuſcula eſt, caput autẽ perexiguum: tendine terminatur, qui membranę interdum perſimilis eſt: aliàs globum quẽdam neruis & ligaminibus circumductum refert. Partes muſculi uſquequaque ſui ſimillimas, atque rationem cum toto communem ſubeuntes habuerũt. fibras eis natura pro loci & officij commoditate uariè ingenerauit, aliquando latas, nonnunquam longas, interdum tranſuerſas. Vnde multi congnomen ex euentu nanciſci tradunt. aut enim latos, aut longos, aut tranſuerſos muſculos aiunt nominari à diligentibus ſcriptoribus. Ii omnes uſui non mediocri membris eſſe ſolent. nã motibus oppidò quàm uarijs ſeruiunt: aut adducunt aut abducunt, aut circumagunt membra: poſtremò nullum motionis genus in nobis ſponte promotis citatur, quin muſculis feratur acceptum. Præterea ſubiectas ſibi partes quodammodo muniunt, operiuntque, & uocem for-

Muſculorum uſus.

man-

mandam mirè iuuant. At ij quibus minor actio credita eſt, ij ipſi in ſummo extant. inſigniores, altius deliteſcentes ſuum officium ſedulò faciunt. Quod quidem, ut eſt, ex fibrarum ſitu deprehenditur. Sed prius quàm ad ſingularum partium muſculos uenio, erit operæprecium intelligere, an iure cor ipſū in muſculorum numerum referri poſſit. non enim ex ueteribus defuere, qui muſculum propterea eſſe id putarunt, quod eius carnem mirandum in modum rubere conſpiciebant. Rubens enim color ita neceſſariò ſequitur muſculos, ut candor ſolet omnino ungues ſequi. Sed iſti uehementer errant. nam muſculus quiſque non habet quodq; fibrarum genus. In corde uerò omnes fibras ineſſe, perſpicuum eſt. & illas quidem longè craſsiores, quàm in alijs muſculis cernimus: quia perpetuò ſunt in opere, dum cor iugi motu cietur. id quod etiam Galenus cùm aliàs ſæpe, tum ſexto libro de Vſu huma-

Cor an in muſculorū numero.

ni corporis partium, his uerbis teſtatur. Σάρξ ἐστιν ἡ καρδία σκληρά, καὶ δυσπαθής, ἐξ ἰνῶν πολυειδῶν συγκειμένη, καὶ κατ' ἄμφω ταῦτα, κἂν εἰ παραπλήσιος εἶναι δοκεῖ τοῖς μυσίν, ἐναργῶς αὐτῶν διαφέρει. τοῖς μὲν γὰρ μονοειδής ἐστιν ἡ τῶν ἰνῶν φύσις. ἢ γὰρ εὐθείας μόνον ἔχουσι κατὰ τὸ μῆκος ἑαυτῶν, ἢ ἐγκαρσίας κατὰ τὸ πλάτος, ἅμα δὲ ἑκατέρας οὐδείς. ἡ καρδία δὲ καὶ ταύτας ἀμφοτέρας ἔχει, καὶ τρίτας ἐπ' αὐταῖς λοξάς, ἀλλὰ καὶ σκληρότητι καὶ τόνῳ, καὶ ξυμπάσῃ ῥώμῃ τε, καὶ δυσπαθείᾳ πολύ δή τι παραλλάττουσιν αἱ τῆς καρδίας ἶνες ἁπασῶν τῶν ἄλλων. οὐδενὸς γὰρ οὕτως ὀργάνου συνεχὲς ἢ σφοδρόν ἐστι τὸ ἔργον, ὡς τῆς καρδίας. ὅθεν εὐλόγως εἰς ῥώμην θ' ἅμα καὶ δυσπάθειαν ἡ τοῦ σώματος αὐτῆς οὐσία παρεσκευάσθη, τὸ δὲ πολυειδὲς τῶν ἰνῶν μικρὸν ὕστερον ὑπάρχει μοι. & ſeptimo de Aggreſsionibus anatomicis. διὰ τοῦτ' οὖν οὐδ' οἱ μύες ἔχουσι τῇ καρδίᾳ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν, ὅτι μηδὲ τὴν οὐσίαν. ἀμέλει κἂν ἑψήσας τις ἅμα καρδίαν τε καὶ μῦν ὁντιναοῦν, ἑκατέρου γεύσασθαι βουληθῇς, διαφορὰν εὑρήσεις κατὰ τὴν γεῦσιν αὐτῶν οὐ σμικράν. id eſt: Ob id igitur neq; muſculi eãdem habent, quam

cor

cor habet, actionem, quia neq; ſubſtantiam. porro ſi quiſpiam cor pariter, & muſculum quemuis concoxerit, & utrumq; deguſtare uoluerit, differentiã guſtatu non mediocrem percipiet, ac inueniet. & non multo pòſt, acerbius iſtos coarguit. Ἁμαρτάνουσι πρῶτον μὲν γ' αὐτῇ τῇ τῆς οὐσίας ἀγνοίᾳ. καὶ γὰρ σκληροτέρα μυὸς παντὸς ἡ καρδία. καὶ τῇ τῶν ἰνῶν ποικιλίᾳ διαφέρει σαφῶς, ὥσπερ γε καὶ τῇ χρόᾳ. καὶ πρὸς τούτοις ἅπασιν, ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον τῇ γεύσει. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μέγιστον ἐστὶ γνώρισμα διαφορᾶς οὐσιῶν. ἀλλά μοι δοκοῦσιν οὔποτε καρδίας ἑψημένης φαγεῖν. id eſt: Primum quidem errant, quod ipſam cordis ſubſtantiam ignorãt. etenim durius omni muſculo eſt cor, & fibrarum uarietate ita planè differt, ut etiam colore, & multo magis guſtu: id nanq; diuerſæ ſubſtantiæ maximum eſt indicium. cæterum mihi uident̃ de corde cocto nunq̃ ediſſe. hæc Galenus. Vnde apertiſsime illi cõuincunt̃ mẽdacij, qui cor eſſe in muſculis cõtendunt. Cæterũ quia mihi nõ

eſt in animo omnia ad amuſsim perſequi, ideo initium ſumam à gutture, deinde ad ſubiectas partes deſcendam, muſculorumq́ numerum ſtrictim perſtringam. Cartilaginibus igitur gutturis uiginti ſunt muſculi. ex his duodecim eſſe proprij cartilaginum cenſentur, octo autem cum alijs partibus communes. Rurſus duodecim illi non unũ atque eundem præſtant uſum. quattuor enim diligens Natura præfecit negotio connectẽdi cartilagines: totidem adaperiendi, duo autem claudendi gerunt curam: reliqui duo in multis animalibus inuẽti, nec ociari deprehendũtur. octo uerò illos, qui partibus circumſtantibus adhæreſcunt, præeſſe explicationi, ſcribit Galenus ſeptimo libro de Vſu partium humani corporis. Sex in oculis numerantur, uarij motus duces. unus quidem ſurſum adducit, alter uerò deorſum deducit, duo ad latera mouent, totidem'que quoquo uerſus circumagunt. Plurimi linguam omni

Gutturis muſculi.

omni ex parte obſederunt. ſuperiores nimirum ſurſum attollũt, inferioribus ſubſidet lingua, reliquis in latus agitur: Inter cutem ſuperciliorum, & membranam, duo muſculi uiſuntur, ſupernas palpebras mouentes: hic à minori angulo, ille à maiore labiorum muſculi uſque eò ſe cute commiſcent propter uarios motus, quos ipſis afferunt, ut referre non magni exiſtimauerit Galenus, muſculum ne appelles cũ tem, aut cutem, muſculoſam. Eius autem uerba ſubſcribere, forte non erit ab re, nec alienum ab inſtituto opere. ἡ τῶν χειλῶν οὐσία μόνη τοιαύτη γέγονεν, ὡς ἤτοι μῦν αὐτὴ δέρματος ἤ δέρμα καλεῖν αὐτὴν ὑγιῶς, ἢ μυῶδες δέρμα. Hi ſanè principiò diuiſi, & partiti tantiſper excurrũt, donec in labia irrumpentes, miro Naturæ artificio coeant, & mutuò temperentur, quemadmodum inquit Galenus, proxime recitata uerba, pauca etiã hæc de iiſdem muſculis ſubiungens. δέρμα ἐκ δέρματός τε καὶ μυὸς αὐτὴν συγκρα-

κρατο, τί ἤπερ δὲ εἰσὶν ἀρχαὶ τῶν εἰς τὰ χείλη καθηκόντων μυῶν, ἐναργεῖς μὲν καὶ σαφεῖς πρὶν ἀναμίγνυσθαι τῷ δέρματι, συγκεραννύμεναι δ' αὐτῷ παντελῶς ἀσαφεῖς εἰσί, καὶ ἀχώριστοι τῆς ἐκείνου φύσεως. ὅλη γάρ, ὡς εἴρηται, τῇ μυώδει φύσει κραθείσης τῆς δερματώδους ὅλης, τὰ χείλη τοῖς ζώοις ἐγένετο. Pectus beneficio muſculorum attollitur, uiciſsim'que reſidet, cum ſepti, tum colli, tum eorum qui coſtarum interſtitia occupant. Hi enim non pauci ſunt, ſi duodecim coſtæ in ſiniſtra parte, undecim efficiũt interualla, totidēq; in dextra, profectò ſubducta ratione, XXII muſculos eſſe colligas licebit. Deinde in ſumma coſtarũ parte duo numerantur, in ima totidē. iis ſi acceſſerit tranſuerſum ſeptum, in ampliorem numerum creſcent, ſeptem & uiginti nimirũ erunt. Adde tres colli muſculos, dorſi ſeptē, imi uentris octo, in eam ſubinde rationē ſanè quadraginta quattuor numerãdo percēſebis. Aliqui uerò, qui muſculos ſingulo interiectu coſtarum

à ſe diductos minime probant, bipartitò diuidi, tũ in exteriores, tum interiores, quadrifariam diſpartiuntur. Itaq; ue numero octuaginta octo commetiuntur: ſed quàm rectè, ipſi uiderint. Quis obſecro ad fibras uariantes, diſtraxerit itidem muſculos? Galenus certè, muſculum unũ (quanquàm multas habet fibras) nominare conſueuit, nec ullam facit uarietatem Ad hęc, iſta tam diligens ratiocinatio ad ſeptem duntaxat ueras coſtas pertinebit. ad reliquas autem quinq;, quę exeunt in cartilagines, non item: propterea quòd earum fibræ nullam habent uarietatẽ, ſed uno ſemper modo proreptant quo quidem planum fit iſtos nimis exigue et exiliter rationes conferre, & calculos ſubducere. Equidẽ fateor, exteriores muſculos aſtringere, et cõprimere: rurſus, interiores dilatare, & explicare. ſicq;, quadraginta quattuor nõ amplius, computando dinumerare ſoleo: ut omniũ, quæ reuocãtur ad calculos, par ſit ratio. Proximè

Alui muſculi.

ximè hos, ſequuntur alui imæ muſculi, qui tametſi mutua coitione iungi, & arctis amplexibus inter ſeſe cohærere uidentur, nihilominus quippiam eos poſſe peruadere, non inficias ibo. ferro enim traiectis, peritoneũ illapſa planè inteſtina muſculum unum intra, & itẽ alterũ ſentiuntur, cæteróquin tantopere non dolerent. Cum enim hæc membrana inteſtinis prætendatur, credibile eſt, per uulnus acceptum, liberum patêre aditum ad proximos muſculos. Octo ſanè recenſentur. ac uerò primus qui nobis occurrit, bene latus eſt, à coſtis ortus ilia operit, atque deſcendens oſsibus pubis arctè deuincitur tẽdine, alter ab oſſe ilij aſcendit, progrediens ad coſtas in cartilaginem exeuntes. Alij ſubinde ſunt muſculi, & illi quidem longi, qui operiuntur tendinibus. Deinde tranſuerſis, alij ſubſident lati. qui porrò ſuos tranſmittunt tendines, cum abdomine coeuntes, ſubtus ipſos muſculos longos, qui ab oſsibus renum

exo-

exoriuntur, officia & partes pro commodo tum halitus, tum inteſtinorum ſuſcipiunt. inteſtinis confectum & cõſumptum cibum detrahentibus, hoc eſt recrementa æquabiliter exprimentibus, cumulatè ſatisfaciũt officio ſuo. Propterea ſui lena & conſultrix Natura, utrinque bina latera quaternis præmuniuit muſculis, qui ſimiliter inteſtina comprimunt, ac ſi manus ambas dextra ſiniſtráque comprimentes cogitatione fingeres. Nobis naturaliter expirantibus, eum præſtant uſum, quem ſufflationi leui buccarum, muſculi coſtarum interpoſitu dirempti, quem̀que faucium ualido ſufflatu, & gutturis, uoci & linguæ, locutioni pręſtare ſolent. Verumenimuero tibi perſuadeas nolo, etſi opem ſuam ferunt inteſtinis, ne excrementa longiorem moram intus faciant, quàm tempus poſtulat, illos tamen eò datos eſſe, ut ea retineant, & trahant: quod multi falſô opinantur. nã recrementa ideo detinẽtur, Recrementa.

torum detentio. tur, quia ſinuoſa ſunt inteſtinorum uolumina, & inuolucris implicata multis. Muſculus ani, qui à Græcis σφιγκτὴρ dicitur, ualide inteſtinum rectum conſtringit, ne ante temporis curriculum excrementa exeant. Paulo ſupra anum poſiti ſunt duo muſculi, qui ſimulatque laxantur, procidit, tum maxime pueris, rectum inteſtinum. Veſicæ ceruix, muſculo tranſuerſis compoſito fibris utitur ad urinam emittendam: tortuoſa dirigitur ab eo, ut interdum humor citius profundatur. Penis utroque ex latere munitus, ea re tenditur, ut quoquò uerſus pro arbitratu noſtro moueri queat. Teſtium muſculi babent tendines, qui didymis admiſcentur. Age uerò, priuſquàm

Manus muſculi. ad fœmur deſcendo, de muſculis ipſius manus quàm breuiſsimè dici poſsit, reor eſſe dicendum. Viginti itaque ſeptem enumerantur. Cubitus exterior nouem occupat, interior ſeptem, totidem que in extrema manu cernuntur,

tur, in brachio quattuor, inſtar literæ X mutuò ſibi incumbentes perſpiciuntur. ij autem omnes, huiuſce artus uarijs motibus, non ſine tamen oſsium ope, diligenter famulantur, ut latiſsimè in commentarijs de Vſu partium corporis humani conſcripſit Galenus, ob id'que in præſentia ſingulorum uſu ſuperſedeo. Iam ad fœmur uenio, cuius muſculi nouem eſſe deprehenduntur. primus è media ſpina ortus, per os ilium ad interiorẽ fœmoris partem exporrigitur, atque mox ad genu deſcendit. alter caput attollens ad os ipſum, quod pubi deſidet, per ſumma fœmoris interius decurrit, tertius iuxta poſteriorem fœmoris partem, per poplitem obliquo ductu ad internam tibiam delabitur. quartus tibiam, qui cum extrinſecus committitur, ſimplici motu totam ducit in extremam partẽ. quintus ex oſsiũ pubis copulatione enatus, tibiã ad latus intrò torquet. alius genu flectit, tibiam'que intus adducit: foràs

Fœmoris muſculi.

foràs abducit alius. alius totum femur flectit, & contorquet. alius oblongus quidem, ortus de oſſe ilium, tibiam ſurſum contrahit, pariterq́ extendit. Præter hos omnes eſt perexiguus muſculus in poplite, genu flectēs. Habent itidem ſuos muſculos ſuræ, & tibię, quos pictura præſtaret ante oculos ponere, quàm accurata oratiōe perſequi: quod ſanè nihil dubito, in uiuis hodie eſſe, qui iſtud moliātur. ijs dij fortunent ita diuinum opus, & parem gratiam reponant pro tanto labore, cura, diligentia, opera, quam ponunt in bonis artibus reparandis, quę diu quorundam negligētia & incuria penitus iacuerit. Spero quidem, ſi pergant uiri boni, & linguarū ſtudioſi, ut hactenus, ſtudia excolere, breui fore, ut formæ ſuæ, quæ nulla abhinc multos annos apparuit, diſciplinarum genus omne reſtituatur. Cuiuſcunq; tamen modi res caſura ſit, bene ominemur. Certum eſt, non dum uita ſuperabit, ab inſtituto opere, qua-

Hortatio ad artiū reparatores.

qualecunque futurum eſt, nolle deſiſte-
re, dum poſsimus modò & tibi & alijs
aliquam utilitatem afferre. Idem quoq;
cæteris, qui rei literariæ benignè fieri
cupiunt, & prodeſſe magnopere poſ-
ſunt, faciendum cenſeo, atq; optatum
illud Hectoris Homerici ſæpius memo
ria repetẽdum, quo monentur omnes
mortales, ne uitam cum ſilentio ueluti
pecora tranſigant. Is ſanè Hector non Hectoris
frangebatur animo propter uitæ cupi- uotum.
ditatem, quæ illum manens conficeret
angoribus, dimiſſa moleſtijs omnibus
liberaſſet: ſed per dedecus & ignauiam
amittere eã dolebat. quocirca optabat,
ne ſibi ferro erepta, ex humanis dece-
deret ἀσπουδεὶ καὶ ἀκλεῶς, ἀλλὰ μέγα ῥέξας
τὶ καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Quid amabò
homini turpius & miſerius contingere
poteſt, quàm hebeſcere & languere in
otio? Quid inertiſsimo ac deſidioſiſsi-
mo homine, terra peius creat? ecquod
magis ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης? Nullũ ſanè,
nullum deteſtabilius uitium, uitam no

ſtrã turpitudine fœdare poteſt. præter enim q̃ quod langorem, morbos, ęgritudines, otium afferre ſolet, ſeminariũ etiam exiſtit cuiuſq; peſtis, quę homini ab homine naſcitur. Itaq; tibi ſingulares gratias ago, qui me in otium penè relabentem, ſuſtinuiſti, & in medio huiuſce mei propoſiti laboris curſu, planè deſperantem, in bonam ſpem erexiſti. Si quid igitur boni attuli, nõ mihi, qui parui, ſed tibi, qui perſuaſiſti, debebis.

Sed iam orationem dirigamus ad id, quod de partibus humani corporis reliqui fit. atq; in primis à uenarum definitione ſumamus initium, de arterijs ſubinde dicturi, ea quidem qua cõſueuimus breuitate, & ſermonis quoad fieri

Venæ. poterit perſpicuitate. Venæ itaq; ſunt uaſa primos ſeruantia humores, qui neceſsitatis tempore in corpus diffuſi uniuerſum, tandem caducas noſtri cor-

Venarum forma & ratio. poris particulas reponunt. E' qua definitione depromitur occaſio figuræ fuę oblongæ. Nam, cum effundere paſsim humo-

humorem debeāt, teretes eas eſſe neceſſe eſt. ſub hac enim figura, unicuique corporis membro præſto eſſe poſſunt. Emergit item illud, quod ſolidę naturę eſſe cōuenit, ut ſeruarent cuſtodirentq́ ſuccos, qui fluidę ſunt ſubſtātiæ. Neq́ tamē eius duritiei eſſe, cuius ſunt oſſa, expediuit, ne acerbam triſtemq́ perpetuò uitā ageremus: quare quālibet (ut ferè dixerim) corporis portionem attingere alioquin neceſſariū fuit. Sunt etiā frigidę, et ſiccę, ut humorem, qui plurimū calidus eſt, & humidus, temperare ſua poſsint facultate. Et proinde eā eſſe pleniſsimam definitionē nobis aſſeueremus, quandoquidem ex ea affatim affectiones deprehendantur omnes. Plinius, ſanguinis riuos nominat: ſicut arterias, ſpiritus ſemitas interpretatur. Arteriæ.
Alij dicunt, uenam eſſe cōceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant, mixti confuſi'que cum ſpiritu naturali in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. à Græcis autem dicitur φλὲψ, παρὰ φλέψ.

τὸ τὸν χυμοδέστερον φλεγμὸν περιέχειν. τοῦ δὲ, τὸν αἵματος. φλέβες οὖν, περὶ τὸ δι' αὐτῶν βαίνειν τὸ φλεγμῶδες. à Cicerone ſic definita eſt: Vena eſt, per quam ſanguis in omne corpus diffunditur, ſicut ſpiritus per arterias. ueteres autem medici, & *Vena pro arteria.* qui latine locuti ſunt, uenam pro arteria dixerunt. quanquam uenæ quidem ſuapte ui immobiles ſunt, & ſanguinis tantum mittendi gratia explorãtur: arteriæ autem micare non deſinunt, atq; motu ſuo habitum et modum febrium demonſtrant. Quomodo enim Græci dicunt, ἅπτεσθαι τῆς φλεβός, ἀντὶ τοῦ τῆς ἀρτηρίας, ſic propemodum elegantes in dicendo Latini, *Venam tangere.* tãgere uenam, hoc eſt arteriam, crebro uſurpant. Cicero de Fato: Si cui uenæ ſic mouentur, is habet febrim, & is nõ habet: id eſt, arteriæ, quarũ crebri aut languidi ictus, febris uim nobis indicant. Cornelius Celſus, medicus bene latinus, cuius linguam qui admirantur, pectus non item, illi mea quidem ſententia uehementer errant:

Cel-

Celſus inquam libro tertio, capite quarto, uenã itidẽ pro arteria accipit. Venis enim (inquit) credimus, fallaciſsimæ rei, quia iſtæ ſæpe leniores, celerioresue ſunt, & ætate, & ſexu, & corporum natura. Idem alio in loco: Periculoſiſsimum tum eſt, ſi uenæ quæq; ibi uehementer agitantur. Idem: Si uenæ non æquis interuallis mouentur. Idem: Vbi uenarũ exigui imbecillìq; pulſus ſunt. Idem: Requirũt etiam, quare uenæ noſtræ modò ſubmittunt ſe, modò attollunt. Ouidius, Tangit ſalientem pollice uenam. Idẽ, Saliũt ſub pollice uenæ. Idẽ, Saliũt tẽtatæ pollice uenę. Perſius:

Tãge miſer uenã, et pone in pectore dextrã.
Nil *calet hic.*—

Et uerò ex Grẹcis, ut iã latinos omittã, uetuſtiſsimus autor Hippocrates, qui non minus elegans in medẽdo q̃ in dicẽdo extitit, pleniſsime id loquendi genus antiquũ fuiſſe his uerbis ſignificauit. ὧν μὲν φλὲψ ἡ ἐν ἀγκῶνι σφύζει, μανικοὶ καὶ ὀξύθυμοι. ὧν δ' ἂν ἀτρεμέει, τυφώδεες. id eſt,

Quibus uena in cubito ualide pulſat, ĩj furioſi & iracundi ſunt: quibus autem quieſcit, deliri. Sed quid utor Hippocratis teſtimonio? cũ Galenus in libello de Animi moribus corporis temperaturã ſequentibus, nõ ſolũ uerba Hippocratis interpretetẽ, quæ iã retuli, uerũ etiam meam ſententiã confirmet. Eius igitur uerba placuit ſubſcribere, quo facilius quorundã opinio refellatur & refutetẽ. περὶ δὲ (inquit) τῶν ῥήσεων ὁ λόγος δεῖ ὅτι τῶν ἀνθρώπων ἡ περὶ τὴν ἀγκῶνα ἀρτηρία σφοδροτάτην ποιεῖται τὴν κίνησιν, ὅτι μανικοί εἰσι. φλέβας μὲν γὰρ, καὶ τὰς ἀρτηρίας ἐκάλουν οἱ παλαιοί. id ẽ, Verborũ Hippocratis huiuſmodi eſt ſentẽtia: Homines ipſi, quorũ arteria in cubito, uehemẽtiſsimo pulſu agitatur, inſani ſunt. uenas etenim ueteres nominabãt arterias. Ceterũ ex hac corporis parte deſumpſimus multas loquẽdi ſormulas, ut incidere uenã, ſecare uenã, mittere ſanguinẽ de uena, pertũdere uenã, micare uenas: perquirere uenas auri, argẽti, terrę, arborũ. & alias lõ-

A' uena loquendi formulæ.

ge plures, quas in tuā Philologiam, nō eo ordine quo hodie cęteri, uerba dūtaxat ſectātes, planè neglecta ſciētia, cōiecisti. Sectā autē uenam nō hominibus ſtupētis animi, atq; à naturali habitu declinātis tantūmodo prodeſſe, ſed etiā ijs, ipſis qui minus ſani uident, uetus conſuetudo indicat. Fuit eñ antiquitus militaris animaduerſio, iubere militi uenam ſolui, et ſanguinē mitti, amouedæ ſtupiditatis cauſa. poſtea propter alia pleraq; delicta factitatum idē eſt, ut nō tam pœna quàm medicina delinquenti bus, quaſi parū ſanis, eſſet. Alios quoq; preſtat uſus integra uena, necdū ſoluta intra corpus: quos aperiemus poſtea, quàm dirempta lis ea fuerit, de uenarū ortu. Hinc q; exordiū ducēdū eſt ex ſen tētia, alias ab iecinore uenas ad cor terminari, ac ſatellitum officio cordi conuehere ſanguinē, in fluere q; incoctum. quē mox exceptū, cor ſuaui cōceptaculo ab ſolutiſsime cōcoquit, et perficit. alias itē uenas à corde totū corpus ſubire,

Venæ ſectio.

Venarum ortus.

ſuccoq; illo cõſummatiſsimo particula-
tim membra irrorare. Quare partim ue-
rè dicitur, uenas à iecinore pertinere,
partim, à corde, ueriſimilius. Quo etiam
ſanguine enutrimur, is proximè à cor-
de deditur, et permanat. In hũc itaq; mo
dum ſublata ſit, aliàs difficillima, diſſen-
ſio. Sed ad institutũ opus regrediamur,
multiſq; aliorum omiſsis dictis, rem ip-
ſam attingamus. prænunciemuſq;, non
adeò illis incertam eſſe originem, quin
cor eum eſſe fontem, certiſsima adnixi
Cordis principatus. ratione, conuincamus, ſi cor omnium
quæ in corpore ſunt membrorum cau-
ſa ſit, & primordium: ut mirandum ſit,
aduerſæ ſententiæ aſſertores, tot in cor
pore nequicquã contra philoſophiã a-
ſtruxiſſe ſibi principia. Sed enim cor pe
rinde ſe habet, atq; eiuſdem artificis de-
xtra, quę malleo ferramẽti genus omne
componit, ſecuri uerò aut dolabra na-
uem ędificat, latera, carinas, prorã, pup
pim, antemnas, malum, aptè accommo
dãs. Hic quęſo quis mihi nõ dederit, fer

ramen-

ramẽti nauigijq́ eandem dextrã fuiſſe autorem? Neq́ uerò illud minus in quę ſtione nobis ſubuenit, quare cor primũ ſit uiuens (quod poſtea monſtrabimus ita ſe habere) quod nihilominus nõ negauerit aduerſarius, ſinus illos cum uenarũ arteriarumq́ propagine produci: prętereà quę emanat officina inſtrumẽtum, eadẽ & quæ deinceps ſunt, quanquàm operam ſuam quantamcunq́ illi præſtant. In dubio autẽ non eſt, caloris illius ſuauis, quo abſoluitur ſanguis, cor ipſum opificem, uel diſpenſatorem eſſe: quare & conceptaculorum, quæ uenæ ſunt, ſanguinis gerulæ. Ad hæc multiiugis facultas actionis eiuſdem, multis una ratione diſpartita, uni præcipuè tribuitur, & potiſſimũ. ſed perinde ſe habet membrũ ad membrũ, ſicut uis ad uim. quare cũ uis cęterorũ membrorum in corde excellẽter ſedeat, ita et membra cætera in corde excellenter labitabũt. Quare item unum ſit initium, quo ſumus, & conſeruamur. Conſer-

uatio autem diuturna non fit ſine conſummato ſanguine, cuius ſit cor principium. Quare uenas ab eo deduci, nemo ambiget: quas ſanguis tranſcurrẽs, in membra ſingula perfluat. Atqui nõ negandum illud eſt, etiã quaſdam uenas ab iecinore exoriri. nam quæ cõuehũt ſuccum in cor, ubi pleniſſime decoquit, quæq; exſugunt ab inteſtinis ad iecur, uerius dixeris ab iecinore exordiũ referre. Neq; de his cõtrouerſia eſt, ſed de his quæ in membra ſanguinem diffundunt. proinde earum ortus eo ſe habet modo. Duę intra pectus ſpinę ſu pernæ ſedent uenæ, parili conſortio, ei quo fiſtula cartilaginea gulaque in pectus deuoluũtur. altera minutior, quæ ſpinã læuorſum declinans proxime ap ponit, aortaq; (à cingulo Macedonico ſorte nomen habens) dici cõſueuit. altera auctior, quæ illã ſuperſtat, & am plectitur, in dextram potius collata ſedem, ſocietatẽ init: quauis in diſſectione quam nuper cõſpeximus, contrariũ

Venæ à iecinore ortum ducentes.

Aorta.

huius

huius mirati ſimus. Hanc ſanè uenam tum innuebat Homerus, cũ inquiebat,

— Ἀπὸ δὲ φλέβα πᾶσαν ἔκερσεν, (ve.
Ἥτ' ἀνὰ νῶτα θέουσα διαμπερὲς αὐχέν' ἱκά-
— *Venam deciderat omnem,* (omnes.
Quæ ſtans dorſa ſuper uertebras tranſilit

Duæ quidẽ iſtæ uenę demanant è corde: ea nimirũ quæ auctior eſt, ex illius dextro ſinu, quæ amplior eſt, per mediũ ſinũ arctiorem forma uenæ comparata ex fillis ſolidis mox prorũpit: cute, mẽbranaq; præter uenarũ naturam cõmunita, ſurſum deinde elata bipartitò ſecatur. alter ramus in pulmonis fertur binas partes, ubi rurſus bipartitò ſe diuiſerit. Quare pulmo ſanguinis tantiſper abũdans eſt, quoad uita ſteterit: ne fortaſsis errore ducaris, quod pulmo cadauerũ totus exanguis ſit. Que res propterea eſt, quia deſinente uita, ſanguis ille, cũ pulmo ſit ſpongioſus, obnoxius uaneſcit potiſsimum. Alter ramus ſpinã, uertebram uſq; ſupremam percurrit, ſingulasq; uenulas in ſingulas porrigit co- *Pulmo ſanguinis abũdans.*

coſtas: utrinq; paululũ mox elata, ramũ tranſmittit ſingulum per alas manusq;. In flexu dextri brachij inferiore, ubi altius emergit, iecoraria dicit̃, quia latus iecinoris obtinuit. Sed in flexu ſiniſtri brachij inferno, quę priori compar eſt, lienaria nominatur, quia ponè lienis regionem apparuit. Paulo pòſt uena auctior, quàm ſe in ceruicem promere cœpit, in duos iterũ ramos pullulat, quorum ſingulus ſupra quoduis brachium manus'que perrepit, à ceruicêque, quam permeant ambæ, nomẽ ſibi inditur. In flexu autem brachij cuiuſuis; iecoraria aut lienaria utrique ceruicali è regione ſubſident; tranſmiſsis'que ab ambabus ramulis in brachiũ medium uenam conſtituunt, quę uulgò communis dici conſueuit. Iecorariam iterum dicamus dirimi in alios ramulos, qui in lacertis brachij deliteſcunt, præter unum, qui ad cubiti nodũ perueniens, ramũ à ſe tranſmittit, uenamq; facit cõmunem, ut diximus. huius, quæ minor eſt,

Iecoraria. *Lienaria.* *Ceruicalis.* *Communis uena.*

eſt, uena, cũ ramulo ceruicalis committitũ, unaq; incedit: à quo ubi diſceſſerit, bipartitò rurſus finditur. cuius pars familiare brachij latus penitus ingreſſa, ad minimũ prius ea digitũ, duosq; qui deinceps ſunt ceſſat: pars autem eiuſdẽ aliquatenus elata, ad palmam pertinet. Ramus autẽ, quem iam dimiſeramus, non procul à cubiti flexu bipartito, cuius eſt ramus qui iterũ diuiditur, ad uolam transfertur. alter ramus altius quidem, ſed ſimiliter diuiditur, ad uolamq; defertur, & hic ramus eſt, qui plurimũ pro iecoraria ad ſanguinem educendũ inciditur. Quas autem dixi de iecoraria diuiſiones (ut ſtrictim omnia perſtringam) ad lienariam in uniuerſum accõmodandę ſunt. Demũ ab utroq; iuguli latere, intercepta arteria aſpera exurgũt duæ uenæ, iugulares dictę: quas ſomniferas dicere poſſumus, quod hominem per iſtas obrepat ſomnus. has ſi cõprehẽderis, interdũ linquimur cõtinuò correptis ſenſibus omnibus, palpebriſq;

Iugulares. *Somnifera.*

com-

commiſsis. Quod de harũ una dixero, de altera idem ſuſpicandum eſt. Iugularis itaq;, cum ſe promit, in duas uenas exit. è quibus eſt una, quæ manifeſtior apparet: profundior altera ſenſũ omnino effugit, uenuliſq; ab ea tranſmiſsis nutrimentum præbet malę ſupernę: atq; ctionibus rurſus ab eadem uenientibus ramis, in malam infernã diſcurrit, quorum aliqui ad linguæ alimentum, muſculorumq;, qui in ea ſunt exteriorum, in fibris perſimiles uenas coarctantur, nõnihilq; ex hac profundiore uena ad manifeſtiorem uenã deſtinatur, prius quàm hęc uena cũ gula ſocietatẽ inierit. huius iterum uenæ occultioris pars trãſit ad partẽ caluæ auerſam, quæ eſt propter ſinũ cerebri poſtremũ, ex qua mittuntur ramuli, qui partem ſuprema uertebra, quæq; deinceps eſt, intercæptam reficit. Rurſus ex eadem parte exoritur uenula, ad coituram capitis colliq; delata, quæ in gracilitatem pili modo attenuatur: exitq; deinde in ramulos, quorum

rum ſunt, qui ad membranā, quę foris caluam operit, nutriendam permeant: & reliquum earum, carnem, quæ profundius reſedit, adit, ſanguinemq́ ſubminiſtrat, indeq́ue ramus intra caluam recipitur, duasq́ue illas membranas cerebri cuſtodes alimento reſtaurat: cuius pars è membrana molliore in cerebrum funditur, perinde atq; de arterijs dicturi poſtea ſumus. Huius uenulæ pręter nuespreteneus in locum, quę platea dicitur, deductæ, ſanguinem effundunt affatim. hæ uenulæ cum ſinui medio acceſſerint, proximè duas amplas uenas conficiunt, quæ ex loco, qui prælū dicitur, ſanguinem exugunt. Ex his ad ſinum priorem accedentes uenæ, occurrunt ibi arterijs, coeuntq́ue unà, in membranamq́; obliterant, quę plexus mirabilis, ſeu rete dici cōſueuit. De uena hactenus auctiore, quo ſe habeat modo ſupra cor, ita cōiectura iudicioq́; aſſecuti ſumus. Nunc de eadē ut cordi ſubijcit, quo limite, quibusq́ue propaginibus ince-

Platea.

Prælum.

Rete mirabile.

incedat, deinceps æſtimabimus. Vena itaq; iſta, ex eodẽ lęuo ſinu exorit̃, perq; trãſuerſum ex ualida membrana ſeptũ deſcendens, propter ſpinam, ramũ ex ſe ad iecur tranſmittit, lata admodũ, ſed perbreuis. Ex hac rurſus multas arctioresq; uenas iecur penitus ſuſcipit. Duę autem uenæ ab eadẽ mittũtur: altera ad cinctum pręcordiaq; aboletur, altera in ſupera deducitur, alam lacertumq; brachij dextri, demum que reliquis qui ad inflexum interiorem ſunt uenis anne-ctuntur: proptereâque totam uenam, cui hæc committitur, Iecorariam appellauimus, utpote quæ ſanguinem ex iecore emittat. Ab hoc rurſus trũco pergit ad lienem uena paulo arctior, quæ in plurimos conſumitur ramuſculos; quibus lien ſanguine ſuſtentatur. Ab eodem item ampliori, uena ad læuam pergit, quæ lienaria dicitur, quod lienem ſanguine exuberanti exoneret: de qua ſimili quoque ſentiendum eſt modo, atque de iecoraria. Quin etiam ab

Iecoraria uen.

Lienaria uen.

au-

auctiore prodeunt duæ uenæ, altera omentum ſubit, altera inteſtinum pancreum, quod noſtri medici ieiunum dicere ſolent. prætenuium itaq; ab inteſtinis uenarum ſeries, numeroſaq; propago ſerpit in uenam omnibus communem, latiorem ue, quæ inteſtina cuncta ſtomachumq; perreptat, ad gulamq; peruenit: ubi prius ea, de hac nihilominus uenulæ complures propagantur in diuerſa membra. Redeundũ rurſus ad uenam auctiorem, quę ſpinã perpetua permeat: à qua mox, renum tenus, duæ inſignis amplitudinis, in utrunque renem deſcendunt uenæ, quę ſequeſtratiles (inſolenti fortaſſe uerbo) dici poſſunt, penitus, qua parte purior ſanguis ab impuro aquoſoq; ſequeſtratur & exprimitur. Harum altius exoritur dextra, ſcitè quidem, quòd ren dexter paulò elatior ſit. à quarum ſiniſtra propagatur uena, quæ ad teſtem maris fœminæq; deſunt ſiniſtrum. Quæ aũt ad dextrum pertinet teſtem, ferè non

Ieiunum inteſtinum.

Vena auctior.

Sequeſtratiles uenæ.

exoritur à ſequeſtratili dextra, quin cō-
tingat ei permiſceri. Duæ hæ plerunq;
ad ceruicem genitalis utriuſq; hominis
abolentur. A uena etiam præcipuę ma
gnitudinis, quæ ſpinę adhereſcit, ponè
ſingulas uertebras ſingulæ uenulæ re-
ſoluūtur, lacertoſq; qui proximi ſunt,
alunt, cluneſq;, lacertos quoq; uentris
adeunt. Ab eadem uenulæ prætenues
uertebris tranſactis in ſpineam medul
lam alendam perferuntur. At cum de-
mum uena iſta auctior ad imam uertē-
bram deſierit, in duos ramos à dextra
læuaq; tota abſumitur, quorum uteruis
in denos tranſit ramulos, antè quàm co
xam ſubierit. Primus in renes tendit,
alius capillamentis à ſe factis ad mēbra
nam internam ceſſat, qua inferas partes
tegit. alius muſculos ſuprà coxā init, ali
us animuſculos. alius ad ceruicem geni
talis muliebris properat, & ad ueſicam,
ceruicemq; eius: ſed perexigua eſt hæc
portio in fœminis, ampliuſcula in ui-
ris, quippe quibus neceſſe ſit pluſculū

ue-

denarum ex hac ad penem accõmodari. Alius in muſculos fœmoris tendit: alius ad uentris muſculos, qui recti uẽtrem perambulant, continuanturq́; uenis, quas ad pancreum accedere diximus. Ex huius tamen uenæ radicibus, nonnihil in uuluæ uterum procedit. A' læua uerò dextraq́; de uenis dicti uteri ſeſe attollunt uenę binæ perpetuæ, in mammas ſanguinis gerulæ, in lactis ſubſtantiam ad neceſſitatem uertendi. has interea dicamus per te licet papillares. Quamobrem periti medici, ſiſtendo profluuio muliebri cucurbitulas non iniuria mammis admouent, quod eæ utero & uenis participent. Alius porrò ramus, aut in penem, aut uuluam delegatur: alius ad muſculos fœmoris, tum deliteſcentes, tum oculis ſubiectos fertur. alius per regionem ſequeſtratilis remeans, ad lumbos pertinet, extremæ'que papillari copulatur: grandiorq́; iam comparatur uena, quæ muſculos natium adit. reliquũ ad *Papillares uenæ.*

coxam permanat: quam ut ſubijt, multifariam finditur. Pars muſculos, qui fœmur anteuerſus obſident, tranſigit: pars in muſculos fœmoris infernæ regionis & familiaris effertur, pars profundius attinet. Quod ex his reſtat, ubi ad genu uetuum eſt, tripartitò diſtribuitur, una tractu hiſpido, alia familiari. alia inter utramque ſerpit uia. quæ hiſpida progreditur uia, ſupra exteriorem malleolum diſtenditur, & in exteriorem pedis partem diffunditur: uul-
Schiatica. gò ſchiatica nominantur, quòd coxendici medeatur. At quæ familiaris eſt, in
Menſtrua. calcaneum uſq; deuoluitur, & mẽſtrua dicitur: duasq; ex ſe ſpargit uenas, è quibus eſt quæ circa talum cõſumitur, & eſt quæ pedem familiarem obrepit. quæ inter has media ramis ab ſe deflexis, cruris muſculos, tã occultos quàm manifeſtos, ſine diſcrimine reparat.
Iſchiatica. Neq; aſſentiendum eis eſt, qui iſchiaticam, quod coxendici medeatur, uulgò dictam, ex loco qui eſt ad caudam demitti

mitti dixerunt. nam ſenſu facile refelluntur: quòd ab eodem trunco, qui ad ipſum genu eſt, tres illæ uenæ (ut præ- diximus) collabuntur, inſignis amplitudinis. Satis (ut arbitror) uenarum uias, & propagines, nominaq́, quantum licuit contrectauimus. De uenis pulſatilibus, quas arterias appellamus, his ſubijcienda eſt breuis commentatiuncula noſtra. atq; in primis (uti ſolemus) à definitione ſermonẽ ducamus. *De arterijs.*

Arteria itaque eſt, conceptaculum ſpiritus naturalis, miſti confuſique cum ſanguine, in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. *Arteria quid.* Nomen enim apertè docet nos, eum ſpiritus eſſe capacem, παρὰ τὸ τηρεῖν τὸν ἀέρα, quòd aërem ſeruet, eo dici arteriam ueteres medici exiſtimant. *Vnde dicta.* Sanguinis quoque aliquid continere intra ſe, aduerſus Eraſiſtratum, & eiuſdem ordinis medicos, Galenus ſubtiliter & doctè diſputans, comprobauit. Quamobrem nonnulli τὰ ἀγγεῖα πνευματώδη, καὶ σφύζοντα, probè mea

quidem ſententia nuncuparunt. nam cōtinuo motu agitant, & cordis pulſus imitantes attolluntur, uiciſſimq́ ſubſident, atq; pulſant. pulſus enim & cordi et arterijs apprimè conuenit, qui quidē aliud quid eſt amabò te, quàm διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀπροαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. id eſt, intentio motus, & remiſſio, in corde & in arteria, naturalis & non arbitrarij. uel, παλμὸς ἢ ζέσις τῆς ἀρτηρίας. uel, ἡ κίνησις ἀπασῶν τῶν ἀρτηριῶν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ θερμασίας. οὕτω γὰρ σφύζουσι αἱ ἀρτηρίαι. Arteriarum aūt pulſus morborum index, in modulos certos, legesq́; metricas. per ætates ſtabilis, aut citatus, aut tardus, deſcriptus eſt ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiam propter ſubtilitatem deſertus, ut inquit Plinius: qui Eraſiſtratum ſecutus, propterea dixit ipſas ſenſu carere, quia etiā ſanguine. niſi fortè bonus Plinius dixerit carere ſanguine, pro magis exangues eſſe, quàm uenas: uel uacare ſanguine craſſo & impuro, ſed tenuem & pu-

Plinij locus.

purum continere. non enim mihi fit credibile, in re apertiſſima, ita facilè labi. Quinetiam Ariſtoteles, cuius iudicio multum tribuit antiquitas, ſecundo de Hiſtorijs animalium libro, ſolū hominem ait in pectore mammas gerere. attamen ſimiam, & cynocephalum in pectore itidem geſtare comperimus. Sed credendum eſt, tantum philoſophum non male ſentire, nec de homine ſolum loqui, ſed de reliquis quoque animalibus homini ſimillimis: cuiuſmodi ſunt & ſimia, & cynocephalus. Quid quod teſtatur quoq; ſolum hominem caneſcere? ſcribit enim hunc ſanè in modum ſeptima Problematum ſectione. διὰ τί ἄνθρωπος μόνος τῶν ζώων πολιὰς ἴσχει; ἢ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων ῥυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς. ἔνια δὲ ῥυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δὲ εἰσί, καθάπερ πρόβατον, καὶ ἄλλα, ἃ θᾶττον ὥσπερ οὐ γηράσκουσα, οὐδὲ πολιοῦται. ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ῥυάδα ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιόν τε ἐστιν, ὥστε ὑπὸ τοῦ χρόνου πολιοῦται.

Ariſtotelis locus.

hoc eſt: Quamobrem homo unus animantium caneſcit? An ideò fit, quia maxima pars animalium caducum pilum quotannis gerit, ut equus & bos. nonnullis decidit quidem, ſed exiguum uitę curriculum datum eſt, ut oui, & alijs: quorum pilus ut ſenectutem non ſentit, ita nec caneſcit. homo uerò deciduū nõ gerit pilum, longamq́ uiuit uitam, quare temporis progreſſu caneſcit. Atqui non homini tantum, ſed etiam equis caniciem accidere, uſu iam cõprobatum eſt. Quin ſenectutem in equis, ex canis ſupercilijs boni ueterinarij intelligunt. Quo fit, ut quiſque malignus interpres, & omnia in deteriorem partem rapiens, facilè poſſit calumniari Ariſtotelem. At uerò qui ſe æquiorem iudicem præſtare uoluerit, is profectò ciuilius aget, & mitius interpretando affirmabit in ea ſententia fuiſſe Ariſtotelem, ut crediderit unum quidem hominem inſignitet caneſcere, & multum, alia uerò animalia perobſcurè, & parũ.

Quiſ-

Quiſpiam tamen dixerit, me nimium benignè agere, ac ſecus interpretari quàm eius uerba planè ſonant. Equidē auſim cum quouis ſacramento contendere, ſi ab inferis in hanc lucem reuocari poſſet, non aliter pronunciaturum Ariſtotelem, quàm ego pronunciaui. Ecquid quæſo dicat quis? pronunciaret nepe id, quod tertio libro de Hiſtorijs animalium ſcriptum reliquit, de pilis ſic mentionem faciens: Μεταβάλλουσι δὲ τὰς χρόας γηρασκόντων, καὶ λευκότεραι γίγνονται ἐν ἀνθρώποις. τοῖς δ᾽ ἄλλοις γίγνεται μὲν, οὐκ ἐπιδήλως δὲ σφόδρα, πλὴν ἐν ἵππῳ. id eſt: Mutant colorem pili in ſenecta, & magis cani ſunt, in hominibus: cæteris animantibus id quidem accidit, ſed non admodum apertè, præterquàm in equo. Nec, cum dixit homini duntaxat cieri menſes, tunc cætera animalia excepit: ſed menſtruo quoq; ſpacio, & inſignius & copioſius ei profluere, quàm alijs, intellexit. Quicunque igitur optimo animo eſſe volet in ſcri-

pta ueterum, & non populari trutina examinare, is nimirum deſinet, non Ariſtotelem modò, pariter & Plinium, caluminari ac improbare, ſed etiam alios, qui eodem ſcribendi genere uſi ſunt. Tantum igitur abeſt, ut Plinium in Eraſiſtrateos referendum cenſeam, ut longè ab eorum dogmate eſſe aſſeuerem. Quis eſt (quæſo) tam alienus à Muſarum gratijs, qui neget ſanguinem, & illum quidem putum purumq́, & proximum ut in ſpiritum mutetur, contineri? Quocirca nos ſuprà appoſitè diximus, eſſe conceptaculum & ſpiritus & ſanguinis. Hoc tamen intereſt uenam inter & arteriam, quòd ut uena plus habet ſanguinis, ſic arteria plus ſpiritus coërcet ſuo ſinu. uena præterea omnis una coaleſcit tunica, arteria autem gemina conduplicatur: excepto, quòd illæ uariant, quæ ultro citróque è corde in pulmonem commeant. ſpiritum altera conuehit, altera ſanguinem:

Venæ & arteriæ diſcrimen.

nem: hæc, φλὲψ ἀρτηριώδης, id eſt, uena arterioſa nominatur: illa, ἀρτηρία φλεβώδης, id eſt, arteria uenoſa. nempè quòd uena eò loci duplici conſtat tergore, arteria uerò ſimplici: nec alijs in locis uſpiam (quod ego ſciam) is ordo inuerti à natura ſolet. Ad hæc omni fibrarum genere uenarum tunica præmunitur, unde alimentum capiunt, & in corpus uniuerſum commodè diſtribuunt. Quomodo enim arborum radices, terræ gremio emollito, & bene ſubacto nixæ, cibum ſumunt, primùm tepefactum uapore, deinde complexu ſuo diffundunt in ſtipitem, truncum, ramos, ſurculos, folia: ſic propemodum ſanguis, per uenas, in omnes corporis parteis enutriendas ductus, influit. Arteriarum uerò in exteriore tunicula latæ fibræ ſunt, ſpiritu pellendo: in interiore & latæ & tranſuerſæ deliteſcunt. Ambas tamen mutua ſocietate uſque eò coniunxit natura, ut ubi uena reperitur, arteriam quoque

ibi

ibi ſæpius reperiri neceſſe ſit. Verum iſta non reciprocantur, ut ſi quocunq; in loco arteriam offendas, non etiam ſequitur in eodem uenam offendi. alicubi enim altera tibi occurret, nuſquã uerò illic apparebit altera. At ſi utramq; prodeuntem cernes, erit cur animaduertas, ubiq; locorum fermè arteriam ponè uenam reſidentem. Benefica namq; & ſolers Natura ſemper partes nobiliores in intima abdidit, atq; penitus contexit. ob id etiam in partibus extimis, tum brachij, tum cruris, uena

Arteria ſine uena. ſine arteria conſpicitur: ſiquidem locus ille non uſquequaque tutus, nec arterijs ullo modo commodus & idoneus uiſus eſt. Ad palmas etiam, collum, pedes, ponè cutem, uenæ reperiuntur, nõ

Arteria uenæ ſubiecta. arteriæ. Ea item ratione ubiq; ſubiecta incedit arteria uenæ, & quòd proximo calore arteriæ uena adiuta, ſanguinem commodius concoquit: & quòd arterias ſiccæ nimirum naturæ eſſe oportuit, quare à ſanguine eo, qui miri eſt

ca-

caloris, ſpirituſq; adeò feruidi, arteria ipſa ureretur nimis, aut certe coarctaret præter conuenientem amplitudinem, niſi humore à proxima uena aptiſſimè demiſſo humeſceret. Vbicunq; igitur eſt arteria, & uenam illi inſidere neceſſe eſt: niſi quem præſtat uena humorē, ex alio ille corrogetur membro, in quo genere ſunt arteriæ quæ ad cerebrū attinent. At uerò ſedes, quas arterijs adiudicauent magiſtra rerum Natura, in tueri licebit ex bis quæ deinde dicturi ſumus. De illis ſanè uena, quàm aortā nuncupamus, paulò minutior eſt ſoro. *Arteriarū ſedes.* re (ut iam diximus) parumq; in læuam (quamuis dorſum perpetua ualidaq; inſiſtat) decliuis, quemadmodum auctior uena in dextrā potius prona eſt. Huius ortus non eſt ambiguus. nam ſi *Aortæ uenæ ortus.* ne controuerſia, de cordis alueolo ſiniſtro, tanquam è principio ſuo effunditur: quod ex ſua colligitur ratione, quæ à ueteribus medicis eo redditur modo. Arteria eſt uena cor refrigerans, & mū *Arteria qd.*

dicias

dicias faciens tenuioris ſanguinis ſpi-ritusq́, qui uitam affert, ſuper membra gerula. Quod ſi ea ſit ſcita conueniensq́ue ratio, cur non eo exorietur membro, quod ſit talis ſanguinis ſpiritusq́ conceptaculum? tale autem eſſe conſtat cor. quod ut egregiè fieri poſſit, neruoſa ea uehementer conſtituit cute, membranaq́. nam non alio coërceri pacto, præter eam quæ à corde ad pulmonem fertur, potuiſſent, ſanguis adeò attenuatus, ſpiritusq́ ille puriſſimus. Sed arteriæ ad eum comparatæ ſunt uſum, ut continuè palpitent. ita enim fit, ut cordis ille præcellens calor uentiletur, recepto intus aëre frigidulo, quo continemur, pulſoq́ eo qui concaluit nimis: ſimul ut opaci ineptiq́ fumi, qui alioquin in corde uaporantur, compreſſo corde ipſo per arterias extrà compellantur. Cum reſoluuntur itaq́ arteriæ, continentẽ aërem admittunt meatibus corporis: mox ſuis, quos omnino perexiguos habent, ſpiritum etiam à corde ca-

ptant

ptant uitæ miniſtrum, quem ſuper mẽbra conferunt: fumis item lutulentis cor ſubleuant, & expurgant, ſanguiſq; ille abſolutiſſimus de corde in eas proijcitur. Quotiens uerò eædem comprimuntur, aërem illum feruidum, lutulentumq; fumum, quos iam à corde cõceperant, ex ſe unà abijciunt, arcentq; longius. ſpiritum uerò illum nitidum, uitæ datorem, qui hac compreſſione non exhalat, imò retinet facultas uenarum diſcernens, inq; membra quantũ quotieſq; opus ſit per cauũ ductũ, foraminulaq; illarũ oblonga perducit. Sed hæc in uniuerſum præfati, ſingula percurramus. Ahorta è læuo cordis ſinu producitur in ſupera, inferaq;. cum cor exiuit, ab ea ramus in pulmonẽ fert, ut exprimere nubilum illum fumũ, aëreq; copioſum ſufficiat miniſtrare. quorum cauſa maxima inuenta eſt, quæ præſtare magnificè poſſit, eius tunicæ ſimplicitas, molliteſq;, quę continuò aſſequitur. Rurſus è corde prorũpit ahorta, in duas

Ahortæ origo et ratio.

duas cadens propagines diſpares: amplior, cordis repetens ambitũ, illius in partes conuertitur: gracilior, in dextrũ recidit ſinum. Quod poſt hos reſtat ramos, bipartitò rurſus diuiditur: cuius pars procerior deſcẽdit ſpiritu plena, ut inferis mẽbris, quæ grandiora pleraq; reſident, ſpiritu adhuc repleat copioſiori: quæ recta dorſum permeans, contra quintam uertebram recedit, ubi pulmo cordi ſubſternitur. Hoc loco gula arteriæ cedit, in dextram potius pendens: ahorta autem una, ualidaq; in nouiſſimam uſq; uertebram pergit. Ab hac in ſingulas uertebras, quas tranſit, rami pullulant, qui in ſpinam, ſingulasq; ſparguntur coſtas: cumq; intra pectus ſit, uenulam à ſe, ad partem eam qua appenditur pulmo, arteriæq; aſperam emittit. at ubi fines pectoris deſerit, bipartitò ſecatur. cuius uterque ramus cinctum trãſuerſum ſubit. poſtea in alios exit ramulos, qui ſtomacho, iecinori, lieni, inteſtinisq; minutioribus,

ipſiq;

ipſiq; illi inteſtino camerulento adhęre ſcunt. In ueſicam abeunt mox, qui ab ie cinore pertinent. Deinde tripartitò di- uiditur. cuius qui minimus eſt ramus, hiſque adiacent reni ſiniſtro, ſeſe ap- plicat. reliqui duo, qui ſunt grandiuſcu li, duos petũt renes: qui in eo proſunt, quod lymphatum ſanguinem, inuti- lemq; ſugunt, quem alioquin membra reſpuerent. Dehinc duę ad utrumq; te- ſtem ceſſant arteriæ. quæ quidem ad læ uum ſpectat, è læuo rene ortum refert: quę uerò ad dextrum, plurimum ex au ctiore arteria demittitur. Rurſus a hor- ta paulò longius diducta, duos ſuſpen dit ramulos, qui ſocietatem ineũt cum uenulis inteſtini recti, quod nouiſſi- mum eſt omnium. Demum ad imam producta uertebram, iuxta uenam au- ctiorem in duas egreditur partes. qua- rum una dextra ſit, ſiniſtra altera, ſin- gulæ priuſquam ad coxas perducãtur, à uena ea diſcedunt, quæ ueſicam in- greditur: in abdomine tamen conue-

 niunt,

niunt, in nondum editis conſpicuæ: in adultis extrema ſicceſcunt, necdum apparent, radices conſtant. Sed duæ illæ partes cum ad coxas uenerint, in ramos duos abeunt, perinſignis magnitudinis. Alter ad familiare fœmoris latus attinet, ad ſyluestre alter: qui accliuis, in familiare latus lacertos qui proximi ſunt, per ramuſculos init, indéque procedens interiora uerſus, denique pollicem inter & indicem ſiſtitur, circumſtantesq; partes ingreditur plurimas. Quæ uerò a hortæ pars ſuperna petesſit, bipartitò rurſus finditur. cuius quæ anguſtior pars eſt, per alas flexum que brachij in manus deuehitur: quæ grandior eſt, in caput ſcandens, cum uenit ad carnem laxam, quæ moro aſsimilatur, treis ab ſe producit ramos: quorum duo ij ſunt, quos Græci *καρώτιδας* nominãt, nos arterias ſomniferas appellamus: tertius qui ſupereſt ramus, thorace altioribus coſtis, ſex uertebris colli, partibus que uicinis

καρώτιδας.

con

confunditur, in manus'que tandem abit. Quæ ſomniferæ ſunt, ſingulæ in duos coarctantur ramos, ſimulatq; collum ſubierint: è quibus eſt qui anteuerſus uergit, qui que retrouerſus. Qui anterior eſt, rurſus in manifeſtum, occultumq;, ramulos, perſtringitur. Manifeſtus, regionem aurium, lacertos temporum, capitis uerticem pulſat. occultus autem, porrectis ex ſe prius ad lingnam, laryngemq;, & fauces ramuſculis, excurrit eò ubi plexus illi mirabiliter attexti conſpiciuntur. quorum alter à ſecundis uteri, χοροειδὴς dicitur: alter autem, in quo ſpiritus uitalis in animalem uertitur, à multiplicibus retis nodis nomen habet. Atque hæc hactenus de uenis, & arterijs. Proximum nunc eſt, ut ad exta transeamus, de quibus nos antea dicturos polliciti ſumus, ne præcipuas humani corporis partes prætérijſſe temere uideamur. Itaque à nobiliſsimo omnium uiſcere, quod nominant Cor, ex- *Cordis ratio.*

 ordia,

ordiamur . in corpore enim ſolis inſtar eſt. Propterea homo, & cætera animalia, à philoſophis μικρὸς κόσμος, id eſt *μικρὸς κόσμος.* paruus mundus dicuntur; nec iniuria, meo quidem iudicio . tantum etenim curę & operę in animali formando, fingendo'ue Natura ac Deus poſuerunt, quantum in fabricando mũdo. Vt cœleſtia corpora ex ſe, liberéq; uerſantur: ſic animalia cũcta ſuapte natura, quod maximè expetunt, uoluntq́;, id ſequuntur . Hoc tamen intereſt inter bruta & hominem , quod illa naturæ inſtinctu duntaxat aguntur , ut hirundines , & apes: nam in conficiendis nidulis, & fauis fingendis, cum unum atq; eundem agendi modum teneãt, nulla arte utuntur. homo uerò quicquid agit, conſilio, rationeq́;, & miro artificio agere creditur. Iure igitur intelligẽs, ſapiensq́; Natura, beſtias rationis expertes, alias armauit dẽtibus, alias cornibus, alias unguibus , alias calcibus , ueneno alias, alias roſtro; uni ex animantibus homi-

Homo quid à brutis differat.

ni,

ni, dedit artem parandi ſibi arma, admi niſtrandiq; neceſſaria uſui, atq; ad uitam tuendam pertinentia. excogitauit enim homo rationem excidendi lapides è terra, effodiendi ferrum, aurum, æs, argentum, penitus abdita metalla. tecta ædificauit, quibus uim frigoris pelleret, & calorum moleſtiam leuaret: eademq;, aut colluuione aquarum, aut terræmotu, aut uetuſtate collapſa, inſtaurandi miro ingenio utitur. Ac uero, ut mittam nauigationem, colendorum agrorum induſtriam, frugum fructuumq; percipiendorũ & conſeruandorum diligentiam, fontes ductos, deriuata flumina, aggeres fluctibus oppoſitos, portus manu fictos, multa que alia, quæ ex rebus inanimatis commoda percipit: uarios etiam fructus ex animatis capiendos adinuenit. Equos in ſuum uſum domuit, atq; eos docuit gyrum capere, pedes componere, alterna crurum uolumina ſinuare, duris frenis pro loci & temporis commoditate *Equorum uſus.*

Boum uſus. parere. Boues iam collis ſeruitio aſſuetis, ad ſtudium agreſte formauit, terramq́ horrentem ſentibus excoluit, & aratro proſcidit, & bene ſubegit: unde tempeſtiuos fructus percipimus. Animalia ea quæ nocent, interficit: & quæ uſui poſſunt eſſe, capit. Quid tibi commemorem cõditas urbes, leges, mores, inſtituta, & innumerabiles penè artes, ac ſcientias ſolius hominis ingenio inuentas, & cultas? ex quo uidetur opifex, ædificatorq́ mundi Deus, cuncta ad uſum hominis procreaſſe, atq; eius rationis imperio ſubiecisse. Quocirca cum in nobis nihil ſit utilius, nihil excellentius, nihil diuinius ratione, Natura ſui conſeruatrix, ſedem nobiliorem, præſtantioremq́, & cõmodiorem nullam, quàm cor ipſum, ei adiudicare potuit: quippe quod in hoc exiguo mundo perinde ſitum ſit, atque ſol, qui in medio cœli ambitu cæteris obſcuratis aſtris ſolus apparet. Sanè cor medium pectoris tenet, ſuperna magis

Hominis ad uſum cuncta creata.

Rationis ſedes cor.

(ſi cum cæteris partibus comparetur) quàm inferna ſpectans, & in aduerſa potius quàm auerſa incumbens, atque mucrone ſuo duntaxat ſiniſteriorem mammam petens, ut frigus eius temperet. Læua enim pars animalis frigidior, quàm dextra, ſemper eſt. ſiquidem dextra iecur, quod aſsiduè calet, perpetuò aſsidet. Ecquis tutior locus excogitari potuit? aut commodior ad mutuandũ aërem, & æquabiliter exhauriendum è pulmone? Ecquis præterea nobilior ſitus in uniuerſo animante eſſet inuentus ab ipſa Natura? quæ nobiliſſimis uiſceribus, præcipuas ſedes præbere conſueuit: niſi quid offecerit, præpediat'que. Cor autem eſſe nobiliſsimum ac præſtantiſsimum omnium corporis humani partium, nobiliſsimi, longe'que principes philoſophi teſtantur. ij ipſi triſtitiæ ac lætitiæ ſedem, caloris fontem, omnis motus, ſenſusq; omnis, & uitæ authorem eſſe iudicarũt. Animę itidẽ domiciliũ credi-

Cordis ſitus.

Cordis præſtantia.

 derunt:

derunt: ut Empedocles, Ariſtoteles, Diogenes, Pythagorei, Stoici, & plerique nõ multo poſt iſtos ueteres alij philoſophi. quorum unus præcipue extitit Alexander ille Aphrodiſeus, qui in ſuis Commentariolis de Anima, modò editis, pro cordis primatu maximè, ſi quiſquam alius, diſputat. Nihil me hic

De Animæ ſede ueterũ ſententiæ.

tamen mouebũt Democritus, Platoq;, & ex medicis Hippocrates, Eraſiſtratus, Herophilus, Galenus, qui primas cerebro dederunt, animamq; in eo collocarunt. Nec Parmenides, cum Epicuro, mihi perſuadebunt, ut in toto pectore ſitam eſſe putem: neq; unus Xenocrates, qui exiſtimauit per totũ corpus diffuſam animam excurrere, mihi probabitur: neq; ueteres ipſos rectè ſentire iudicabo, qui ſedem illi in oculis dederũt. at multo magis irridẽdam cenſebo Herodoti popularem illam opinionem in Polymnia, quę profitetur, in auribus hominũ animam cõmorari. Quid itaq; iſti commenti ſint, intelligo: ſed pro-

babi-

babilem ac ueram rationem attulliſſe, opinor nullam, quemadmodū in noſtris de Philoſophia cōmentarijs abundè fuit oſtenſum. Vnde quæſo credis emanaſſe illas dicendi formulas, à ueteribus ſcriptoribus crebrò uſurpatas, ex corde amare, corde trepidare, ſapere corde: non aliunde profectò, quàm quod amoris, ſapientiæ, metus, eſſe locū cor putabant. Cur excordes, uecordes, concordes dixerūt? nempè quia illic & animum, & eius motiones omnes reſidere arbitrabantur. Cur P. Scipionem, Naſicam primum, à maioribus naribus appellarunt Romani, deinde Corculum nominarunt? ſanè non aliam ob cauſam, quàm ob morum temperantiam, quam cordi ferebant acceptum. Quid quod Homerus tam ſæpe dixit, τῷδε ἐν ἐχολῶσθαι, θυμὸν δάκνειν, θυμὸν κατέδειν, φίλον θυμὸν ἀμύξειν, ἀνακοναχίζειν πένθος ἐν καρδίας; Quid quod ſapientiſſimus Pythagoras uetat, ἐσθίειν τὴν καρδίαν; Quid Theognides, qui imitatus Ho-

Baßiani de philoſophia cōmentarij.

A corde, dicendi formulæ.

merum, dixit quoq; ψυχὴν διελκεῖν δαί, καὶ δίχα θυμὸν ἔχειν, hoc eſt, διάνδιχα μερμηρίζειν; Certè quidem nõ propter aliud, quàm quod rebantur in cordis ſinu foueri iram, indignationem, gemitus, animi conſilia, cogitationes, omnes deniq; (ut iam diximus) mẽtis commotiones: quod etiã trita, & cuiuis de populo nota philoſophorum fermè omnium planiſsimè indicat definitio illa, θυμὸς δ᾽ ἐστὶ ζέσις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος, δι᾽ ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως γινόμενος. id eſt, Ira eſt feruor ſanguinis in corde, quæ tum percietur, cum uindicta expetitur. Cum igitur animæ uires ac motus omnes è corde prodeant, ueri nimirum eſt ſimillimũ, eam quoq; in ipſo conſidere. Huc (rationi quod eſt conſentaneum) facit, ut qui ſunt ab Ariſtotele, tradant, in utero naſcentibus primum cor formari, deinde cerebrum, tardiſsime oculos: ſed hos primum mori, cor nouiſsime. nam cæteris corruptis, uita in corde durat. Quare mirandum non eſt, ſi poëta Home-

Cor primũ in utero naſci.

Homerus mortis ſedẽ in oculis, totiens id hemiſtichium repetens, τὸν δὲ σκότος ὄσσ᾽ ἐκάλυψε, eſſe finxit. Principiò enim lumina offunduntur tenebris, & in illis certa futuræ mortis ſigna cognoſcũtur. porrò ſemẽ maris incidens in concipientem comprehendentem que naturam uteri, ſoluitur in ſpiritum: qui ſimulac inſinuauit ſeſe, & penitus immerſit in menſtruum humorem, continuò domicilium quodammodo ſtruit, idq; cor eſt: quo ſenſus unà cum anima excipitur, cuſtoditurq; tãtiſper, quoad breui hac lucis uſura nobis frui licet, mox reliquorum conſurgit generatio. Exanguia animalia cor non habent, ſed quaſi cor. Verum animal ſine ipſo poſſe uiuere, tam mihi fit ueriſimile, quàm uitam poſſe cõſiſtere ſine anima & ſpiritu. Quocirca aruſpicum Romanorum religionẽ illam quis non irriſerit? quæ L. Poſthumio Albino rege ſacrorum, poſt cẽteſimam uiceſimamtertiam olympiadem, cum rex Pyrrhus poſt

Homeri locus.

Cordis abſentia in uictimis.

poſt tot clades ex Italia pulſus eſt, cordi animos inuaſit, ut exta quàm diligētiſſime conſulerentur uictimarum, ijs etiam palpitantibus, ſpirantibusq; defuiſſe cor aruſpices ſæpe monebant, & quid inde iudicarent portendi, exponebāt. Nam Cęſari Dictatori, quo die primum ueſte purpurea proceſsit, atq; in aurea ſella ſedit, immolanti bis, nuſquam repertum cor eſſe proditur: quaſi portentum, prodigiumq; eſſet fatale, eius miſerandę necis. Idem de Pertinace commemoratur, ut qua die morte ſublatus eſt, ſacrificanti nō cor tantum modo uictimæ, ſed iecur quoq; defuerit. Equidem tantum abeſt, ut id commentum traditum hiſtorijs credam, ut uel leuiſsime cor affici non poſſe exiſtimem. Quin inter uiſcera omnia, lęſum hoc mortem derepente affert. Nec iniuria quidem: nam quod priticipium eſt, ipſum citra noxam ſeruari debet, ne illo male affecto, cætera itidem afficiantur, & corruant. Humanum cor pro cor-

corporis mole, quam regit, oppidò quàm magnum eſt. nam homo omnium animãrium calidiſsimus eſt: at pro ſanguinis ſpiritusque copia, mediocre iudicari poterit. Quibus autem cor eſt paruũ, ea animalia audacia eſſe creduntur: timida uerò, quibus prægrande, ut leporibus. Sed quid ita: dicat quiſpiam. nempe quod affectus, quem producit metus, eſt in ipſis. Calorem enim pro cordis portione non habent. uerũ calor exiguus in magno exoleſcit conceptaculo. proinde ſanguis frigidior itẽ comperitur: ut ſanè uno atq; eodẽ igne cubiculum grande & anguſtum non æquè calent, ita exiguum calorem nec item ſentiet cor quodq; uaſtæ, quodq; modicæ eſt magnitudinis. Maximum autem eſt prò granditate corporis muribus, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis, hyetis, & omnibus pauidis, aut propter metũ maleficis. At bina corda perdicibus in Paphlagonia eſſe, propter miram magnitudinem duntaxat,

Cordis magnitudo, aut paruitas.

tra-

tradiâ Plinio, & reliquis ſcriptoribus exiſtimo. Porrò cordis moles in tur *Cordis figura.* binatam & pyramidatam figuram ſenſim exit, cuius baſis eſt ampla lataq́, mucro autem perangustus: non eò qui dem, ut multi falsò crediderunt, quòd ignis modo caleſcit, qui ſua ui, dum ſurſum nititur, pyramidis formam effingit. atqui iecur calidum eſt, huiuſcemodi tamen figuram nō imitatur. Aliā igitur cauſam, quàm iſti reddunt, de ſententia Galeni referri poſſe certò ſcio. Primùm, ſi in eandem amplitudinem uertex excreſceret, in quam baſis ſolet excreſcere, longe maius ac uaſtius euaſiſſet, quàm corpori conuenit, ob idque animal fuiſſet formidoloſiſſimum. Deinde inſtar pyramidis natura formauit, quo minus per os pectoris, quod contingit, ei noceatur. propterea etiam ſummum cacumen duriuſculum effecit. Cordis autem figuram uſq; eò placuiſſe Romanis animaduerto, ut *Bulla.* ex auro bullam, eum ſanè in modum

con-

conflandam curauerint, quam ingenu-is pueris in pectore de more ſuſpende-bant, ut eam reſpectantes identidem, ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent. Ac uerò hirtum cor habuiſſe Hermogenem, quod ferè idem de Leonida ſcribit Plutarchus, idemq́; de Lyſandro, & Alexandri ca-ne legitur, naturæ (credo) interpretes riſu hoc excipient, & tanquam fabulo-ſum, ac commentum egregium reijci-ent. Eapropter Homerus, de quo diſ-ciplinæ omnes ortum habuiſſe mihi ui-dentur, ſicut ex magno Oceano (ut ille inquit) ποταμοὶ πάντες, καὶ πᾶσα θάλασσα, καὶ πᾶσαι κρῆναι, καὶ φρέατα μακρὰ νάουσι, appellat κῆρ λάσιον, non hiſpi-dum, & pilis denſum, ut multi temerè opinantur: ſed prudẽs, ut ego interpre-tor, Euſtathij ſententiā ſecutus. is nimi-rum ait, λάσιον à poëta dici τὸ κῆρ, ἐξ οὗ τὰ ἐκλεκτὰ βλαστάνει βουλεύματα. Cõſueuit ete-nim Homerus q̄ ſæpiſsime permutatio-ne uti, hoc eſt exornatione ea, quą aliud uer-

Cor hirſutum.

Homeri locus.

uerbis, aliud ſentẽtia demõſtrat. Hinc uulgo receptam opinionem in quorũdam mentem irrepſiſſe arbitror, qui ſibi perſuaſerunt, eos animoſos eſſe, & plenos fortioris induſtriæ, quibus cor hirſutum eſt, cuiuſmodi habuiſſe commemorant Valerius Maximus lib. primo, & Plinius ſenior undecimo Naturalis Hiſtoriæ, Ariſtomenem Meſſenium, qui tercentum occidit Lacedæmonios: qui uulneratus & captus ſemel, per cauernam Latomiarum euaſit, anguſtos uulpium aditus ſecutus: qui iterum captus, ſopitis cuſtodibus ſomno, ad ignem aduolutus, lora cum corpore exuſsit: cui tertiò capto Lacedæmonij pectus diſſecuere, intuendi cauſa, & pilis refertum cor repertum eſſe aiũt: quod tamẽ mihi nullo modo ſit probabile. etſi Plato dixit, τὰς ἀνδραποδώδεις ὥσπερ τῆς ψυχῆς τρίχας, id eſt, animi ſeruiles pilos, nihil magis commoueor. ſiquidem ſcomma eſt in fatuos, & penitus rudes, Ea eſt porro ſubſtantia & natura

Ariſtomenes Meſſenius.

Platonis locus.

tura cordis, ut nuſquam ſetis horrere poſſit: ſolidiuſcula tamen, & pluſculo durior fuit, ne noxam facile concipiat, ne ue ſpiritus & calor uitalis omnino exſpirent, nulla coërciti ſoliditate, ſed quaſi per ſpiramenta tenuia molliaq; diffluentur. Cor durum & ſpiſſum qui habent, ij ſtupent, & hebeti ſunt ſenſu: qui uerò molle, ingenio pollent. Motus eius aſsiduus eſt, palpitat, & mouetur, quaſi alterum animal. Quare antiquitus aruſpices, ſi cor ſilens, & minimè palpitans inſpexiſſent in uictimis, calamitates portendi diras, & fortunæ minas prædicere conſueuerunt: quaſi palpitatio, & continua agitatio illi eſſet maximè peculiaris, & à natura inſita. Quod etiam nomen Græcum indicat. dicitur namq; καρδία, παρὰ τὸ κραδαίνω, τὸ σείω, ἀεικίνητος γὰρ ἡ καρδία. Nam motum ſuum fibris moderatur, acre. git. latis quidem in ſe ſubſidet, propellitq; aërem: longis uerò, & illis ſanè adductis dilatatur, & aërem pariter accipit,

Cor durũ, molle.

καρδία.

Cordis motus.

pit. Itaq; taurini follis modo attollitur, uiciſſimq; deſider. Et uerò potius diſſilient proxima uaſa, quàm deſtituatur proprio motu. Ea propter conſultrix et prouida Natura, cum forer neceſſariũ in hac perenni motione cordis, hauriri corripiq; quicquid obijcitur, duas auriculas appinxit, quæ dextra ſiniſtraq; extant. non eò, ut quidam mali medici ſcribunt, quòd interdũ ſanguis & ſpiritus ita redundant, ut ne uis cordis uitalis obruatur, neceſſariò eorũ reiectus ſequatur: ſed longè aliud naturæ conſilium fuiſſe putandũ eſt. prouidit enim, ne aut uena dirumpatur, quæ cõmittitur cũ iecinore: aut arteria, quæ ad pulmonem fertur. Magna ſanè cordi poteſtas attrahendi ingenerata eſt, tum caloris beneficio, qui ad ſe rapit obiectam materiã non minus, quàm flamma oleum: tum inanitatis formidine, tum eius uis merito, quæ penitus abditur, clam'que nobis omnibus eſt. Si igitur maiores, quàm ſolet, adhiberet conatus

tus ad materiam trahendam (quod quidem tum fieri poſſet, cum tantum ſanguinis aut aëris non ſuggeritur, quantum ſufficit alimento & refrigerationi) uaſa profectò in maximum periculum adducerentur, & extremum penè diſcrimen. quod ne fieret, quàm diligentiſſime utriſque auriculis cauit natura: quarum altera, ſi caſus tuliſſet, alimentum: altera, ſpiritum ſtatim cordi ſuppeditaret. Idem etiã ſenſiſſe Galenum uideo, libro ſexto de Vſu partiũ: cuius uerba præſtat ſubſcribere, ut multorum Medicorum prodatur magis atque magis ſtulta temeritas. αὐτὴ δὲ (inquit) καρδία πάσας, ὅσας ἄν τις ἐπινοήσῃ δυνάμεις ἑλκῶν, ἔχουσα διὰ ταχέων ὑποδέχεται κόλποις τῶν κοιλιῶν ἀναρπάζουσα, καὶ οἷον ἐκροφοῦσα τὰς εἰσρεούσας ὕλας. εἴτε γὰρ ὡς τῶν χαλκέων φῦσαι διαστελλόμεναι σπῶσιν εἴσω τὸν ἀέρα, παντὸς μᾶλλον ὑπάρχει τοῦτ᾽ αὐτῇ, εἴτ᾽ ὡς αἱ τῶν λύχνων φλόγες ἕλκουσι τοὔλαιον, οὐδὲ ταύτης ἀπορεῖ τῆς δυνάμεως, ἀρχὴ τῆς ἐμφύτου

θερμασίας ὑπάρχουσα, εἶθ' ὡς ἡ ἡράκλεια λίθος ποιότητος οἰκειότητι τὸν σίδηρον ἐπισπᾶται, τὸ μὲν οἰκειότερον αὐτῇ πνεύματος εἰς ἀνάψυξιν, τὸ δ' αἵματος χρηστότητι εἰς θρέψιν, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, κἂν διασπάσαι τι τῶν ἀγγείων, ἁπάσαις ἅμα χρωμένη τῇ ὁλκῆς ταῖς δυνάμεσιν, εἰ μή τι κἀνταῦθα θαυμαστὸν ἐπιχείρημα τοῦ μηδὲν γενέσθαι τοιοῦτον ὁ δημιουργὸς ἡμῶν ἐτεχνήσατο, προθεὶς ἔξωθεν ἑκατέρου τῶν εἰσαγόντων στομάτων τὰς ὕλας, ἰδίαν κοιλότητα, καθάπερ τι ταμιεῖον τροφῆς, ὡς μὴ ἐκδαπανηθέντος ποτὲ ῥαγῆναι τὸ ἀγγεῖον, ἑλκούσης μὲν ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς φύσει τῆς καρδίας, αὐτὸ δ' οὐκ ἔχον ὑπὸ στενότητος ὅσον αὐτῇ παραχεῖν ἀφθόνως. Noſti cætera: quæ nõ tantum ſententiam noſtrã confirmant, ſed etiam cuiq; quantumuis ſomniculoſo fidem faciunt, nihil ſine magno cõſilio, ac uſu neceſſario, in opificio naturæ factum inueniri poſſe. Quocirca præterquam quod auriculas eum ad finem, quem diximus, cõformauit: addidit quoq; membranas ad fauces patentes in cor. Galenus cartilagines σιγμοει-

δεῖς

ειδῆ appellare conſueuit, hoc eſt ſigma literæ ſimiles, quam librarij Græci hūc in modum C calamo olim pingebant, noſtrum C grandiuſculum planè referentem. Eæ itaq; ualuarum & oſtiolorum inſtar conflatæ ſunt, atq; pro tēpore clauduntur, uiciſſimq́; recluduntur, ne materia quæ intro illapſa eſt, foras regredi poſſit: aut quæ iam exijt, neq; redire queat, occluſis ualuis. Oſtiola autem arteriæ uenoſæ duo duntaxat ſunt, & illa quidem haud omnino inter ſeſe comittuntur, quia per eorum rimulas fuliginoſi ſpiritus, ac penitus inutiles de corde exhalant. Aliarū partium reliqua exquiſitiſſimè componuntur, & mutuò concluduntur, ut qui uiderit, is unam atq; eandem compagem eſſe dijudicet. Cor duos quaſi uentriculos habet: dexter plurimum habet ſanguinis, ſiniſter ſpiritus conuehit. Iulius Pollux κόλπους, id eſt ſinus, et κοιλίας, id eſt uentres nuncupat: Plinius uerò, ſpecus. Verum qui in ſiniſtra eſt, ſolidior,

Arteriæ uenoſæ oſtiola.

Cordis uentriculi.

durioreq́ ſenſu percipitur, ut qui ſpiritus multum flabilis & fugacis eſt conceptaculum. Hic mediusfidius nullo modo illi ſunt audiendi, qui dicunt ideo eſſe duriorem, quia calidior eſt. nã & oſſa dura, beneq́ compacta ſunt, attamen ſunt frigida. Dexter uerò ſinus tenuior, & pluſculo capacior cernitur, unde ſanguinis profunditur riuus. Alter unius meatus interiectu diſtinguitur ab altero. Plinius tres ſinus in magnis animalibus, in paruis unũ, in ijs uerò qui ſunt mediocris magnitudinis duos inesse credidit. Sed multo ante ipſum in eadem hæreſi fuit Ariſtoteles, qui tertio de Partibus animalium libro ſic ſcribit. κοιλίας δ' ἔχουσιν αἱ μὲν τῶν μεγάλων ζώων τρεῖς, αἱ δὲ τῶν ἐλαττόνων δύο, μίαν δὲ πᾶσαι. id eſt: Cor animalium magnorum ſinuoſum ſpecum intra ſe gerit triplicem, minorum uerè geminum, cæterorum unicum. Ariſtoteli grãde ſpacium dextri ſinus, egregiè impoſuit. is enim exiſtimauit, quæ pars eſt, tertium

Ariſtotelis locus.

eſſe

eſſe omnino ſinum: quemadmodum Galenus optimam coniecturam de illo faciens, in commentariolo de Venarum pariter & arteriarum diſſectione inquit, καὶ μέντοι καὶ διʼ αὐτὸ τὸ τῆς καρδίας σῶμα περιεχομένας ἐν κύκλῳ δύο ἀρτηρίας ἔχει, τὴν μὲν ἑτέραν τὴν μείζω, τὸ πλεῖον αὐτῆς διαπλέκουσαν, τὴν δὲ ἑτέραν εἰς ἐκεῖνα μάλιστα διανεμομένην, ἔνθα τὴν τρίτην ἐνόμιζεν εἶναι κοιλίαν ὁ Ἀριστοτέλης. αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἡ κατὰ τὸ πλατὺ τῆς καρδίας, μόριον οὖσα τῆς δεξιᾶς, οὐκ ἄλλη τις τρίτη. id eſt: Atqui ob id cordis corpus ambientes circumcirca duas arterias habet. alteram quidem maiorem, quæ plurimam eius partem amplectitur: alteram uerò, in illa regione maximè diſtributam, ubi tertium exiſtimauit eſſe uentriculum Ariſtoteles. Sed eſt pars lanuſcula dextri uentriculi cordis, non quiſpiam alius tertius uentriculus. Acutè ſatè locum conieciт Galenus, in quo falſus eſt Ariſtoteles. in omni etenim animante, tam

parua quàm magna, dum reſpiret modò, duo ſinus cordis comperiuntur, quos excellens Natura fingendo, non attendit ad uaſtam corporis magnitudinem, ſed ad multiplices functiones. Quare nullum animal, cui reſpirandi facultas deeſt, ideoq; pulmo, dextrum habet ſinum. At ſiniſtrum duntaxat ei datũ eſſe, teſtis eſt locupletiſſimus Galenus, αἱ δὲ (inquiens) τῆς καρδίας κοιλίαι δύο μὲν αἷς πνεύμων ἐστὶ, μία δὲ οἷς οὐκ ἐστὶ. Et alio in loco latius, πλῆθος μὲν διὰ τῶν κοιλιῶν τῆς καρδίας (ἐντεῦθεν γὰρ ἄρξασθαι δίκαιον) οὐκ ἴσον ἐν ἅπασι τοῖς ζώοις ἐστὶν, ἀλλ' ὅσα μὲν ἐξ ἀέρος εἰσπνεῖ διὰ φάρυγγος, καὶ ῥινῶν, καὶ στόματος, εὐθὺς μὲν καὶ πνεύμων τούτοις ἐστὶν, εὐθὺς δὲ καὶ τῆς καρδίας ἡ δεξιὰ κοιλία. τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν οὔτε πνεύμων ἐστὶν, οὔτ' ἐν τοῖς δεξιοῖς τῆς καρδίας εὐρύτης ἡ κοιλία. συναπόλλυται γὰρ ἀεὶ τῷ πνεύμονι δύο ταῦτ' ἐξ ἀνάγκης, ἥτε φωνὴ τοῦ ζώου, καὶ ἡ δεξιὰ τῆς καρδίας κοιλία, κἂν τῷ δῆλον εἰς ὅσον ἑκάτερον αὐτῶν ἥκει χρείας. ἡ μὲν γὰρ δεξιὰ κοιλία τοῦ πνεύμονος ἕνε-

καὶ γέγονεν, ὁ δὲ πνεύμων αὐτὸς ἀναπνοῆς τε καὶ φωνῆς ἐστὶν ὄργανον. hæc ille. Latina pleraque non facimus, quæ græcè uel mediocriter doctis intelligi poſſe arbitramur. Imũ cordis pinguedo circumſtat, ne continuo motu agitatum incaleſcat, atque areat. Præclarè ergo tunc agi ſecum Natura uoluit, cum ſanguis ad eam regionem, ubi eſt inuolucrum cordis, diffluens, occurſat illi mẽbranæ, quæ frigidula eſt. eam ſimulac frigentem ſentit, commodum in pinguitudinem concreſcit. Quod autem in ſummo cordis enatam interdum, priſci illi Romani ſacrificantes ſe deprehendiſſe narrent, non aduerſantur Medicorũ placitis, nec digni ſunt nunc cum ſua religione odio. Sub eo pulmo iacet, ſpongioſus, ideoq́ue ſpiritus capax, & à tergo ipſi ſpinæ iunctus. πνεύμων græcè, ab uſu ſpirandi dictus eſt. Vnde περιπνευμονία, pulmonis inflammatio nominatur: & qui ita ſunt affecti, πνευμονικοὶ nuncupantur. Hos Mo

Cordis imum.

Pulmo.

πνεύμων.

περιπνευμονία.

 deratus

deratus Columella pulmonarios uocat. In pulmone enim ineſt raritas quædã, & aſſimilis ſpongiæ mollitudo, ad attrahendam uiciſſimq́ reddendam animam aptiſſima. Quocirca boni latini, ſpirandi officinam appellare cõſueuerunt. Qui ſanguinis ipſum expertem aiunt, quia rarũ eſſe contuentur, mihi certè falli uidentur. cõtinetur enim ſanguis tum uenis per eum diſcurrentibus, tum in molliſſimis ſinibus ſubſtãtiæ adhæreſcentibus ſtagnat. Qui de uenis ſtillat, fluitantem ſpumam habet, ex ſubſtantia ſcaturit omnino ſpumoſus, quoniam eſt magis pulmoni alendo, quippe qui aëreum humorem, & biliosum ſanguinem depaſcatur plurimum. Animalia autem quibus pulmo ſanguineus eſt (inquit Ariſtoteles) intus calore æſtuante, ſunt aliorum omnium maximè ſitibunda: quibus uerò non item, ſed fungoſus, illa parum bibunt. Piſcibus nullus ineſt, ſiquidem nullum atumal pulmonem ſimul &

bran-

Pulmonarij.

Pulmo an ſanguinis expers.

Piſces pulmone carere.

branchias habere potuit: cæteróquin naturam maximæ temeritaos & imprudētiæ accuſaremus, quā quidē ſcimus in opere faciūdo eſſe diligentiſſimam, ſuperuacanea, aut uſum non habentia negligenrem, neceſſarÿ nihil quicquā penitus omittentem. Ne igitur inſimulari ea ab aliquo Momo poſſet, nullam etiam partem inanem, erſine cauſa in piſcibus reliquit: quibus, hranchÿs iam datis, pulmonem negauit. qui ſanè eundem uſum alÿs animalibus affert, quem piſcibus branchiæ afferre ſolent. Pauca eum hahent aquatilia, ac cętera oua parientia exiguum, ſpumoſumq́;, minimè ſanguineum. Iccirco ea eſt cauſa, cur ſuh aqua diuranæ & phocæ urinantur. Teſtudo quoque, quamuis prægrandem, & ſuh toro tegumento gerat, ſine ſanguine tamen habet. at eius moles, quo minor corporibus eſt, eo maiorem leuitatem ac uelocitatem addit. Chameleoni portione maximus, & intus aliud nihil. Homini

in

Pulmonis fibræ. in quinq; fibras diuiditur: ex his quatuor ungulæ bubulæ modo diductæ, moto pectore itidem commouentur. reliqua uenæ auctiori, quæ ſurſum fertur, culcitrulæ inſtar, uenulis diſtincta ſuis, ſubſternitur. nam ex his membris eſt, quæ bipartita ſunt, quamuis unius ſpeciem præſeferant. Verum in iꝭs quę animal generant, diſtinctio non æquè apparet: minus multo in homine, in quo ſimplicior, nec ita multifidus conſpicitur, ut in nonnullis animalibus, quæ animal item procreant. eam planè diuiſionem à Natura ſagaci inde factã cenſeo, ut ſi in parte una ſeſe oſtentarit affectio, citra tamen noxam altera corpus anhelitu recreet ac foueat. Ea etiam re conduplicantur aures, oculi, nares. Adde etiã, quòd pulmo in multas partes diſtributus, & commodius cor amplectitur, & tutius mouetur, quàm continuus. Quo fit, ut in eam mentem impellar, ut Platonem & Ariſtotelem, ex latinis Plautum Ciceronemq; dicere inter-

interdum pulmones, multitudinis nu- *Pulmones.* mero, maluiſſe credam, huiuſce uiſceris figuram pulchrè callentes. Nec idipſum rudis illa antiquitas ignorauit, quę pulmonem inciſum, & fibris geminatum, tempus dirimere, ac diem differre credidit: ſimplicem uerò, & ferè uniuſmodi, continuare temporum curricula, nullasq́; cunctationes & moras afferre. Credibile enim fit, uictimis, quas dijs uariè litabant, aliquando pulmones uariare. Si autem eorum fibra aliqua in conſpectum perobſcurè ueniſſet, aut cum corde & iecinore coniunctior uiſa eſſet, aut paruo diſiuncta interuallo, miſeros caſus portēdebat. Sed uni CHRISTO gratia, qui nos tam diræ ſuperſtitioni exemit, quo minus in flammas iugulemus pecudes, & exta ſpirantia conſulamus, aut pulmonē in eum uel illum figuratum modū capitibus noſtris aut exitium afferre, aut ſalutem ſignificare opinemur. Sed ad cōtemplandas naturæ cauſas, & ſingula-

Aruſpicinæ uanitas.

rum

rum humani corporis partium uarios uſus cognoſcēdos finxit. quamobrem huius uiſceris, quo de agitur, motum paulisper ueſtigemus, neglecta illa priſcorum religione. Sanè pulmo ſuapte naturra piger deſidêret, nec unquam ſe moueret, niſi aliunde impelleretur. nam quòd contrahatur aſpiratis, uiciſſimq; ſpiritu dilatetur, ut frequenter dicatur cibus animalis, quo maximè uita noſtra ſuſtentatur, thoracis motioni acceptum referat neceſſe eſt. Hinc prouerbio locum eſſe datum iudico, quod appoſitè torqueri ſolet in lentos & ceſſatores, quemadmodum Plautus in Epidico ſignificat: Dij immortales, ſoccos iuſſi adimere pedibus. pulmo enim, quod perhibent, prius ueniſſet, quàm tu adueniſti mihi. Vulgò id quoque noſtrates crebrò uſurpant, in deſides & ignauos homines. quanquam ſcio ab Eraſmo prouerbij cauſſam paululo magis diuerſam referri: mea tamen non magni intereſſe putaui, ſi à uiro do-

Pulmonis motus.

doctiſsimo diſſentirem. Vter modò noſtrum probabiliorem cauſſam attulit, aliorum iudicio relinquitur. equidem decreui, de laude ſua nemini detrahere. Nolo enim, quod plerique hodie ſolent, calumnijs & iniurijs commentariolos meos infarcire: id unum ratus maximè alienum à re literaria, conuicijs inſectari quenquam. liberum tamen eſt cuique ſentire, quod uult: & honeſtum, quod diſplicet, refellere aliquando alterius opinionem, dum fiat modò omnia hæc citra maledicta. Sed iam redeo ad inſtitutum opus. Pulmo, & cor, mutuas operas ſibi tradunt. pulmoni dat ſanguinem cor, rurſus illi aërem pulmo reddit, parem gratiam reponens. tres nanque uiæ ad pulmonem pertinent: duæ nimirum arteriæ uocantur, tertia dicitur uena. arteriarũ altera aſpera nominatur, altera leuis & uenoſa. Aſpera quidem in gutture aſſurgit, cæteris partibus reſidet. conſtat ex circulis quibuſdam, compoſitis ad

In maledicos cenſores.

Pulmonis & cordis mutua opera.

Arteria aſpera.

ima-

imaginem earum uertebrarum, quæ in ſpina ſunt: ita tamen, ut ex parte exteriore dura & cartilaginoſa, ex interiore mollis, & ſtomachi modo leuis ſit. Hic Plinius neſcio quo modo dixerit ſtomachum exteriorem ferri ad uentriculum, aſperam uerò arteriã interiorem ad pulmonem: cum ſenſus monſtret, arteriam exterius deſcendentem ad præcordia cum pulmone committi. Sic autem committitur, alteq́ penetrat, ut uenam arterioſam interiaceat, & arteriã uenoſam. Proximè pulmonẽ anguſtior eſt: reliquum quod ſit, ſuperna petens, longe patentius ſpectatur. attamen uniuerſus eius ductus, qui intus eſt, tergore obducitur, ne aër ultrò citroq́ commeans, aut humor acris quiſpiam illapſus, officiat. Id nec ſiccũ nimis fuit, ne uox clangoſa mitteretẽ: quod animantibus collum procerum habentibus contigit, ut gruibus, quas Homerus clangorem fundere teſtatur, tum aliàs ſæpe, tum Iliados tertio præcipuè:

αἵτε

ἠΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι
πρό, (ὄμβρον
αἵ τ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον, καὶ ἀθέσφατον
κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
ἀνδράσι πυγμαίοισι φόνον καὶ κῆρα φέρουσαι.
ἠέριαι δ' ἄρα ταί γε κακὴν ἔριδα προφέρονται.

Nequè iuſto uuidius conueniſſet, quoniam rauco ſono uox ederetur. Argumento tibi erunt homines grauedinoſi, qui ſtatim in raucitatē incidunt, ubi uocis uia bene maduit. Modum igitur tenere oportuit, ut ne pluſculo aridius, humidiusqȝ euaderet, prouidit enim benefica Natura uocis modulationi, quoad eius fieri potuit. Propterea ligulam intus belliſsime finxit, quàm ſimillimam ei quæ in ſummo fiſtularum uiſitur. is locus aptiſsimus uoci formandæ, cuius explanata impreſsio palato adiudicatur citra controuerſiam, in primis eſſe uiſus eſt. Nō enim, niſi de amplo ſinu in anguſtum aer exeat, indeqȝ rurſus erumpat in latiorem, liberioremqȝ

remque quaſi campum, commodè uox effici poteſt. Nam iſtæc ligula, cum ſpiritu inflatur, arteriæ meatum plus minus coanguſtat, ſupra ſe infráque ſpacioſum locum relinquens. ſæpe autem oppletur, ut nullam uel perexiguam, uel latiuſculam, uel amplam intra ſe admittat rimulam, quæ mutatur pro

Vocis mutationes.

uocis flexionibus & curſibus. Vocis ſanè mutationes totidē ſunt, quot animorū. aut enim emittitur acuta, grauis, cita, tarda, magna, parua, mediocris, leuis, aſpera, contracta, diffuſa: aut continenti ſpiritu, intermiſſo, fracta, ſciſſa, aut flexo ſono, attenuata, inflata. Ipſa ergo uocis modulos temperat, pro animātis arbitratu, nōnihil à muſculis adiuta, quēadmodū Galenus primo de Locis affectis libro ſcriptū reliquit. ἐπί τε τῆς τόποις, ἡ γὰρ ἄνω τῆς λάρυγγος ἡ γλωττὶς, ὅπερ δὴ τὸ κυριώτατον ὄργανον ἐστὶ φωνῆς. αὕτη γὰρ ὑπὸ τῶν μυῶν ἀνοιγομένη τε, καὶ συναγομένη, μετρίως ἐργάζεται τὰς φωνάς, id eſt. Præterea quæ intra laryngē eſt ligula,

præ-

præcipuum uocis eſt inſtrumentum, ipſa enim à muſculis moderatè abducta, & adducta, conformat uocem. Hic obiter te monitum uolo, omnes codices, quotquot uidere mihi licuit hactenus, mendoſos eſſe. Propterea legendum cenſeo γλωττὶς, & expungendum ἐπιγλωττὶς, de qua dictione mox dicã. nam γλωττὶς locus eſt, unde ſumit initium ſuum uox: de cuius formatione permagna eſt quæſtio. Grammatici & Dialectici, nedum Medici ac Philoſophi inter ſe diſſentiunt. Democritus temerario & fortuito corpuſculorum concurſu omnia efficit, illiſisq; ad aërem alliſis uocem emitti putat. Plato uocem dixit eſſe, ſpiritum per os à cogitatione deductum. Epicurus fluxum eſſe prodidit, emiſſum à uocantibus, aut à ſonantibus, aut à ſtrepẽtibus: qui quidem ubi conſimilibus figuris fit ob uſus, frangitur, & ut ſimul ad aures peruenit, facultatẽ audiendi gignit: utq; in palatum arteriam ue aſperam incumbit,

Vocis organum.

γλωττὶς

De uocis formatione opiniones.

 bit,

bit, uox exauditur. Ab Anaxagora fieri traditur, ſpiritu incidente in aerem ſolidiorem: unde & ictus ille reciprocatur, & ad uſq; aures perfertur, itidemque uox reſonat, & quaſi reſponſa dat interdum. Stoici uoluere, aërem haud commiſceri ex effractis particulis. Quam obrem cum ſemper difficilimum exiſtimauerim ea de re ferre iudicium, de qua magni Philoſophi inter ſe controuerſantur, ſatis mihi eſſe arbitror, locum duntaxat in præſentia indicaſſe, ubi uox modulos principiò ſumit. Huc pertinet, quod inſtituto operi neutiquam conuenit, huiuſcemodi perexquiſita de uocis formatione diſputatio, quam quidem in aliud tempus magis idoneum pro meo iure reijcio. Illud tamen te commonuiſſe operæprecium fuerit, Galenum facere cum Ariſtotele, ſummo philoſopho: ſed hoc intereſſe, quod ille planiſsimè de ortu uocis conſcripſit: hic uerò, ut de omnibus, obſcuriſsimè, & quàm breuiſsimè. Galeni

qui-

quidem ſententiam iam percepiſti, Ariſtotelis uerò paucis accipe is ſanè ſecundo de Anima libro, quid ſit, quó uemodo uox fiat, abſolutiſsima definitione complectitur, ἡ πληγὴ (inquit) τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις μορίοις ψυχῆς, πρὸς τὴν καλουμένην ἀρτηρίαν, φωνή ἐστι. Nos uerbum uerbo haud reddere curantes, ſic uertimus: Vox eſt aëris inſpirati colliſio in aſperam arteriam, hoc eſt in ligulam arteriæ interiorem, facta ex appetitu naturali, qui ea parte tanquam apparatu quodam utitur. Ex his perſpicuum fit, idem planè ſentire Ariſtotelem, quod Galenus ſenſit: ſed Philoſophus breuitatis ſtudioſiſsimus, nõ tam exquiſitè, quàm medicus, locũ notauit, atque deſcripſit. quod Galenus λάρυγγα & γλωττίδα appellat, id Ariſtoteles cùm ἀρτηρίαν, tùm φάρυγγα uocat. Nam paulo antè quàm uocem definiret, dixerat, τὸν φάρυγγα ὄργανον τῆς ἀναπνοῆς, οὗ ἕνεκα καὶ τὸ μόριον ὑπάρχει τοῦτο πνεύμων. Verborum controuerſia inter ue- Vox quid.

teres non admodum magna extitit, modò de re ipſa conueniret. Nam tu plerunq; uerbum alterum pro altero ſumi reperias, à Græcis. Ariſtophanes enim uetuſtiſsimus poëta, in Equitibus, λαρυγγιῶ τοὺς ῥήτορας dixit, pro φαρυγγιῶ. hoc eſt, Illis adimam uocem ne loqui poſſint, (inquit eius interpres) τῷ φάρυγγι οὐχ οἷόν τε τὴν φωνὴν προΐεσθαι. id eſt, Secto gutture (ut Plinius uertit) uox mitti nequit. Poſſem ego idipſum multis teſtimonijs antiquiſsimorum cùm poëtarum tùm oratorum confirmare, ſi uellem. Sed quia ad grauiora feſtinat oratio, iccirco ſuperſedendum eſſe duxi. Paulo ſupra hanc ligulam, extat tegumentum quoddam, quod à Græcis

Epiglottis. ἐπιγλωττίς nuncupatũ, quaſi ἐπὶ τῆς γλωττίδος ἐπίρας κειμένη. nos exteriorem ligulam per te uocemus licet. Arteriã aſperam ſub faucibus aſſurgentẽ claudit, cũ potionẽ cibumq; aſſumimus, ne ex ore in ipſam poculentum quippiã aut eſculentum procideret, mox in pulmonem

delaberet: qui quidẽ ita moroſus et delicatus eſt, ut aerẽ recipiat, prӕterea nihil, quin ſi caſu uel panis mica, uel tantillũ, quod aëre ſit paulò denſius, deciderit, mirũ quàm tuſsis acerba quatit fauces. Alia plerunq; incommoda naſcuntur, quæ animal egregiè uexant, & ad ſummum uitæ diſcrimen adducunt, & interdum miſerè ſtrangulant. Nec aliam ob cauſſam reor interijſſe Anacreontã Teiũ poëtam, quàm quod dũ liberius Baccho indulgeret, acinus uuæ paſſæ diuertit in arteriam. eódem quoq; pilum, tum in lactis hauſtu deerraſſe conijcio, cum Fabius ille prætor repentè fatis cõceſsit. Id mortis inopinatæ genus, Monachorũ familia quæq; miro ſilẽtio cauit, ſciuitq;, ne quis in cœna ullo modo loquaẽ. fit enim ſępiſsime, ut interea excidat eſca in arteriã, dũ colloquimur inter pocula, quã ad ſtomachũ ferri omnino oportuit. Sed Platoni tãto philoſopho huiuſce periculi non uenit in mentẽ, qui tradit in nobis diuerſas eſſe

Anacreon Teius.

Fabius prætor.

Silentium inter edendum.

uías inter ſeſe coëuntes: alterã ſtomachũ nominat, alteram arteriam aſperã: per illam cibum recipi in uentriculũ, *ἐπὶ τὼ κοιλίαν* dictum: per hanc et potum et aërem in pulmonem delabi putauit. *Platonis locus.* At mire hallucinatur Plato, quem Plutarchus Cheroneus ſeptimo libro *τῶν συμποσιακῶν* defendere conatur, aduerſus Eraſiſtratum. Primùm teſtimonia tum poëtarum, tum medicorũ denunciat: deinde aduerſarium refutãs, quædam comminiſcitur: extremùm rationes affert. quàm uerò probabiles, ipſe uiderit. à poëtis igitur & nos exordiamur, quos Platonem ſuum imitatum eſſe iudicat, & quantum poſſumus maximè Plutarchi opinionem primo loco confirmemus, deinde an poſsit refelli conſiderabimus, & quicquid falſi profitebitur coarguemus ac explodemus. Alceus planè intercidere potionem in arteriam fatetur, *τέγγε* (ait) *πνεύμονας οἶνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται*, id ẽ, Rigato opus eſt pulmones canicula oriẽte. De-

mi-

miror autē in omnibus codicibus Au- *Gellij & Macrobij locus.*
li Gellij, & Macrobij, paſsim legi ἄστρον περιτέλλεται. Locum ergò mendoſum eſſe arbitror, tum quia poëtæ ſenſus inuertitur, tum etiam quia Plutarchus longè aliam lectionem agnoſcit. Eupolis idem ſenſit, ἐν κόλαξι. πίνειν γὰρ ὁ πρωταγόρας ἐκέλευεν, ἵνα πρὸ τοῦ κυνὸς πλεύμονα ἔκλυτον φορῇ. id eſt: Potare enim Protagoras iubebat, ut ante aduentum caniculæ madidum pulmonem haberet. Ex hoc loco potes nullo negotio colligere, quomodo Macrobius priſtinæ lectioni reſtituatur, in cuius codice ſcriptum inuenies Coelaces: tu expunges, & ſupponendum curabis κόλακες. mox Eupolidis comici uerba, quæ omnia deſunt, repones. Iam uero Euripides, tragicus poëta, non prætereundus eſt, qui in eadem ſententia ſe fuiſſe oſtendit, οἶνος (inquiens) περάσας πλευμόνων διαρροάς. Quid quod Eratoſthenes cecinit, καὶ βαθὺν ἄκρητον πνεύμονα τεγγόμενος. non ne tibi uidetur cæterorum poëta-

m 5 rum

rum opinionem aperte ſatis compro-
bare? Ecquid de Homero ſentis, ubi
loquitur eum in modum de Cyclope,
φάρυγγος ἐξέσσυτο οἶνος, ψωμοί τ' ἀνδρόμεοι
Homeri locus. χωρίς.. Fuit ne in eadem hæreſi? ſane
quidem. niſi eum forte abuti gutture
uolumus pro ſtomacho, quod mihi
non ſit admodum uériſimile. Iis ipſis
poëtis, uetuſtiſsimi, & longè nobiliſ-
ſimi medici, Philiſtion Locrus, ac Dio-
xippus Hippocraticus, fermè conſen-
tiunt. Linguam enim ipſam exiguam
eſſe adpoſitam tradunt, quaſi modera-
tricem quandam, & miniſtram, ut edu-
lia quidem cuncta arceret ab arteria,
depelleretq; in ſtomachum, potum ue-
rò partiretur uentriculo & pulmoni.
præterea, ut quod admitti in pulmo-
nem deberet, id neque citatum, neque
uniuerſum, ſed quaſi obice quodam
ſuſtentatum, retardatumq; ue ſenſim de-
laberetur: quodq; reliqui eſſet, in ſtoma-
chum reciperet. Hæc re do Plutarchus
diceret in defenſionem Platonis, atque
idem

idem eum ſentire, quod Philiſtion & Dioxippus, contenderet. Facenā Hippocratem, diuinum illum medicum, extitiſſe authorem ſententiæ Platonis. Quid tum poſtea? Atqui ut homines, errare, decipi, falli, capi potuerunt omnes: niſi Plutarchus rationibus me conuincat, nunquàm latum (quod aiunt) unguem a Galeno & ab Ariſtotele diſcedam: & ab eo præcipue, quod toties experientia rerum magiſtra eſt comprobatum. Quod autem Plutarchus dicat, uulnere accepto in arteriam, ſtomacho tamen ſuperſtite, liquorem effluere, & quaſi ductu effracto excidere: id eſt ſplendidum cōmentitium, quin ſenſu, quo ipſe plurimum nititur, prorſus refellitur. Nec erat quamobrem Eraſiſtrato Ariſtotelis autoritatem, qua nimirum abuti, opponeret. aſſeruit ſanè Philoſophus in commentarijs de Partibus animalium, eas animantes, quibus nō eſt pulmo, uel certe perexiguus, nihil, uel parum ſitibundas eſſe. Quoniam *Plutarchi lapſus.*

ubi

ubi reperitur uſus, & actio quæq;, membrum eius proprium ibi etiam reperiri neceſſe eſt. Iure enim dicimus, piſces uocales eſſe nullos, quia collo & arteria aſpera carent. nullis item reſpirandi uſum naturã dediſſe, propterea quod nec pulmonẽ dederit. nulla igitur actio eſſe poteſt ſine ſuo membro. Equidem hæc omnia, quæ refert ſuppreſſo nomine Ariſtotelis Plutarchus, certiſsima eſſe conceſſerim: Sed quia conceſſerim, non eapropter ei colligendum erit, animalia eſſe minus ſitibũda, quia carent pulmone. imò quia minus calent, concludendum illi fuit. nam quęcunq; pulmonem habent, multo ſanguine abundant, atq; longè magis æſtuant, quàm ea quibus pulmo defuit. Cur itaq; plus minus ſitiant animalia, calorem ipſum cauſari oportet, nõ pulmonem. Vnũ aliud Eraſiſtrato obijcit pro Platone, quod eſt meo quidem iudicio leuiſsimum, ac planè ridiculum. Morbo nimirum, ait, qui πάθ☉ πλευμονικὸν dicitur,

tur, ardorem uehementem ob ſiccitatem nimiam, uel calorem, illico induci, atq; ideo reſtinguendæ ſitis miram naſci cupiditatem: ſitim autem ſedari depelliq; non poſſe, niſi pulmo affatim madeat, quandoquidem cõtrarias morborum cauſas medicaminibus contrarijs tollere, medici diligentes ſolẽt. Atqui parum attendit uir alioqui doctiſſimus, quid ex ſuis uerbis concludi neceſſario poſsit. Ego quidem non inficior, quin ut ſitis depellatur, pulmonẽ abũde ſatis irrorari oporteat, ſed aliunde is rore multo perfundi poteſt, et ſitis expleri, quàm quod arteria illuc poculenti quicquam conuehat. Id ſi non ignorauit, at certe ſe ſcire diſsimulauit. Medicorum ſanè tot ἐκλείγματα, quæ lambendo pulmonarij ſenſim deglutiunt, admonere eum potuerunt: quæ ob eam excogitata ſunt cauſam, ut medicamenti id genus, quod in gula moram facit, aliquantulumq; reſidet, per cæca ſpiramenta commeans arteriam adeat,

adeat,mox influat ad pulmonē. Quod
ſi rectà per arteriam in pulmonem ferri
poſſe iudicaſſēt ſapientiſsimi medici,
non tantum operę ponerēt in eclegma-
tibus cōficiendis, retinendiſq́ tam diu
in ore, quàm diu ad locum confectum
penè ſiti pertineant. Quin etiam huiuſ-
modi morbus,alioqui difficillimus, mi-
nori negotio curaretur, ſi uera eſſet Plu-
tarchi opinio. epoto eñ liquore, locus
affectus maderet, ſubitoq́ ſitis reſtin-
gueret. Pudet profectò, pudet me referre
alia pleraq́ argumēta in Eraſiſtratū pro
Platone, quæ infirmari ac labefactari à
quouis uel mediocriter exercitato medi
co facillime poſsūt. Sed Plutarchus ni-
mio fortaſsis amore, & incredibili ob-
ſeruantia cōmotus in parentē Philoſo-
phię, maluit ſecū errare quàm cū ceteris
optimè ſentire. Id aūt ſi nō ex quadā ab
undātia amoris fecit, ſed rationes ueras
excogitaſſe atq́ inueniſſe ſe exiſtimauit
cōtra Eraſiſtratū, eiuſq́ patronos, nul-
lo modo excuſādus eſt, at coarguēdus,

at criminandus, & inſcitiæ grauiter accuſandus. Atqui dixerit quiſpiã, cum Plutarchũ criminaris, eodẽ quoq; criminis genere cõdemnabis egregios & ueteres poetas. Sed in re ſeria (ut mea fert opinio) & admodum graui, aliquando poëtis nullam fidem eſſe habendã cenſeo. Nã illis audendi multa, fingendiq; mira, data eſt ſumma poteſtas. etſi Ariſtoteli, Galeno, alijſq; grauiſsimis ſcriptoribus, fidem ullam rei dubiæ facere uidentur: niſi tamẽ cauſſa aliqua reddi queat, ijs nõ creditũ. Nec ob id poëtis de ſua laude detractũ aliquid uolo, nec omnino negligẽdos propterea exiſtimo, quòd nullã rerum cognitionẽ inde conſequi te poſſe credã, quin potius charos habere, et plurimùm laudare te iubeo, quos Ennius ille ſanctos appellat, quòd quaſi Deorum aliquo dono et munere nobis cõmendati eſſe uideantũ: ut legas item, ſane quàm diligẽter & attentè, do conſilũ. ex ijs enim rerũ copiã tibi comparabis, et fructũ maximũ percipies, et uolup-

Poetis non ubiq; fides habenda.

Poëtarum utilis lectio

uoluptatem non pœnitendam capies. Sed non uſquequaque fidere illis, & te addicere tutum eſt: quoniam ut eorum mos eſt, multa confingũt, multa ſæpiſſime mentiuntur, & in abditis naturæ rebus interdum peccãt. Sed errati porro huius, quo Plutarchus coarguitur à nobis, ſimul & poëtæ, authores fuiſſe oculos, eò adducor coniectura, quòd nobis deglutientibus aut poculẽta aut eſculenta, gutturis motus manifeſtò aſpicitur. uerumtamen gula ipſa cuncta deuorat, cui gutturis pars ea interior, quæ inanis, eſt cartilaginea materia, cõcedens in ſe ſubſidet, ac nititur. Quocirca planè liquores deſcendere in aſperam arteriam ijs ipſis apparet, qui ad uſum illius & ſtomachi neglig̃eter animum attendunt, fabricamq́ incredibilem naturæ parum conſiderant. id etiã
Plinij locus. Plinio fortaſſe impoſuit, quod ſtomachum eſſe exteriorem autumauit: quẽadmodum ſupra te cõmonuimus eius erroris. Aſperæ arteriæ ima in parte,
quæ

quę pulmonem ſubit, utrinq; aſsident, leuis arteria, & uena leuis (ut iam diximus) ex una duntaxat tunica cõflatur, & efficitur, ne reddatur contumax mo tui: pulmonis ne an cordis, perdifficilis eſt quæſtio. Galenus profectò ancipitem, & animi dubium ſe fuiſſe præſefert in commentarijs de Vſu partium humani corporis. modò quidẽ pulmonis, modò uerò cordis agitationi adiudicat: attamen propenſior in eam opinionem mihi uidetur, quæ profitetur cordi magis obedire, quàm pulmoni. Quoniam argumento id ita eſſe comprobat, quod fidem non leuem facit, ſumpto ab aëris effectu: quem ſi infles, certe quidem pulmones amplificãtur, at leuis arteria non item. quod ſigno tibi eſſe poteſt, motum effici ex facultate cordis. At ſi fortè Galenus uſpiam dixerit parêre motioni pulmonis, æqui boniq; conſule, prudentisq; interpretis officio fungere, atq; ita parêre exiſtimato, ut aërem ex pulmone accipiat, *Galeni locus.*

n cor-

cordiq́; refrigerando reddat. Interdum etiam occulta quadam ui naturæ fieri poteſt, ut uiſceribus utriſq; famuletur. Motionem tamen ſuam cordi acceptũ referre, rationi magis eſt conſentaneũ.

Vena arterioſa. Vena autem arterioſa citra omnium cõtrouerſiam pulmonum motus ſequitur. Cur pręterea ſimplicẽ tunicam dederit natura, in cauſſa itidem fuit, dilatandi atque contrahendi pulmonem magna neceſſitas. Huic enim ocyus commodiuſque cedit, quàm duplici uigens tunica. Iure igitur hæc una alio, quàm ceteræ arteriæ, eſt conflata modo, diſsimiliq́ue præfecta officio.

Iecur. Iecur in dextra parte aſsidet. quibus autem defuerit, nũquam repertum eſt, etſi partem defuiſſe eius compererunt aliqui. Quod autem in morte M. Marcelli nuſquam in uictima apparuerit, nec C. Mario ſacrificanti Vticæ, nec Caio principi ineunti Conſulatum, nec Claudio Cæſari eius ſucceſſori ueneno intereunti fuerit inuentum, fabu-

loſum

loſum eſt. Ego quidem cuncta anima-
lia, quæ ſanguine prædita ſunt, & ie-
cur & cor neceſſariò habere exiſtimo.
Præter enim quàm quod eſt uiſcus no
biliſsimum (ut inquit Philoſophiæ de-
us Plato) tantiſper etiam in uita nos
tenet, quoad ex ea decedendum eſt.
Vt in mammis deliteſcunt puſillæ ue-
næ, in quibus ſanguis mutatur in lac,
infantibus educandis alendisq́ perne-
ceſſarium: ſic mediusfidius tam minu-
tæ uenę continentur in iecinore, quàm
quæ minutiſsimæ, ubi ſuccus confici-
tur, uerturq́ in ſanguinem alimenti,
namq́ iterum concoquendi diligenti-
us, author perinſignis ſemper eſt habi-
tum à medicis. At prima nouiſſimaq́ ci
bi adminiſtratio, data eſt partem uentri
culo, partim cordi cæteriſq́ membris,
quę ultimum ex ſanguine ſumūt nutri-
mentum & incrementum. Os parteſq́
eius facilitatem duntaxat præſtant: cibi
enim illa minutatim diuiſio facit, ut ca-
lor facilius cōficiendo, expediat. Quare
 Olym-

Olympiodori & Alberti lapſus. Olympiodorus, & Albertus cognomento Magnus, qui in ſtirpibus ineſſe triplicem concoquēdi alimenti locum tradunt, uehementer errant. Ii ipſi primum radicibus tribuunt, alterum ſtipiti, extremum ramis. Atqui Ariſtoteles radicibus alimentum iam confectum ex terra capi, ſecundo de Partibus animalium ſic ſcribit. τὰ μὲν γὰρ φυτὰ λαμβάνει τὴν τροφὴν κατεργασμένην ἐκ τῆς γῆς ταῖς ῥίζαις. διὸ καὶ περίττωμα οὐ γίγνεται τοῖς φυτοῖς. τῇ γὰρ γῇ, καὶ τῇ ἐν αὐτῇ θερμότητι χρῆται, ὥσπερ κοιλίᾳ. τὰ δὲ ζῷα πάντα μὲν σχεδόν, τὰ δὲ πορευτικὰ φανερῶς, οἷον γῆν ἐν αὐτοῖς ἔχει τὸ τῆς κοιλίας κύτος, ἐξ ἧς ὥσπερ ἐκεῖνα ταῖς ῥίζαις ταύτῃ δεῖ τὴν τροφὴν λαμβάνειν, ἕως ἂν τὸ τῆς ἐχομένης πέψεως λάβῃ τέλος. Ex ĳs perſpicuū eſt, duplicem locum adminiſtrandi cibi plātis adiudicari ab Ariſtotele, nimirum trunco & ramis. ſi quis alius eſt, terræ finibus cōtinetur. Qualem uſum truncus præſtat ſtirpi-*Iecinoris uſus.* bus, talem quoq; præſtare nobis iecur credibile eſt. Ei igitur uitam, quibus fe-

lix

lix & optima contigit, ij debent. Quomodo enim teſtes ſunt generi animaliū reparando, ſoboliq; propagandæ, alioqui ad nihilum occaſuræ: atque oculi benè beateq; ſunt uitæ traducendæ: ſic ſecur, ſuſtentandæ uitæ neceſſarium fuit. Debent etiam plurimum inhabitantes ſaluberrima oppida, quæ ſæpiſſimè iecinoris auſpicio condita ſunt. nā immolatis pecoribus, loca quæ depaſcebantur, ubi domos ędificaturi erant, de eo coniecturam facientes, eligebant. ſi ſanū integrumq; offendiſſent, optimè illic habitari poſſe iudicabant: ſin autē liuens uitioſumq; apparuiſſet, de abitione commigratione que aliò conſultabant. id enim ex uitio pabuli, aquarum ue atq; cœli inclemētiæ euenire autumabant. In hoc uiſcere ſano non tantum ſedem modò uaticinij, & euentus ſigna poſuere Romani aruſpices: uerum etiam in malè affecto formidinem locari à Clearcho uideo, qui formidoloſos λιυκηπατίας uocare cōſueuit, quòd

Iecinoris auſpicio cōdita oppida.

palleant, metuantq́ꝫ, quibus iecur eſt uitiatum. pallor enim formidoloſis conuenit. Quod autem & hic pleriq́ꝫ contendunt, ſpiritum naturalem reſidere, quàm rectè, eruditi uiderint. Miram certè paucitatē iecur habet arteriarum, & illarum quidē minutiſſimarū. Vndè mendacij coarguũtur apertiſsimè, qui ſpiritũ naturalem eſſe defendunt. non enim rationi eſt conſentaneũ, ex uitali ſpiritu, ac eo perpauco, illic naturalē cõflari poſſe, indeq́ꝫ in corpus uniuerſum longe lateq́ꝫ diffundi. Quod ſi natura id ipſum ſtuduiſſet, & multos & ampliuſculos eò ſpirituum riuos deduxiſſet. Huc accedit, quòd membra omnia ab ortu ſuo nanciſcuntur cõtinuò ex temperatione qualitatũ, illas quatuor facultates nimirũ naturales, attrahendi, retinendi, concoquendi, expellendi: calorem item excipiunt, qui in hoc breui uitæ curſu ea nũquam deſerit, quin uſum maximum miniſtrat, perpetuoq́ꝫ famulitio ſeſe aſtringit ipſis facultatibus:

Iecoris arteriæ.

&

& tantiſper eſt in famulatu, dum cordis ſalutari calore fouetur. Iecur autem ſanguinem duntaxat profundit: calorem non poteſt, ſed aliunde mendicat. Propterea ut quid ſpiritu naturali opus fuit? quippe qui ſuperuacaneus ſit futurus, nulliq; uſui. Quodq; ſanè mēbrum calorem de corde iugiter manantem concipit, quo natiuum conſeruando, enutritur, & generatur. at ſpiritum animalem à cerebro habet, ex quo mouetur, ac ſentit. Si igitur membra cuncta poſſunt cōmodiſsimè uti illis quattuor facultatibus à natura inſitis, in ſuo opere faciundo, per calorem cordis uitalem, cerebriq; animalē ſpiritū, atq; iecinoris ſanguinem: non eſt quod ea cōminiſcamur quorū Galenus nuſquam meminerit. nec is quidem, ſi hoc tempore ageret in uiuis, digna eſſe cēſeret, de quibus ulla fieret mētio. Itaq; (ut fert mea opinio) ſpiritus naturalis idē cēſendus eſt, quod uitalis: niſi forte quiſpiā ſecundū quietem alibi atq; alibi uide- *Spiritus naturalis et uitalis idē.*

 rit,

rit, maliťq; in alia parte corporis generari quàm in iecinore. Quod quidem tametſi eſt maximè ſanguini generando, quippe eius caro humore caloreq; ita temperatur, ut quàm ſanguis concretus planè iudicetur, nihil aliud: facultatem tamē gignendi naturalem ſpiritum haud datã eſſe concœſſerim. Concedam itidem ſentire, ſed parum admodum. perexiguo autē ſenſu prædirum eſt, ut hoc à ſtirpibus differat: etſi forte uirus aliquod abſcederit in ſe, ſentiat: neruis iccirco perpaucis ei fuit opus.

Iecinoris figura. Figuram porrò natura indidit quàm commodiſsimam. intrinſecus enim cauum effecit extrinſecus gibbum, quod prominens leuiter uentriculo inſidet. Et in quatuor diſtribuiť fibras. ex quo iure Græci ἧπαρ nominarunt, παρὰ τὸ ἐμπῆχθαι καὶ ἐκκρεμᾶσθαι. *ἧπαρ.* Gibbum autem Romani iecinoris caput uocabanr. Homini grandius, quàm cæteris animalibus, eſt, pro corporis portionè: quoniã maximè calet, humetq;, multo propterea

rea ſanguine indiguit. At ei maximum eſt, cuius deus uenter eſt, animusq; leui ex cauſa ſemper trepidat, & cōcidit. Ob idq; leporem animal formidoloſiſſimum, bina iecinora circa Birletū, & Theranem in Thracia, & in Cherroneſo ad Propontidē, habere quidem non crediderim: ſed eò excreſcere, ut bina eſſe uideantur. Sub iecinore cauo, proximè magnam fibram, ueſicula anguſto ore, & fundo ampliuſculo, fellis plena, ſimplici, ſed duriuſculo tergore, cōſtituta aſſidet, ut bilem ſibi familiarem, & gratam, cōmodius reſorbeat. à Græcis χοληδόχυ nuncupatur, hoc eſt, bilis efferueſcentis conceptaculum, quam peſsimi ſanguinis recrementum alij appellant. At quibus iecur oppidò quàm temperatum contigit, ideoq; ſanguis ipſum ſubiens dulceſcit, uitamq; longius producit, & ualetudinem bonam affert, ijs aut eſt nihil fellis, aut quàm minimum. Certe in Ponto, & in Chalcide Euboeæ pecori nulli fel eſſe, memo

Fel. χοληδόχυ. Felle carentia.

riæ produnt antiqui authores. at in Naxo quadrupedibus prægrande. Felle quæ uacant, etſi uenas habent, quas ad inteſtina id permeat, ueterum tamen aliqui diutiſsimè ipſa uiuere exiſtimarunt: eo ſanè adducti argumento, quòd cerui, muliq́ue, & ex piſcibus delphini, fellis expertes, lõgiſſimum uitæ ſuę curſum conficiunt. qui-

Bilis folliculus.

bus tamen eſt bilis folliculus, plurimo uſui eſſe ſolet. Diductus enim in duas partes, ueluti propagines, tum ad iecur, tum ad inteſtinum duodenum pertinet, ut illinc exhauriat bilim, huc eandem euomat. cum ea rurſus, quæ fertur ad duodenum, pars interdum alia coaleſcit, imo uentriculi adhereſcens: quæ quidem ſi grandior quàm decet, extiterit, nobiſcum infelicisſimè agitur aut aſsiduo uomitu ita quatimur, ut Eudemus ille quati ſolebat olim, quo de Galenus meminit: aut cibus in uentriculo reſidens, reiecta è folliculo bili, mirãdum in modũ putreſcit, At ea pars

quæ

quæ duodeno excipit̃, inteſtinis fert o-
pē. ſępiſsime proritat ea, ut tenacē pitui
tam, lentumq́ mucū, quo opplētur, ex-
cernant, alioqui deſidioſa, pigraq́, niſi
aliunde excitarentur. Geminū follicu-
lum repertum fuiſſe olim commemo-
rant, cum'que magnæ fortunæ ſpem
oſtendere aiunt. quemadmodū eo tem-
pore euenit, quo Auguſtus apud Ac-
cium promontoriū deuicit fuditq́ M.
Antonium. Neptuno autem ſtulta anti *Fel Neptu-*
quitas dicatū eſſe putauit, quod ęquè *no dicatū.*
ac mari, ineſt ei amaror multus. In ſini
ſtra parte aduerſus iecur pēdet lien, na- *Lien.*
tura mollis, et rarus lōgitudinis craſsitu
dinisq́ modicę, figurę quadratę, & fer-
mè linguam bubulam referētis. Is, ut in
quit Celſus, paulum à coſtarum regio-
ne in uterum excedens, maximà ex par
te ſub ijs cōditur. Quod ſi in dextrā pro
pendere uideretur antiquitus, erat in-
auſpicatum, atq́ prodigioſum. Nō lon
gè à iecore eſt, ut purū, clarū, ſpeculiq́
modo nitēs atq́ perſpicuū reddat ſecre-
ta bi-

ta bili atra à ſanguine: quæ ſi caſu diuertat copioſior, quàm calore eius confici poſsit, decolorat faciem. Vnde Stratonicus citharœdus in Caria dictitabat ambulare mortuos: quòd omnes Caunij populi Cariæ propè Rhodum, propter lienis uitium miris modis pallerẽt. Ac uerò qui amplũ habent lienem, iis quandoq; affluentiſsimus riſus prouenit, & ita erumpit, ut etiã ſi maximè adnitantur, nequeant tamen cõprimere, quin latera, os, uenas, oculos, uultũ occupet. Propterea antiqui riſus intemperantiæ ſedem in eo poſuerunt. id quod Perſius poëta non ignorauit, inquiens,

Stratonici citharœdi dictum.

Lien riſus ſedes.

Sed tum petulanti ſplene cachino.

Curſu quoque impedimento eſſe uel maximo lienem, creditum eſt, ut Plautus in Mercatore fidem facit: Genua hũnc curſorem deſerunt, perij, ſeditionem facit lien, occupat præcordia. Inſectis quidem, citra omnium controuerſiam, non eſt lien. quamuis illud tritum uerbũ Græcis paſsim uſurpetur,

Liene carẽtia.

ix

ἔχει καὶ μυια πλῆνα, ideſt, habet & muſca ſplenē. At pecori in Creta uix dū apparet, eo ſanè quòd illis in locis herba enaſcit, quę minuit lienem pecoribus ea ueſcentibus: quare lienoſis poſtea curādis medicamen præſtantiſsimum excogitatum eſt à medicis quod ex re ἀσπληνου Cretenſes nominauerūt. ἀσπλήνου. De uiſceribus præcipuis poſteaquàm dici cœptū eſt, proximum eſt ut reliqua proſequamur. de renibus igitur dicemus. Ii ipſi ſummis lumbis, ſub imis coſtis gemini inhęrent. dexter omnibus elatior, & minus pinguis, ſicciorq́ꝫ: utriq́ꝫ tamen pinguitudo è medio exit, præterquam (inquit Plinius) in uitulo marino. ea enim pars longè ualidior eſt quàm ſiniſtra, ualētioremq́ꝫ renem habet, & altius tollit, ut commodius de uena caua hauriatur humor. è regione cōſtituti, ſibi ipſis officerent, minusq́ꝫ bellè munus ſuum obirent. Ad hæc ſi altius ſiniſter aſſurgeret, à liene, qui maximè accūbit in læuam, cōprimeretur. ſin dexter humilius Renes.

de-

deſideret, locus inanis pateret ſub iecinore, quod ſupra lienem aliquanto attollitur. Vtrinq; à parte imarum coſtarū reſimi, ab altera rotundi conſpiciūtur. Venoſi ſunt, & uentriculos habent, & tunicis ſuper conteguntur. Ab ipſis ſinguli meatus colore albi ad ueſicam

Vreteres. feruntur, οὐρητῆρας, ſiue οὐρητάς Græci uocant, quòd per eos inde deſcendentē urinam in ueſicā deſtillare concipiūr. Bene compacti ſunt, ne quippiā præter ſerum illud ſanguinis, quod eſt admodum tenue, abſorberent. Si quid tamen concretius, quàm quod ſerum uocāt, pariter exuxerint, id depaſcuntur, urinamq; illico profundunt. Non atrā bilem, non pituitam ſugere eis fuit integrum: propterea quod recraſſamento referti meatus, ęgritudines periculoſas parerent, & aſsidue infeſtarent. Ex ſolidiuſcula itidem materia effecti ſunt, ut potus acria retrimenta facilius à ſe arcerent. Inſunt tamen uenarum ſinibus meatus quidam perangusti, qui

ex

ex uena emulgente dicta coaleſcunt. ij urinam quidẽ admittunt, ſanguinem uerò non item, niſi amplius, quàm loci natura fert, caſu pateant. Id enim temporis ſanguinolentam urinam reddi poſſe exiſtimo. At quicquid pinguiſculi ſanguinis unà cum liquore ſimili lactis ſero, attrahunt in ſe, concreſcit in pinguedinẽ circa eorum tunicas. Quo *Renum pinguedo.*
circa oues concreto pingui ſæpe moriuntur. Sunt enim animalia humida, ideoq; in renibus pinguiſsima, putreſcente autem pinguedine, uapores permulti exhalant, & in renibus coeunt: mox erumpũt, atq; pręteruecti arterias petunt cor, arcemq; uitæ occupant, et extremum afferunt exitium. Renes autem habẽt quadrupedum omnia, quæ animal generant: at ceruis in Birleto, et Thrane, quaternos eſſe: memoriæ proditũ eſt, contrà pennatis ſquamoſiſq; nullos, homini uerò duos ſemper, unũ nunquàm. Propterea id eſſe, naturę interpretes iudicant, quia unus idoneus

minime fuiſſet, qui tãtum humoris deſfluentis copiam in ſe conciperet. niſi in eam magnitudinem creuiſſet, quæ decurriſſet (opinor) multùm. In ipſis aliquando lapilli, uel in meatibus, quos οὐρητῆρας ſuprà nũcupauimus, impacti inueniuntur, & illi quidem ex materia tenaci concreti. Quin etiam pilos ſe inueniſſe ſcriptũ reliquit Galenus. Qui autem id fieri poſsit, mea non intereſt in præſentia diſquirere. non enim loci affecti cauſas ueſtigo, ſed uiſcerum ſedes perſequor, quas hactenus breuiter oſtendi: ſi non omnes, at certe præcipuas, & ualde inſignes. Erat quidẽ animus de genitalibus membris paucula dicere. poſtea uero quàm eorum uenit in mentem, quæ Commentariolis noſtris, qui inſcribuntur de Prodigioſis partibus, tradidimus, ijs ſuperſedendum duximus, tum ne eadem repeterentur, tum etiam quod locus iſte minus idoneus uiſus eſt, mihi præſertim, ad inteſtinorũ oſtendẽdum ſitum pro-

Renum lapilli.

Baßiani cõmentarij de Prodigioſis partibus.

properanti: tum quòd longiorem orationem, quàm tu cuperes, ad id comparare oportuiſſet. A` uiſceribus igitur ad inteſtina ueniendum eſt, quæ a Græcis ἔντερα, quòd in ima corporis parte, hoc eſt, inferiore aluo claudunt. unde ab Ariſtophane ἐντερώνις, dicitur inter na nauiũ. Inteſtinus quidem unus eſt longo circumductu productus, ſed plura nomina nãciſcitur, pro loci figuræq; & uſus uarietate. Ideoq; medicorum ſchola in ſex diduxit partes, & eas omnes inteſtina appellauit Galenus, ſigillatim' que ſuis diſtinxit nominibus, hunc ſanè in modum. πρῶτον μὲν τὸν ἔκφυσιν, δεύτερον δὲ τὴν νῆστιν, τρίτον δὲ τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ τέταρτον τὸ τυφλόν, καὶ πέμπτον τὸ κῶλον, καὶ ἕκτον τὸ ἀπευθυσμένον. id eſt: Primum eſt exortus, ſecundum ieiunum, tertium tenue inteſtinũ, quartum cæcum, quintum colum, ſextum rectum. Eadem diſtinctione utitur tum aliàs, tum maximè ſexto libro de Anatomicis adminiſtrationibus.

Inteſtina. *ἔντερα.* *ἐντερώνις.* *Inteſtinorũ nomina.*

πρῶτον μὲν οὖν ἡ ἔκφυσις, μετὰ δὲ ταύτην ὅπερ ὀνομάζουσι νῆστιν, ὅτι κενὸν ἀεὶ τροφῆς εὑρίσκεται. τούτῳ ἐφεξῆς δὲ τὸ λεπτὸν, ἐπὶ τούτῳ δὲ δὴ τὸ τυφλὸν καλούμενον, εἶτα τὸ κῶλον, ἐφ' οὗ κατὰ πέρας ἄχρι τῆς ἕδρας ἐκτέτατο τὸ ἀπευθυσμένον ὀνομαζόμενον ἔντερον. id eſt: Primum itaq; exortus: ab eo incipit ieiunum dictum, quod ſemper inane alimenti reperiatur. hunc deinceps ſequitur tenue. poſtea, quod cæcum uocatur: deinde colum, ab hoc in extremo ad podicem uſque porrigitur inteſtinum, quod rectum appellatur. Ex his ergo palàm eſt, ſex maximum inteſtina recenſeri. quorum tria dicamus gracilia, totidemq; craſſa. Ad gracilia plures, quàm ad craſſa, pertinent uenæ. omnia tamen orbibus implicantur, ut ex illis ſuccus quàmprimum ad iecur tranſmittatur: in iis autem excrementa faciant interea moram, dum egerendi tempus ueniat. Craſſis intus pinguiuſcula quædam ſubſtantia reſedit, gracilibus autem mucoſa.

Inteſtinorum orbes.

Por-

Porrò quia homo eſt animal excellentiſſimum, & ad diuina humanaq́ contemplanda natum, & à Deo fictum, uentri ideo & abdomini ſeruire dedecet. Quamobrem rerum princeps Natura, flexuoſis orbibus inteſtina, quædam pluribus, quædam paucioribus implicauit, ne ſemper animum habens in patinis, à tam diuino ſtudio auocaretur. ſi enim rectis uteretur, illico cibus conſumptus, confectusq́ exiret, atque rurſus eum appeteret, fame dominante. Nam magis auidi ſunt ciborum, & inſatiabiles, quibus inteſtina ſinuoſa minus ſunt: quemadmodum ijdē minus ſolertes, quibus obœſiſſimus uēter contingit. Multa itidem animalia eſſe in perpetua edendi cupiditate legimus, quibus ſunt recta inteſtina, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis, & inter mures illis ipſis qui ex putri materia gignuntur. Prudentiſſime itaq; ea anfractibus circūduxit, ut ſucco, quē ex uentriculo permanantē excipiunt, in mora *Inteſtinorū rectitudo.*

 eſſent,

eſſent, tantiſperq́; eum complexu ſuo continerent, quoad uenæ meſeraicæ exugerent, et in iecur conoeherent, ubi io ſanguinem mutatur, unde uniuerſa enutriootur membra corporis. Rectitudo namq; inteſtini accelerat auiditatem cibi, laxitas auget, queadmodum Ariſtoteles libro tertio de Partibus animalium tradidit. ὅσαις (inquit) ὅσα τῶν ζώων, ἢ ἁπλᾶς ἔχει, ἢ εὐθυχόρους τὰς ἀπολοχάδς, τὰ μὲν εἰς πλῆθος γαστρίμαργα, τὰ δὲ εἰς τάχος ἐσθίει. id eſt: Animalia quæ inteſtioa laxa habent, cibum copioſum capiunt: quæ uerò recta, celerius repetũt. Iam uerò in flexus complicata, quanto uſui ſunt homini, perſpicuum eſt. Vtrum autem omne genus fibrarum habeant, magna & perficilis eſt quæſtio, propterea quòd Galenus uidetur ſibi dicere pugnãtia. modò enim ait, modò negat. Cuiuſcũq; tamẽ modi eſt, dicam meam ſententiã, et in quam pauciſſima conferam. Equidem puto inteſtinis eſſe præcipuam partem fibrarum, quæ tranſ-

Inteſtinorum fibræ.

tranſuerſæ dicuntur. nam ijs ualentiora redduntur, ad expellenda recrementa. At ſi in tunica eorum intima obliquas conſpici, in extima uerò obliquas dixerit quiſpiam, ſciat is Naturam prudenter id feciſſe, & ea quidem de cauſſa, ut ualidiora eſſent, minusq́ oblæderentur, aut certè ne diſsilitent, ſi forte duriuſculi quicquã procideret. ex quo Galenus dictitabat, idipſum naturam conſtituiſſe διὰ τὴν δυσπάθειαν. id eſt, quominus patiantur. Inteſtina enim retinendi uim propriam habere, eo quidem inficias: ſed ſuſtinendi & ſufferendi potius facultatem, ſic dixerim, quomodo ignẽ palma tenere nos dicimur, hoc eſt ſufferre & pati, donec excutiamus. Etſi ſcio controuerſari medicos, necdum inter ipſos ſatis conuenire: mihi tamen placuit, paucis exponere quid ſentirem. utrum rectè, aliorum ſit iudicium. Senſu'ne prædita ſint, neruosq́ habeant, nõ eſt cur dubitare iure quiſquam poſſit: ſiquidem dolores, quibus *Inteſtina an ſenſu & neruis prædita.*

interdum ea torquentur, exactiſſimè ſentire, indicio uel maximo eſſe poterunt. At de loco, & ſitu, inter medicos ſemper fuit magna controuerſia. Ego ſequar eam opinionem, quæ probabi-
[*Inteſtinorũ locus & ſitus.*] lior & antiquior eſſe uidetur. Inteſtinũ nimirum quibuſdam animantibus ab ore incipiens, quadam uia eódem refle ctitur, ut ſepiæ, & polypo: uerum in homine adnixum eſt in primis ima uentriculi parte, paulùm ad dexteriorem conuerſa, ſummum inteſtinum, idq́ duodecim longum digitos, propterea
[*Dodecadactylum. Pylorum.*] δωδεκαδάκτυλον à Græcis nominatur. hanc iuncturam πυλωρόν, ſeu πυλωρόν græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, ea quæ corpus alitura ſunt, emittit. δωδεκαδάκτυλον Herophi
[*ἔκφυσις.*] lus, medicus ualde inſignis, ἔκφυσιν uocat. At Celſus noſter idipſum ſimul, & eam partem quam πυλωρόν modò dixi,
[*Iunctura.*] iuncturam nominat. Galenus autem planiſſimè diſtinxit, ſecundo libro de Temperamētis ſic ſcribens. ὁ πόρος τὴν

χω

χολὴν εἰς τὴν γαστέρα, τὸ ἧπαρ ἐξερεύγεται, τοῖς μὲν διπλοῦς δὴν, τοῖς δὲ ἁπλοῦς. τὰ πολλὰ μὲν ὂν ἁπλοῦς δὴν εἰς τὰ μεταξὺ πυλωροῦ τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσι. Et ſeptimo de Anatomicis adminiſtrationibus, idem confirmat his uerbis, ἀπὸ μὲν τοῦ κυρτοῦ τῆς γαστρὸς αὖθις ἀρχόμενος, ἄχρι τοῦ πυλωροῦ τε καὶ τῆς τῶν ἐντέρων γενέσεως. Verterem quidem, niſi clariora & planiora hæc putarem, quàm ut à me interpretentur. Quare Celſum errare negauerim: diſſentire in uerbis duntaxat à Galeno, & nonnullis alijs Græcis, contenderim. is enim noſter duas partes inuicem coalitas, uno appellauit nomine: ſiquidem idipſum, quod nullis implicitum flexibus propagatur, inteſtinum uocandum non cenſuit, quemadmodum nec Herophilus, nec plerique alij. hoc Galenus tum aliàs ſæpe, tum libro ſexto Anatomicarum adminiſtrationũ teſtanis eſt. ἔνιοι δὲ (inquit) οὔπω καλεῖν ἀξιοῦσιν ἔντερον αὐτὸ, πρίν

Cor. Celſi locus.

εἰς ἕλικας ἑλίττεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο προσαγορεύουσιν, οἱ μὲν ἁπλῶς ἔκφυσιν, οἱ δὲ μετὰ τοῦ προσθεῖναι δωδεκαδάκτυλον. id eſt: Nõnulli inteſtinum ipſum nominandum necdum exiſtimant, priuſquam ſinuari incipiat. ob idq; aliqui ſimpliciter exortum, aliqui non ſine adiũctione, exortum dodecadactylum, hoc eſt duodenum. Cuiuſcunq; tamen modi res habet, id unum ſuſpicor, Celſum in re tam leui non hallucinari: ſed ex eo calumniatoribus ad reprehendendum anſam dediſſe, quod rem medicam compendiò tradidit, & in quàm pauciſſima retulit, atque adeò multa in uniuer um attigit, quæ poſtea Galenus nominatim perſecutus eſt exactiſſimè: multa item præterijt, & illa quidem conſultò. breuitatis ſummopere ſtudioſus. ſicut haud multo antè, quàm de duodeno loquerετur, dixit ſucci ex imo uentriculo in inteſtina, quę excreturi ſumus, emitti: non ea re profectò, quia is ſit præcipuus inteſtinorũ uſus, ſed preterquàm quod

quod membris intra corpus deducunt quantum alimenti cõcoctum eſt, illum etiam præſtant uſum, ut excrementa emittant. At illud omiſiſſe Celſum, non ignoraſſe: hoc obiter docuiſſe, non diligenter examinaſſe, ueri eſt ſimile: quã doquidem ei eſſet in animo, nolle ſigillatim omnia perſequi. multa dixit, multa uel præcipua candido ac docto lecto ri intelligenda reliquit. Itaq; moleſte ferendum eſt, Cornelium Celſum, qui ex medicis Latinis unus nobis ſupereſt, à quoquam temere accuſari, præſertim cum æqui iudices in eum eſſe poſſimus. Cæterum Herophilus duodenum eò ſanè dicendum exiſtimauit, quia ex pyloro primùm exoriatur. Pylorus eſt, iuſtus ac diligens cuſtos, & ianitor, qui non antè permittit è uentriculo quicquam exire, quàm quod eſt in ſuccum conuerſum atque concoctum. Duodenum fuit rectum, ut loco cederet uenæ magnę, pariter et arterię, quę propagantur inde ad meſenterium ſi- *Pylorus.*

nuoſum enim uolumen, locũ uniuerſum occupaſſet. Ac uerò in id bilis primùm ex folliculo ſuo profluit, deinde miro & occulto naturæ artificio iter ei intercludit, ut refluere nequeat. Vnde non iniuria Galenus in ipſos inuehitur, qui naturam temere & fortuitò nihil non efficere aſſeuerunt. Huic coaleſcit inteſtinum, Græce νῆστιν dictum,

Ieiunũ inteſtinum.

id eſt, Ieiunum, quòd nunquam quod accipit continet, ſed ad inferna protinus tranſmittit. Alia autem inteſtina haud ſic inania reperiuntur. Varro

Hila. Hilum.

hilam, ſiue hiram nuncupat, ab hilo, id eſt, minuto quodam apice, qui fabæ grano adheret. Hinc locus (ne Ciceronis locum prætereamus ſubobſcurum) natus eſt, in C. Hirrum cõpetitorem M. Cælij. ſecundo enim Epiſtolarum familiarium libro, Hilum per unicum l appellat, hoc eſt hominem minimi æſtimandum, & hili faciendum: quẽ Cælius proprio nomine Hirrum, octauo libro uocat. propterea Cice-

Ciceronis locus.

ro in gratiam amici, dicit, ſe eſſe balbum, & lingua præter ſuam opinionem heſitantem. nam balbi, qualis fuit Demoſthenes, r literam per l ſolent pronunciare. Se autem balbum ſimulat, ut irrideat Caium Hirrum, minime dignum qui cum M. Cælio peteret. Scio codices Ciceronis uarios reperiri, attamen hanc lectionem ego magis probo. At ſi qui ſunt, qui aliam agnoſcant, mihi meam relinquant, ipſi ſuam tueantur. Sed ad rem, de qua eſt iam inſtitutus ſermo, redeo. Hoc quidem inteſtino nullum iecinori proximius eſt, nullum item flexuoſis orbibus plenius, quippe quod pluribus uenis abundet, ut Galenus libro ſexto τῆς θεραπευτικῆς innuit, εὐίατα μὲν οὖν τὰ παχέα τῶν ἐντέρων, δυσιατώτερα δὲ τὰ λεπτά. παντάπασι δὲ ἀνίατος ἡ νῆστις, διά τε τὸ πλῆθος, καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ λεπτὸν, καὶ νευρῶδες τοῦ χιτῶνος. id eſt: Sanatu itaque facilia ſunt craſſa inteſtina, difficilia autem Balbi.

te-

tenuia. Ieiunum omnino nullam recipit curationẽ, tum quòd multis & magnis uenis abundat, tum quòd tenuis & neruoſa eſt eius tunica. Non defuerunt tamen hoc in loco, qui Celſo criminident, quod ieiunum inteſtinum paucioribus anfractibus, quàm tenue refertum, dixiſſe crediderint. Ac iſti, mea quidem ſententia, parum attendunt quid dicant: & Celſo id imponũt, quod nec ſecundum quietem cogitaſ-

Celſi locus. ſet. Verba eius ex libro quarto deſcripſi. Ab ea (ait) ieiunum inteſtinum incipit, non ita implicitum. cui tale uocabulum eſt, quia nunquam quod accipit continet, ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. hæc ille. Quæ ſi quis oſcitanter legat, non ſolum iudicabit minus in ſinus implicari quàm tenue, uerumetiam quàm duodenum, quod quidem rectiſſimum eſt. Quocirca qui diligenter omnia examinare uolet, is nimirum non committet, ut Celſus ſine cauſſa grauiter reprehendatur. Sen-

ſus

ſus igitur uerborum, opinor, hiceſt: Superior ſcilicet ieiuni pars, quæ incipit à duodeno, quæ iunctura ab eo dicitur, non tã orbibus implicatur, quàm quod eius reliquum ſit. Propterea qui ad conſequentia ſolum retulerunt, uehementer falſi ſunt. qui uerò ad antecedentia, longè grauius errauerunt. Indè tenue inteſtinum eſt, ἴλεον à Græcis dictum παρὰ τὸ ἰλεῖν, à circumactione doloris eius qui ἴλεος, hoc eſt uoluulus nuncupatur: quo quidem qui tẽtatur, ſeſe circumagit, & conuoluit, ἄλλοτ' ἐπὶ πλευρὰς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε ὕπτιος, ἄλλοτε δὲ πρηνής, τότε δ' ὀρθὸς ἀνστὰς δινεύει ἀλύων. Eſt enim dolor acerbus, & intolerabilis, & omnino exitialis. Id ne in plures ſinus, quàm ieiunũ implicetur, Galenus ſexto libro Anatomicarũ adminiſtrationum obiter nobis commonſtrauit, omnemq́ controuerſiam ſuſtulit, paucis hiſce uerbis. τοῦτο δ' ἐφεξῆς ἐστὶ τὸ λεπτόν, καὶ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν τοιοῦτον ὑπάρχει, διαφέρον δὲ τῶν μη-

Tenue inteſtinum.
ἴλεος.

μήτε κενὸν εὑρίσκεσθαι, μήτε τοσούτων ἔχειν ἀγγείων πλῆθος. id eſt: Hoc ſequitur deinceps tenue inteſtinum, ſubſtantia quidem ſimile, at eo diſſimile, quod neque inane reperitur, neque tot uenas habet. Sed ubicunque maior uenarũ numerus cernitur, ibi etiam plures anfractus ſint oportet. Ieiunum igitur, citra omnium controuerſiam, erit magis implicitum, quàm inteſtinum tenue. Quod autem

Celſi locus. Celſi autoritatem mihi obijciunt, non multum laboro. à me enim ſtat potius quàm ab aduerſarijs, atque à uero contra mendacium facit. Is quidem ait, inteſtinũ tenue in ſinus uehementer implicitum: at non magis dicit, quàm ieiunum. Ieiunum item implicitum tradit, at non paucioribus orbibus conuolutum, nec paucioribus uenis præditum, quàm tenue inteſtinum affirmat. Rectè ſanè Celſus ſenſit, atque cum Galeno facit. Sed facile eſt cuique malo interpre-

Veterum cenſores. ti, & ſcriptum potius quàm ſententiam conſectanti, ueteres illos calumniari,

quos

quos penè nihil ſcitu dignum ignoraſſe cēſeo. Quod ſi interdum dormitaſſe nobis ipſi uidentur, id totum noſtræ inſcitiæ & negligentiæ tribui malo. Quotus amabò quiſq; eſt, uel medicus, uel philoſophus, qui ſeſe illis æquare audeat: nemo ſanè, niſi quis egregiè impudens. Tantum enim abeſt ut quiſpiam hodie eloquens dicatur, & doctus, ut planè infantiſſimus ac indoctiſſimus præ antiquis iure haberi poſſit. Certe quidem unus Celſus de illis bonis ſcriptoribus ſuperauit, cuius perſpicuitatem orationis, & dicendi copiam, ac multarum rerum cognitionem admiror: quæ omnia poſt hominum memoriam, neſcio an ullus medicus conſecutus ſit: in poſterum etiam coniectura auguror, uel ſummo ornatum ingenio conſecuturū neminem. proinde Celſum quaſi parentem & deū medicinæ latinæ obſeruo, & colo, colāq; quoad uixero. Valeant ergo, qui tam negligenter tantos eius commentarios

Cor. Celſi laus.

le-

legunt, mendacijsq́ue refertos eſſe putãt.

Deinde id inteſtinum cum craſſiori
Cæcũ inteſtinum. altero committitur, quod cæcum dicitur, quia duo habet ora, ita exiguo interuallo inter ſe disiuncta, ut neſcias ſtatuere, utrum duo aut unum ſit. certum tamen eſt, per alterum, idipſum accipi ab inteſtino tenui, quod per alterũ reijcitur in colon.
Colon. Huc primum excrementa delabuntur, deinde in colo demolita efformantur. hic uermes de putri materia enatos, deliteſcere multi commemorant. Hoc ne uerum ſit, ſenſu docerí poſſumus. Ego quidem in diſſecto cadauere cæcum inteſtinum uerminãs nunquam conſpexi. Secundum hoc proximè eſt inteſtinum plenius, & laxius, quod Iulius Pollux κῶλον dici exiſtimat, ἀπὸ τοῦ κολάζεσθαι, διὰ τὸ φέρειν τὸ ἐν αὐτῷ πάθος τοῖς σώμασιν ὀξείας ἀλγηδόνας. dolorum namq; magna cauſſa eſt. Equidem ſuſpicor, eſſe nominan-
κοῖλον. dum potius κοῖλον quàm κῶλον, quod multos habet ſinus & cellulas. inuolutum

tum reni ſiniſtro adheret, ita quidem, ut ſæpe dolor eius medicis imponat, & ancipites reddat, quo minus decernãt ubi dolor inſederit, colóne, an renibus. Galenum certè medicum perilluſtrem ſemel fefellit, qui opinabatur ſe ex renibus laborare. At nõ multo pòſt, quàm ſpectauit depoſita excrementa, opinione falſum ſe cognouit, atq; colõ eſſe affectum diiudicauit. ex quo datis ſignis certiſsimis internoſcendi locorum affectiones, ſuo periculo nos cautòs fecit. Inter cætera id ſigni eſſe uoluit, & quòd affecto colo perinde inheret altè dolor, immotusq; perſtat, ac ſi renes tentarentur: & quòd doloris acerbitas latus fodicat, & quaſi acus quędam impacta pungit & perforat. id extremum in renum morbo nõ ſentitur. Alij uerò non obſcuri nominis medici, dolorem coli ſumpto cibo magis atq; magis creſcere et exacerbari aiunt: renum autem leuari, mitioremq; fieri.

Renum & Coli dolor quo differant.

Porrò iſtud inteſtinum altius, quàm

p cæte-

cętera, aſſurgit in aluo, ut omenti liquore pingui confoueatur, feces'que in eo quæcunq; induruerint remolliantur. Præterea in ædito loco poſitum, commodius bilem è folliculo exeuntẽ excipit, quæ excremẽto eſt dimouendo, & amoliendo. Cum quibuſdam autem membranulis à ſiniſtro rene uenientibus iungitur. atq; hinc dextra recuruatum, in imo dirigitur, qua excernit: ideoq; id ibi rectum inteſtinum nominatur. Contegit uerò uniuerſa hæc pingue ac tenue omentum, ἐπίπλοον Græce dictum, præterquàm in animantibus oua gignentibus, ex interiore parte læue ac strictum, ex ſuperiore mollius. cui adeps quoq; innaſcitur, quæ ſenſu, ſicut cerebrum etiam, & medulla, caret. Verumenimuero commemorata inteſtina, ne dum animal ſalit, aut humi procumbit, aut ictum extrinſecus experitur, afficiantur, & diſsiliant, tunicam ualentiſſimam natura machinata eſt eam Græci μεσεντέριον appellant.

Omentum ἐπίπλοον

Cice-

Cicero inteſtinum medium uertit: recté ne, uiderit Budæus. De hac re profectò dicerem meam ſententiam, niſi ſcirem FLORIDVM SABINVM, iuuenem & ingenio & memoria ſanè quàm præſtantem, atq; adeò (quod perpaucis hodie contigit) ſanctis moribus præditum, doctè & diligenter diſputaſſe aduerſus Budæum in ſuis iam editis in lucem Commētarijs. Huc etiam accedit Albanus Hyllus Britannus ille medicus nobiliſsimus atq; optimus, & in omni diſciplinarū genere maxime uerſatus, qui multa in Galenū conſcripſit, quæ ad hanc litē dirimendā pertinere uidentur. Theodorus Gaza, uir mehercle inter Atticos atticiſsimus, et inter Latinos latiniſsimus, neſcio quo pacto maluit interpretari lactes, quàm tutò uoce græca uti. Quin lactes ea dicuntur molliora inteſtina, quæ primū occurrant in homine, & oue, ut inquit Plinius: nimirum duodenum, ieiunū, ileon. Plautus in Pſeudulo, ſub perſo-

Franciſ. Floridus Sabinus.

Albanus Hyllus medicus.

Theodorus Gaza.

Lactes.

interdum ea torquentur, exactiſſimè ſentire, indicio uel maximo eſſe poterunt. At de loco, & ſitu, inter medicos ſemper fuit magna controuerſia. Ego ſequar eam opinionem, quæ probabilior & antiquior eſſe uidetur. Inteſtinū nimirum quibuſdam animantibus ab ore incipiens, quadam uia eódem reflectitur, ut ſepiæ, & polypo: uerum in homine adnixum eſt in primisima uentriculi parte, paulùm ad dexteriorem conuerſa, ſummum inteſtinum, idq; duodecim longum digitos, propterea δωδεκαδάκτυλον à Græcis nominatur. hanc iuncturam πυλωρόν, ſeu πυλωρὸν græci uocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, ea quæ corpus alitura ſunt, emittit. δωδεκαδάκτυλον Herophilus, medicus ualde inſignis, ἔκφυσιν uocat. At Celſus noſter idipſum ſimul, & eam partem quam πυλωρὸν modò dixi, iuncturam nominat. Galenus autem planiſſimè diſtinxit, ſecundo libro de Temperamētis ſic ſcribens. ὁ πόρος τῶν

Inteſtinorū locus & ſitus.

Dodecadactylum.

Pylorum.

ἔκφυσις.

Iunctura.

χο-

χολὴν εἰς τὴν γαστέρα, τὸ ἧπαρ ἐξερεύγεται, τοῖς μὲν διπλοῦς ὄψιν, τοῖς δὲ ἁπλοῦς. τὰ πολλὰ μὲν ἓν ἁπλοῦς ὄψιν εἰς τὰ μεταξὺ πυλωροῦ τε καὶ νήστεως ἐκφυόμενος, ὃ δὴ γαστρὸς ἔκφυσιν ὀνομάζουσι. Et ſeptimo de Anatomicis adminiſtrationibus, idem confirmat his uerbis, ἀπὸ μὲν τοῦ κυρτοῦ τῆς γαστρὸς αὖθις ἀρχόμενος, ἄχρι τοῦ πυλωροῦ τε καὶ τῆς τῶν ἐντέρων γενέσεως. Verterem quidem, niſi clariora & planiora hæc putarem, quàm ut à me interpretentur. Quare Celſum errare negauerim: diſſentire in uerbis duntaxat à Galeno, & nonnullis alijs Græcis, contenderim. is enim noſter duas partes inuicem coalitas, uno appellauit nomine; ſiquidem idipſum, quod nullis implicitum flexibus propagatur, inteſtinum uocandum non cenſuit, quem admodum nec Herophilus, nec plerique alij. hoc Galenus tum aliàs ſæpe, tum libro ſexto Anatomicarum adminiſtrationũ teſtatus eſt. ἔνιοι δὲ (inquit) οὔπω καλεῖν ἀξιοῦσιν ἔντερον αὐτό, πρὶν *Cor. Celſi locus.*

εἰς ἕλικας ἑλίττεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο προσαγορεύουσιν, οἱ μὲν ἁπλῶς ἔκφυσιν, οἱ δὲ μετὰ τοῦ προσθεῖναι δωδεκαδάκτυλον. id eſt: Nõnulli inteſtinum ipſum nominandum necdum exiſtimant, priuſquam ſinuari incipiat. ob idq; aliqui ſimpliciter exortum, aliqui non ſine adiũctione, exortum dodecadactylum, hoc eſt duodenum. Cuiuſcunq; tamen modi res habet, id unum ſuſpicor, Celſum in re tam leui non hallucinari: ſed ex eo calumniatoribus ad reprehendendum anſam dediſſe, quod rem medicam compendiò tradidit, & in quàm pauciſſima retulit, atque adeò multa in uniuer um attigit, quæ poſtea Galenus nominatim perſecutus eſt exactiſſimè: multa item præterijt, & illa quidem conſultò, breuitatis ſummopere ſtudioſus. ſicut haud multo antè, quàm de duodeno loqueretur, dixit ſuccũ ex imo uentriculo in inteſtina, quę excreturi ſumus, emitti: non ea re profectò, quia is ſit præcipuus inteſtinorũ uſus, ſed preterquàm quod

quod membris intra corpus deducunt quantum alimenti cõcoctum eſt, illum etiam præſtant uſum, ut excrementa emittant. At illud omiſiſſe Celſum, non ignoraſſe: hoc obiter docuiſſe, non diligenter examinaſſe, ueri eſt ſimile: quã doquidem ei eſſet in animo, nolle ſigillatim omnia perſequi. multa dixit, multa uel præcipua candido ac docto lectori intelligenda reliquit. Itaq; moleſte ferendum eſt, Cornelium Celſum, qui ex medicis Latinis unus nobis ſupereſt, à quoquam temere accuſari, præſertim cum æqui iudices in eum eſſe poſſumus. Cæterum Herophilus duodenum eò ſanè dicendum exiſtimauit, quia ex pyloro primùm exoriatur. Pylorus eſt, iuſtus ac diligens cuſtos, & ianitor, qui non antè permittit è uentriculo quicquam exire, quàm quod eſt in ſuccum conuerſum atque concoctum. Duodenum fuit rectum, ut loco cederet uenæ magnę, pariter et arterię, quę propagantur inde ad meſenterium ſi- *Pylorus.*

nuoſum enim uolumen, locũ uniuerſum occupaſſet. Ac uerò in id bilis primùm ex folliculo ſuo profluit, deinde miro & occulto naturæ artificio iter ei intercludit, ut refluere nequeat. Vnde non iniuria Galenus in ipſos inuehitur, qui naturam temere & fortuitò nihil non efficere aſſeuerunt. Huic coaleſcit inteſtinum, Græce νῆστιν dictum,

Ieiunũ inteſtinum.

id eſt, Ieiunum, quòd nunquam quod accipit continet, ſed ad inferna protinus tranſmittit. Alia autem inteſtina haud ſic inania reperiuntur. Varro

Hila. Hilum.

hilam, ſiue hiram nuncupat, ab hilo, id eſt, minuto quodam apice, qui fabæ grano adheret. Hinc locus (ne Ciceronis locum prætereamus ſubobſcurum) natus eſt, in C. Hirrum cõpetitorem M. Cælij. ſecundo enim Epiſtolarum familiarium libro, Hilum per unicum l appellat, hoc eſt hominem minimi æſtimandum, & hili faciendum:

Ciceronis locus.

quẽ Cælius proprio nomine Hirrum, octauo libro uocat. propterea Cice-

ro in gratiam amici, dicit, ſe eſſe balbum, & lingua præter ſuam opinionem heſitantem. nam balbi, qualis fuit Demoſthenes, r literam per l ſolent pronunciare. Se autem balbum ſimulat, ut irrideat Caium Hirrum, minime dignum qui cum M. Cælio peteret. Scio codices Ciceronis uarios reperiri. attamen hanc lectionem ego magis probo. At ſi qui ſunt, qui aliam agnoſcant, mihi meam relinquant, ipſi ſuam tueantur. Sed ad rem, de qua eſt ſam inſtitutus ſermo, redeo. Hoc quidem inteſtino nullum iecinori proximius eſt, nullum item flexuoſis orbibus plenius, quippe quod pluribus uenis abundet, ut Galenus libro ſexto τῆς θεραπευτικῆς innuit, ἐνίατε μὲν οὖν τὰ παχέα τῶν ἐντέρων, δυσιατότερα δὲ τὰ λεπτά. παντάπασι δὲ ἀνίατον ἡ νῆστις, διὰ τε τὸ πλῆθος, καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀγγείων, καὶ τὸ λεπτὸν, καὶ νευρῶδες τοῦ χιτῶνος. id eſt: Sanatu itaque facilia ſunt craſſa inteſtina, difficilia autem

te-

tenuia. Ieiunum omnino nullam recipit curationẽ, tum quòd multis & magnis uenis abundat, tum quòd tenuis & neruoſa eſt eius tunica. Non defuerunt tamen hoc in loco, qui Celſo crimini dent, quod ieiunum inteſtinum paucioribus anfractibus, quàm tenue refertum, dixiſſe crediderint. At iſti, mea quidem ſententia, parum attendunt quid dicant: & Celſo id imponũt, quod nec ſecundum quietem cogitaſſet. Verba eius ex libro quarto deſcripſi. Ab ea (ait) ieiunum inteſtinum incipit, non ita implicitum. cui tale uocabulum eſt, quia nunquam quod accipit cōtinet, ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. hæc ille. Quæ ſi quis oſcitanter legat, non ſolum iudicabit minus in ſinus implicari quàm tenue, uerumetiam quàm duodenum, quod quidem rectiſſimum eſt. Quocirca qui diligenter omnia examinare uolet, is nimirum non committet, ut Celſus ſine cauſſa grauiter reprehendatur. Senſus

Celſi locus.

ſus igitur uerborum, opinor, hic eſt: Superior ſcilicet ieiuni pars, quæ incipit à duodeno, quæ iunctura ab eo dicitur, non tã orbibus implicatur, quàm quod eius reliquum ſit. Propterea qui ad conſequentia ſolum retulerunt, uehementer falſi ſunt. qui uerò ad antecedentia, longè grauius errauerunt. Inde tenue inteſtinum eſt, ἴλεον à Græcis dictum παρὰ τὸ ἰλεῖν, à circumactione doloris eius qui ἴλεος, hoc eſt uolulus nuncupatur: quo quidem qui tẽtatur, ſeſe circumagit, & conuoluit, ἄλλοτ' ἐπὶ πλευραῖς κατακείμενος, ἄλλοτε δ' αὖτε ὕπτιος, ἄλλοτε δὲ πρηνής, τότε δ' ὀρθὸς ἀναστὰς δινεύει ἀλύων. Eſt enim dolor acerbus, & intolerabilis, & omnino exitialis. Id ne in plures ſinus, quàm ieiunũ implicetur, Galenus ſexto libro Anatomicarũ adminiſtrationum obiter nobis commonſtrauit, omnemq; controuerſiam ſuſtulit, paucis hiſce uerbis. τοῦτο δ' ἐφεξῆς ἐστὶ τὸ λεπτὸν, καὶ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν ταὐτὸν ὑπάρχει, διαφέρον δὲ τῶν μέν

Tenue inteſtinum. ἴλεον.

μήτε κενὸν εὑρίσκεσθαι, μήτε πολλῶν ἔχειν ἀγγείων πλῆθος. id eſt: Hoc ſequitur deinceps tenue inteſtinum, ſubſtantia quidem ſimile, at eo diſſimile, quod neque inane reperitur, neque tot uenas habet. Sed ubicunque maior uenarũ numerus cernitur, ibi etiam plures anfractus ſint oportet. Ieiunum igitur, citra omnium controuerſiam, erit magis implicitum, quàm inteſtinum tenue. Quod autem

Celſi locus. Celſi autoritatem mihi obijciunt, non multum laboro. à me enim ſtat potius quàm ab aduerſarijs, atque à uero contra mendacium facit. Is quidem ait, inteſtinũ tenue in ſinus uehementer implicitum: at non magis dicit, quàm ieiunum. Ieiunum item implicitum tradit, at non paucioribus orbibus conuolutum, nec paucioribus uenis præditum, quàm tenue inteſtinum affirmat. Recte ſanè Celſus ſentit, atque cum Galeno facit. Sed facile eſt cuique malo interpre-

Veterum cenſores. ti, & ſcriptum potius quàm ſententiam conſectanti, ueteres illos calumniari, quos

quos penè nihil ſcitu dignum ignoraſſe cēſeo. Quod ſi interdum dormitaſſe nobis ipſi uidentur, id totum noſtræ inſcitiæ & negligentiæ tribui malo. Quotus amabò quiſq; eſt, uel medicus, uel philoſophus, qui ſeſe illis æquare audeat? nemo ſanè, niſi quis egregiè impudens. Tantum enim abeſt ut quiſpiam hodie eloquens dicatur, & doctus, ut planè infantiſſimus ac indoctiſſimus præ antiquis iure haberi poſſit. Certe quidem unus Celſus de illis bonis ſcriptoribus ſuperauit, cuius perſpicuitatem orationis, & dicendi copiam, ac multacum rerum cognitionem admiror: quæ omnia poſt hominum memoriam, neſcio an ullus medicus conſecutus ſit: in poſterum etiam coniectura auguror, uel ſummo ornatum ingenio conſecuturū neminem. proinde Celſum quaſi parentem & deū medicinæ latinæ obſeruo, & colo, colāq; quoad uixero. Valeant ergo, qui tam negligenter tantos eius commentarios Cor. Celſi laus.

le-

legunt, mendacijsq; refertos eſſe putãt.

Deinde id inteſtinum cum craſſiori
Cæcũ inteſtinum. altero committitur, quod cæcum dicitur, quia duo habet ora, ita exiguo interuallo inter ſe diſiuncta, ut neſcias ſtatuere, utrum duo aut unum ſit. certum tamen eſt, per alterum, idipſum accipi ab inteſtino tenui, quod per alterũ reij-
Colon. citur in colon. Huc primum excrementa delabuntur, deinde in colo demolita efformantur. hic uermes de putri materia enatos, delitèſcere multi commemorant. Hoc ne uerum ſit, ſenſu doceri poſſumus. Ego quidem in diſſecto cadauere cæcum inteſtinum uerminãs nunquam conſpexi. Secundum hoc proximè eſt inteſtinum plenius, & laxius, quod Iulius Pollux κῶλον dici exiſtimat, ἀπὸ τοῦ κολάζεσθαι, διὰ τὸ φέρειν τὸ ἐν αὐτῷ πάθος τοῖς σώμασιν ὀξείας ἀλγηδόνας. dolorum namq; magna cauſſa eſt. Equidem ſuſpicor, eſſe nominan-
κοῖλον. dum potius κοῖλον quàm κῶλον, quod multos habet ſinus & cellulas, inuolu-

tum

tum reni ſiniſtro adheret, ita quidem, ut ſæpe dolor eius medicis imponat, & ancipites reddat, quo minus decernãt ubi dolor inſederit, colo'ne, an renibus. Galenum certè medicum perilluſtrem ſemel fefellit, qui opinabatur ſe ex renibus laborare. At nõ multo pòſt, quàm ſpectauit depoſita excrementa, opinione falſum ſe cognouit, atq; colõ eſſe affectum diiudicauit. ex quo datis ſignis certiſsimis internoſcendi locorum affectiones, ſuo periculo nos cautos fecit. Inter cætera id ſigni eſſe uoluit, & quòd affecto colo perinde inheret altè dolor, immotusq; perſtat, ac ſi renes tentarentur: & quòd doloris acerbitas latus ſodicat, & quaſi acus quę dam impacta pungit & perforat. id extremum in renum morbo nõ ſentitur. Alij uerò non obſcuri nominis medici, dolorem coli ſumpto cibo magis atq; magis creſcere et exacerbari aiunt: renum autem leuari, mitioremq; fieri. Porrò iſtud inteſtinum altius, quàm

Renum & Coli dolor quo differant.

p cæte-

Cicero inteſtinum medium uertit: recté ne, uiderit Budæus. De hac re profectò dicerem meam ſententiam, niſi ſcirem FLORIDVM SABINVM, iuuenem & ingenio & memoria ſanè quàm præſtantem, atq; adeò (quod per paucis hodie contigit) ſanctis moribus præditum, doctè & diligenter diſputaſſe aduerſus Budæum in ſuis iam editis in lucem Commẽtarijs. Huc etiam accedit Albanus Hyllus Britannus ille medicus nobiliſsimus atq; optimus, & in omni diſciplinarũ genere maxime uerſatus, qui multa in Galenũ conſcripſit, quæ ad hanc litẽ dirimendã pertinere uidentur. Theodorus Gaza, uir mehercle inter Atticos atticiſsimus, et inter Latinos latiniſsimus, neſcio quo pacto maluit interpretari lactes, quàm tutò uoce græca uti. Quin lactes ea dicuntur molliora inteſtina, quæ primũ occurrant in homine, & oue, ut inquit Plinius: nimirum duodenum, ieiunũ, ileon. Plautus in Pſeudulo, ſub perſo-

Francіſ. Floridus Sabinus.

Albanus Hyllus medicus.

Theodorus Gaza.

Lactes.

na Ballionis, id ita planiſſimè eſſe oſtẽdit: Quia pol qua opera credā tibi, una opera alligem fugitiuum canem agninis lactibus. id eſt, qui alligat inteſtinis agni mollioribus canem, is non modò canem amittit, uerum & prædam ultrò dederit fugitiuo: ſic qui credit homini malę fidei, perdit, & fruſtra obligatum habet eum, qui non eſt ſoluendo. Idē in Curcul. Ita cibi uacuitate uenio laſſis lactibus. nam à uerbo licio deducuntur, quod cibum alliciant: ſiue à lacte, propter mollitiem, aut propter candorem pinguetudinis, denominari mauis, non multum laboro. Alij uerò appellatione lactium uenire putant, pinguia & craſſa inteſtina, ut inquit Probus. unde Perſius, lactes unctos dixit. Suetonius in Vitellio, murenarum lactes uocat: ſicut Spartianus etiam, luporum. Vt ut res habet, Theodorus mea quidem ſententia fallitur, aut certè nomine abutitur. Nonnulli autem medianum nuncuparunt, Nos autem peregri

Plauti locus.

Medianum.

na

na uoce utentes, meſenterium per te appellemus licet. Eſt enim, ut definit Iulius Pollux, ὑμὴν ἐκ φλεβῶν καὶ νεύρων συμπλοκῆς, νεφροῖς δὲ καὶ κοιλίᾳ γειτνιῶν, τὴν τροφὴν ἀναπέμπων εἰς τὸ ἧπαρ hoc eſt: Mẽbrana eſt, ex uenarum & neruorũ com plexu, renibus & uentri proxima, alimentum conuehens in iecur. Membranam appellat, quam nos tunicã ualentem ſuprà uocauimus. eſt ſanè omento ſimilis, referta glandulosa carne, uenas è iecore longo tractu productas ſuſtinẽs, tutasq; reddẽs in medio inteſtinorum ſita eſt. unde nomen habuiſſe, tradit Galenus: qui libro ſexto de Anatomicis adminiſtrationibus, ſic ſcribit. τὸ μεσεντέριον, ὃ καὶ μεσάραιον ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων αὐτῷ τὰς προσηγορίας ἀμφοτέρας θεασάμενοι, μεσεντέριον ἀπὸ τῆς θέσεως, μεσάραιον δὲ ἀπὸ τῆς οἰκείας οὐσίας. μέσον γὰρ τέτακται τῶν ἐντέρων, καὶ πάσας τὰς ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὸ καταφερομένας φλέβας, ἅμα ταῖς παρακειμέναις ἀρτηρίαις τε καὶ νεύροις ἐν κύκλῳ περιλαμβάνει,

καθόλου περιέχουσι τῶν ἐντέρων. id eſt: Meſenteriũ, quod et meſaræon nominant, ab accidentibus ipſi utroq; nomine indito, meſenterio quidem à ſitu, meſaræo uerò à propria ſubſtantia: etenim medium ſitum eſt inter inteſtina, et omnes è iecinore in ipſum deſcendẽtes uenas unà cum uicinis arterijs & neruis in orbem complectitur, quemadmodum ſingula inteſtina. Ita & Aëtius, meſenterium ab inteſtinis diſtinguit, ut & omnes alij, qui hac de re accuratè ſcripſerunt. Ex quo planiſſimũ eſt, fucum autorum, Macrobium, uehementer erraſſe, quòd inter inteſtina meſenterium retulit. Hæc habui, quæ de Humana Hiſtoria breuiter dicerem. Si qua uerò te offendent, celeritati feſtinationiq; meæ ignoſces. Scis enim quàm paucos dies, grauioribus ſtudijs diſtrictus, hiſce duobus libris conſcribendis dederim. Qualeſcunq; tamen ſunt, eos ad te mittendos curaui, ratus pro tua incredibili beneuolentia, qua me

Macrobius autorum fucus.

ſem-

ſemper proſecutus es, quòd iam abſoluerim, fore tibi gratiſſimos. Fruere igitur: autoritateq́ꝫ tua, quę quidem ſumma eſt, ab ijs tuere, ac defende, qui de aliorum ſcriptis ſe iniquos iudices conſtituũt: cum in ipſos, qui in lucem nihil ediderunt, hactenus nullus ſederit iudex. Vale.

Patauij.

FINIS.

LOCA QVAEDAM INter excudendum à librarijs deprauata ſic emendabis.

P*ag.22.verſ.5 atq;* 69.15.*coloris et lucis,* 70.2.*eſſentia.ea* 72 9.*mollius,* 81.17.*diaphragma.Sextū* 93.17.*animaliū* 95.5.*forte legend.ſi occubuerint* 99 19 *perturbatū* 100.12.*cognomē* 105.5.*inſuntur,* Ead.7.*maiore.labiorum* Ead. 12.*cutē muſculoſā.* 107.4.*Itaq; numero* Ead 16.*proreptāt.quo* 111.20.*ſimplici motu* 117.2.*itidē* 118.10.*opinio* 121.2.*illud* 129.23.*deſinit* 130.20.*aut muſ.* 132.13.*nominatur,* 138.13. q̃ 146.23.*coſtis* 153.22 ἀμαξῶν 181.6.ἀναπνευμένων .et .23. τ μορίου καὶ τοῦτο πνεύμον. 195.18.*partim* 201.24. *Eubœæ* 202.20.*agitur aut* 204. 16.*Sed ſum* 205.1.μὴν αὐλῶν 207.20.*eſſe,memoriæ proditū eſt.* 209.15.ἰχθύων 210.6. ἡ ὄψις. 212. 18. *perdifficilis* 216.1.ἰλιγγας Ead. 18.*cōſultò,* 217.24.*meſenterium. ſinuoſum* 218.8.*aſſerunt.* & 9. νῆστις 219.19.λευκοτρόφος

I N D E X

A Bderitarum inſania 64.
Pag. 61
Achilles an ex urſorum medulla nutritus 50
Achillis etymon 50.51
Achillis uulnus 26
Acmes furor 58
Aeſculapius dentis euellendi autor primus 18
Aborta uena 122
Aiacis furor 59
Alarum titillatio 93
Albanus Hyllus medicus 227
Alberti Magni lapſus 196
Alexandri canis 159
Alu muſculi 108
Aluus inferior 95
Anacreontis mors 183
Anatome 2
eius uſus.ead.& 3
Anatomicæ artis hodie reparatores 112
And. Alciati memoria
eiuſdem laus.ead.& 63
113
Ani muſculus 110
Animalis pars leua frigidior 151
de Animæ ſede ueterum ſententiæ 138
Annularis. 27
Annuli geſtandi mos 27
Aorta uena.121. eiusq; ortus.141.143
Aortæ ratio 143. inde
Apices pro cornibus 38
Apoplexiæ cauſa 58
Ariſtomenes Meſſenius 160
Ariſtophanis locus 181
Ariſtotelis cum Galeno diſſenſio 71.72
Ariſtotelis laus 45
Ariſtotelis locus 37
135.136. 166
Arundines 86

cur bine 31
Aruſpicinæ uanitas 173
ἀρτηρία 181
quid, & unde dicta. 133
Arteria quid à uena differat. 126.138
Arteria aſpera 175
Leuis. ead.
ἀρτηρία βλιβώδης 139
Arteria ſine uena 140
Arteria uenæ ſubiecta 140
Arteria uenoſa 139
Arteriæ uenoſæ oſtiola 263
Arteriæ definitio 141
Arteriam etiam ſanguinis aliquid continere 133.138
Arteriæ ſpiritus ſemitæ 125
Arteriarum & uenarum coniugium 139.140
Arteriarum ſedes 141
Arteriarum uſus 142
Aſino Indico ſolipedum uni conceſſus talus 34
Aſino Indico unū cornu tantum 36
ἀσσ λεγόμ 205
Atheinenſium de Aeginetis decretum 29
Aulij Gellij locus 185
Aures cur patulæ homini datæ 16
Auriſcalpus 27

B

Albi qui 219
Baſilare os 10
Baßiani commentaria de Prodigioſis partibus 208
Baßiani de Philoſophia commentarij 153
Baßiani Epiphylides 31
Bilis quid 201
Bilis folliculus. 201.202
geminus 203
Boues bis decutere dentes 18

Bouē

Boum uſus 150
Brachiale os 26.31
Brachium 25
Brachia Iunoni ſacra 30
Bulla Ro. puerorum inſigne 158

C

Cæcum inteſtinum 224
Caluaria 11
Calua ſine ſuturis inuenta 88
Caluæ à cerebro mira ſeparatio 87
Canina capita 9
Canini dentes 18
Canities an ſolo homini accidat 135
Canities in equis 136
Capitis oſſa 8
Capita canina quæ, & an firmiſſima 9
Caprearum cornua 56
Carmenidæ memoria. 63
Carnis diuerſitas 96
Carnis uſus 97
Cartilaginum gutturis muſculi. 104
Cauda, os 25
Cauniorum pallor. 204
in Cauſas naturales non omnia quæ captum humanum ſuperant referenda. 19
Cerebrum 53. homini maximum. 54
Cerebrũ an inter medullas numerandum. 52
Cerebrum exangue 55
Cerebrum nõ eſſe primũ ſenſorium 73
Cerebrum ſomni cauſa 55
Cerebrum ſpina dorſi humidius cur 68
Cerebri, ac ſpineæ eius columnæ ratio 59
Cerebri anterior pars, quare molluſcula. 61
Cerebri cauſa 55
Cerebri frigus 67

Cerebri membranæ 86
Cerebri ſinus 55
Cerebri uermis 66
Ceruæ cur nec dẽtes nec cornua, ut mares, habeant 38
Ceruo exciſis teſtibus cornua non creſcere 40
Ceruis fellis expertes 202
Ceruorum cornua 39
cur uere potiſsimũ decidant. 40. eorundem uſus. ead.
Ceruorum cornua cur ramoſa 40. 41
Ceruorum uiuacitas 42
Ceruus ubi quaterni renes 207
Ceruina caro bile atra referta 42
Ceruinam degustantes mane, non ſentire febres 42
Ceruicalis uena 124
Ceruix 20. 21
κερκίον 261
κερκίς 26
κερατοειδὴς 146
κεραία 26
Chameleonis pulmo. 171
Chirurgica 1
χοληδόχος uesicula 201
χοροειδὴς uena 147
Ciceronis locus 218
ἐν καρὸς αἴσῃ quomodo ab Homero dictum 159
Cirri 36
Coccyx, os 23
Codri Vrcei obliuio 62
Cogitationis oblæſio 59
Cogitationis ſedes ubi in cerebro 57
κοιλία 265
Coli et renum dolor quo differant 225
Colon, κῶλον 224
Collum 20. 21
κόλπος 263
Comitialis morbus cur ſacer

ſacer dictus 22
Comitialis morbi cauſa 56
Commentandi facultas ubi in cerebro 56
Commiſſuræ quot 9.10
Commiſſurarum ratio 11
Cor. Celſus notatur 9
Cornelij Celſi laus 216 223
Cor. Celſi locus 215.216. 220.222
Corculi cognomen 153
Cor durum, molle 161
Cor hirſutum 159. cur Homero dictum. ead. & inde
Cor an in muſculorum numero 101. inde
Cor magna attrahendi ui præditum 162.163
Cor ne leuiſſime quidem affici tutò poſſe 156
Cor primum in utero naſci 154
Cor ſilens in extis, quid portendi creditum. 160
Cor uenarum ortus 120
Cor unde καρδία Græcis 161
Cordis abſentia in uictimis 155
Cordis auriculæ 162. earumq; uſus. ead. 163
Cordis & pulmonis mutua opera 175
Cordis fibræ 101
Cordis figura 158
Cordis imum. 169
Cordis in homine principatus 120
Cordis magnitudo, aut paruitas 157
Cordis motus 162
Cordis neruus 73.85
Cordis os 48
Cordis præſtantia 151
Cordis ratio 147
Cordis ſitus 150.151
Cordis uentriculi 165
à Corde dicendi formula 153

Cordis

INDEX

Corda bina perdicibus in Paphlagonia 157
Cornicum uiuacitas 41
Cornicula 36
Cornua quibus naſcantur 37
Cornuum ceruinorum uſus 40
Cornuum materia & ratio 36
Cornuum uſus 38
Corporis diſsimilitudo unde pendeat 5
Coronalis ſutura 10
Coxæ os 33
Craneum 11. eius forma. ead. & 12. 13
Cranei figuræ indecentes quæ 13
Cranei foramina 14. 20
Criſtæ 36
Crocodilo mobilis ſuperior mala 14. 15
Crus 34
Crus, coxæ os 33. 34
Cubitus 26
ſuperior 26. infernus ead.
Curionis obliuio 62
Curſui impedimento eſſe lienem 204

D

Deguſtare 30
Delphini fellis expertes 202
Demoſthenes balbus 219
Dens quid 16
Dentis euulſio 18
Dentes albeſcere ſeneſcenti equo 18
Dentes ſentire 15
Dentium diſcrimina 17 numerus & nomina. ead.
Dentium rubor præ ſenio 18
Dentium uſus 16. 17
Dentatorum exempla 18
Διάζωμα 91
Διάφραγμα 89
Digitus medius cur infamis 28

Digi-

Digiti, eorumq́; ratio, et nomina 27
Digiti cur non eiuſdē omnes magnitudinis. 32
Digiti Mineruæ ſacri. 30
Digitis crepare. 30
Digitis duobus accipere 30
Digitis omnib. commune quid 32
à Digitis loquendi formulæ 29
Digito caput ſcalpere 30
Digito cœlum attingere 30
Digitum tollere 30
Digitorum pedis nomina 35
Diogenis in Demoſthenem ſcomma 28
Direptinæ Mithridatis F. dentes 18
Diſciplinarū ordinē inuerti à quibuſdam 99
Δωδεκαδάκτυλον 213
Dodecadactylon inteſtinum 214
Dorſi ratio 24
Dorſo par cum pectore longitudo 25
Duodenum 214
quare rectum. 217. 229

E

Ἐκλείγματα 189
ἔκφυσις 214. 215
ἔντερα 209
ἐντερώνη 209
Epiglottis 182
ἐπιχλοάω 226
Equo ſeneſcenti dentes albeſcere 18
Equos etiam caneſcere 136
Equorum uſus 140
Eudemus 202
Euripheo quale dentium ſeptum 19

F

Fabij Pretoris mora 183
Facultates naturales 198
Fel 205
Fel Neptuno dicatū 205

INDEX

Felle carentia quæ 201
Fœmoris muſculi 111
Focilia 26
Franciſci Barbari obliuio 60
Fran. Floridus Sabinus 227
Frons Genio ſacra 30
Frontem corrugare, exporrigere. 29
Furacis cuiuſdam uola 27

G

Galenus Ariſtoteli præfertur. 46
Galeni lapſus 85
Galeni locus 193
Galeni morbus ex mētis alienatione 61
Galenus ſimiæ 5
Genuini dentes 27
Georg. Trapezuntij obliuio. 60
Gibbum iecinoris caput 200
Gutturis muſculi 104

H

Habet & muſca ſplenem, prouerb 205
Hectoris uotum 125
Herculis furor 61
Herculi triplex dentium ordo 18
Hermogenis cor hirſutū 159
Herophilus 134
Heſiodi locus 42
Hila, hilum 218
Ἴλλ[?], unde dictum 200
Hira 218
Hirrus 218
Homerus ſcientiarum omnium parens 28
Homeri laus 159
Homeri locus 21.26.51.93.94.123.153.155.159
an Homo ſolus caneſcat, & mammas gerat, ſecundum Ariſtotelem. 135
Homo omnium animantium

- tū calidiſſimus 157
Homo quid à brutis differat 148
Hominis ad uſum cuncta creata 150
Hominis in membra diuiſio 6
Hominis induſtria 149
Hominis infœlicitas ex uitæ breuitate 43
Hominis nobilitas 4
C. Horatij filiæ Sedigitæ cur 33
Hortenſij memoria 63
Humeri 25
Humeri os 25
Humerorum uſus 31

I

Iecoraria uena 124
Iecoraria cur 128
Iecur 194
Iecur non apparens in uictimis 194
Iecur quibus magnum 201
Iecoris arteriæ 198
Iecinoris auſpicio condita oppida 197
Iecinoris figura 200. fibræ. ead.
Iecinoris uſus 196
Ieiunum inteſtinū 129. 218
Ieiunum inteſtinum nullam curationem recipere 120
ἱερὸν 22
ἱερὰ θάλασσα 22
ἱερὸν ἔλεον 22
ἱερὸς ἰχθὺν 22
ἴλεον 221. ἴλεος dolor. ead.
Imaginationis oblæſio 58
Imaginoſa 58
Imum os 10
Index 29
Initia minima magnitudine, facultate maxima 71
Inteſtinum medium 227
Inteſtina, eorumq́; nomina ac

na ac ratio 209
Inteſtina an ſenſu et neruis prædita 223
Inteſtina ſex 209
Inteſtinorum fibræ 222
Inteſtinorum locus & ſitus 214
Inteſtinorum orbes 210. rectitudo 211
Inuētio quare oſſa Quintiliano dicta 7
Ira quid 154
Iſchiatica uena 131
Iudicij oblæſio 59
Iudicij ſedes in cerebro ubi 57
Iugulares uenæ 125.126
Iul. Cæſaris memoria. 63
Iunctura 214
Iuno cur candidis ulnis fingatur Homero 30

L

LActes 227.228 (30
λαμβδοειδὴς ῥαφὴ
λαρυγγῶν & φαρυγγῶν 182
λάρυγξ 181
Lateris dolor 90
Lateris mēbrana 88.89
Leonem caninos amittere 18
Leonū oſſa medullæ non prorſus expertia 51
Leonidæ cor hirſutū 159
Leporibus ubi bina iecinora 201
Lethargi cauſa 56
Μυρμηκίαι 297
Lien riſus ſedes 204
Lienis ſitus et ratio 203
Lienem curſui eſſe impedimento 204
Liene carentia 204
Lienaria uena 224
Lienaria cur. 228
Lienoſi pollice Pyrrhi regis curari ſoliti 35
Lienoſis remedium 205
Ligula exterior 182
Lingua dentiū uelo cincta 16
Linguæ os 48
Lumbi 21

Lupis

Lupis ceruarijs recta in teſtina 211
Lyſandri cor hirſutū. 159

M

MAcrobius authorum fucus 230
Macrobij locus 185
Malæ ſuperiores 15
in Maledicos cēſores. 135
Malleoli 26
Mamma an ſoli homini in pectore 135
Manus cur in plures digitos diſtributa 33
Manus inſtrumentū inſtrumentorum dicta 32
Manus maſculi 110
Manus pecten 27
Manus utilitas 31
Marcus Andreas 65
Medicinæ diuiſio 1
Medicinalis digitus 27
Mediaſtinum 228
Mediaſtinus 89
Medius digitus 28. cur infamis ead.
Medulla an cerebro calidior 67
Medulla cur animalia quædam careant 50
Medulla terrea 49. eiusq; uſus ac ratio. ead. & inde
Medullæ colorem pro ætate mutari 52
Medullæ uſus 34. 49. 52
Medullæ ſiccæ et frigidæ quib. animalibus 49
Medullaris ſpina 24
Melancholia ex uitiato cerebro 56
Membranarum natura 86. & ratio. ead. & inde
Membrorū in utero naſcentium ſeries 154
Memoriæ exempla 63
Memoriæ in cerebro locus 57
Memoriæ inſœcūdæ, qui cito capaces 62

Memoriæ uſus 57
Menſes quomodo ſoli homini cieri dixerit Ariſtoteles 137
Menſtrua uena 132
Mentum 15
Mergis recta inteſtina 212
μεσάραιον 229
Meſenterium 226,229
Meſſalæ Coruini obliuio 59
μετακάρπιον 27
μετάφρενον 21
μηρὸς κόσμος 148
Militibus cur olim uenæ inciſæ 119
μώνυχα 86
Mola,os 34
Mors cum riſu 94
Mortis ſedes cur in oculis dicta Homero 155
Mulæ ungula 47
Muli fellis expertes 102
Murium recta inteſtina 212
Muſculus quid 99
Muſculorum ratio 104
Muſculorum rubor 101
Muſculorum uſus 100

N

Naſicæ cognomẽ 153
Natura diuini operis æmula 87
Neruus quid 70
Neruus cordis 81
Nerui figura 71
Nerui temperatura 70. candor 71
Neruum corde penitus contineri 73
Nerui ſpondylorum colli 82
Neruorum ortus 71
Neruorum ratio & uſus 69
Neruorum ſeptem paria de cerebro miſſa 74.inde
Neruos ſenſum motũq; præſtare 13
νῆστις 218

Obliuio-

O

Obliuionis exempla 59

Occiput, occipitium 10. 12

Oculorum muſculi 104

Oculorum præcipua interſenſus cura 55

Olfacere 30

Olla 21

Olympiodori lapſus 196

Omentum 126

ὠμοπλάτη 25

ὦμος 25

Oreſtis furor 59

ὀρθόπνοια 23

Os imum 10

Os pubis, pectinis 25

Os ſacrum, 21. cur dictũ. ead. & inde

Oſsis ſacri ratio 23

Oſſa capitis 8

Oſſa ſenſus expertia 25

Oſsium albedo unde 71

Oſsium numerus 7

Oſsium ratio 6.7

Oſsium ſideratio 96

Oſsium ſiſamnorum uſus 48

Otij deteſtatio 113.114

Ouum ex renũ pingui concreto interitus 207

P

Pallor formidinis ſignum 298

Palmula, os 34

Pancreum inteſtinũ 129

Papillares uenæ 131

παρέγχυμα 97

Patella, os 34

Pecten manus 27

Pectinis os 25

Pectus Neptuno ſacrum 30

Pectoris muſculi 106

Pectori par cum dorſo longitudo 21

Pedes Mercurio ſacri 30

Penis muſculi 110

περικάρδιον 89

περιπνευμονία 169

Phantaſiæ ſedes in cerebro 56
φάρυγξ 181
Pherecrates edentulus 16
Philoſophi officium 3
φλέγματα 52
Plegmone 91
φλέψ 115
φλὲψ ἀρτηριώδης 139
Phocæ cur ita diu ſub aqua urinantur 171
Phœnicis uiuacitas 42. 43
φρένες 92. 93
φρένας ἐκπεσεῖν 93
φρενήρης 93
Phrenetidis cauſa 56
φρενοβλαβεῖς 93
φρεναπατᾶν 93
φρενοτέκτων 93
φρενοτέρπον 93
φρεσὶν ὁρμαίνειν 93
φρὴν, mens 93
φρενῖτις 93
Phyſicorum curioſitas 19
moria. 63
Io. Pici Mirandulæ me-
Piſces pulmone carere 170
Piſces quare muti 188
πῦγμα 26
Platea 127
Plato philoſophiæ deus 195
Platonis locus 160. 184
Platonis præſtantia 46
πλαγιαυχένων cornua 36
Plauti locus 228
Pleuritis 89
Plexus mirabilis 127
πλευρὰ 88
Plinij locus. 43. 134. 192
Plutarchus ualde diſertus, ſed parum eloquens 22
Plutarchi locus, 184. inde. 187. 189
πνευμονικοὶ 169
πνεύμων ead.
Poëtæ ſancti Ennio dicti 192

192
Poëtarum utilis lectio 192
Poëtis non ubiq; habenda fides 191
Pollex 29
Pollex pedis 35
Pollicis ratio ac ſitus 32
Pollicem premere 30
Portij Latronis memoria 63
πρηνεῖς 8
Prælum 127
Prœti filiarum inſania 62
Pruſiæ regis filio quale dentium ſeptum 19
Pubis os 25
Pulmo 169
Pulmo an ſanguinis expers 170
Pulmo cadaueris cur exanguis 123
Pulmo ſanguinis abundans 123
Pulmonis & cordis mutua opera 175
Pulmonis fibræ 172
Pulmonis habitus ad arũ ſpicinam 172
Pulmonis membrana 92
Pulmonis moroſitas. 183
Pulmonis motus 174
Pulmonis raritas 170
Pulmonis tarditas prouerbialis 174
Pulmones 172
Pulmonarij 170
Pulſus ratio 134. & Pulſus quid. ead.
πυλωρὸς, πυλωρὸς 214. 217
Pyrrhi regis pollex pedis qualis 35

Q

Quartana febris ex certuma carne. 41

R

Radius 26
Ranæ cur ita diu ſub aqua urinantur 171

Raſet a pedis 35
Rationis ſedes, cor 150
Rectum inteſtinum 226
Recrementorum detentio 110
Regienſium induſtria 38
Reminiſcentiæ locus in cerebro ubi 57
Ren dexter elatior 129
Renes Veneri ſacri 30
Renũ & coli dolor quo differant 225
Renum lapilli 208. pili. ead.
Renum pinguedo 207
Renũ uſus ac ratio 205. 206
Rete mirabile 127
Rheumata 14
Rhinoceroti unum cornu tantum 36
Ridendo mortui 94
Riſus ex lienis amplitudine 204
Roſtrorum ratio 44. uſus. 46. inde

S

Sacri appellatio unde 21. 22. 23
Salutaris digitus qui 39
Scapulæ 25
Schiatica uena 232
P. Scipio, cur Naſica & Corculum dictus 153
Sedigiti appellatio 33
Senſus communis ſedes in cerebro 56
Senſus interiores non plures tribus 57
Senſuum interiorum læſio qualis fieri poßit 58
Septimeſtris partus 89. 91. 92
Sequeſtratiles uenæ 129
Seriales animorum pili, quomodo à Platone dicti 162
Serum ſanguinis 206
σιγμοειδεῖς cartilagines 164
Silentiũ inter edendum, monacho

monachorum institutum 183
Simiam homini proxime accedere 4
Sinciput 10.12
Siſamina oſſa 47.50
rum uſus 48
Somniferæ uenæ 115
Spatulæ 25
Speciem neruũ tribus tantum modis comprehendi 57
Specus 165
σφονδυλίτης 38
σφιγκτὴρ 110
Spina medullaris 24
Spiritus animales 54
Spiritus naturalis, an in iecinore 198
Spiritus naturalis & uitalis idem 199
Spondyli quot 20.21
Spondylorum contextus 21
Spondylorũ ratio 20.23
Squammæ 47
στραγγαλίας 10
Stratonici citharœdi dictum 204
Stygis aquæ uenenum ſola mulæ ungula contineri 47
Subus dentes immutabiles 18
Suturæ capitis 10
T
TAlus 34
Tarſus 35
Tempora 10
Tendinum forma 300
Tenue inteſtinum 221
Teſtium muſculi 110
Teſtium uſus 197
Teſtudinis pulmo 170
Themiſtoclis memoria 63
Theodorus Gaza 127
Theophili medici morbus 58
θωρακτικά 1
Thoracis oſſa 20
Thraſilai ueſania 60

Renis quid 134
Tibia 34
Timarcho duplex dentium ordo 18
Troglodytarum cornua 36
Tunica ualens 229

V

Vena quid ab arteria differat 138
Venæ 114. uena quid 116
Vena arterioſa 139. 294
Vena auctior 129
Vena communis 124
Vena emulgens 207
Vena pro arteria 116
Venæ ſectionis uſus 119
Venam incidere, ſecare, pertundere, micare, perquirere, &c. 118
Venam tangere 116
à Vena, loquendi formale 118
Venæ à iecore ortum ducentes 122
Venæ ſanguinis riui 115
Venæ ſine arteria ubi 140
Venarum & arteriarum coniugium 139. 140
Venarum formæ & ratio 124
Venarum ortus 119
Verborum nõ magna inter ueteres controuerſia 182
Vermis cerebri 66
Verpus 28
Vertebræ 20
Vertex 10
Veſicæ muſculus 110
Veſpertiliones etiã denteſcere 17
Veterum iniqui cenſores 222
Virgilij locus. 22. 42. 43
Vitæ humanæ breuitas
Vituli marini renes 205
Vlna 75

Vnguium

Vnguium candor 101
Vnguiũ incrementa 46
Vnguium ratio. 44. & uſus 45
Vngularum diuerſitas 47
Vngularum ratio 44. uſus 47
Vola furacis cuiuſdam 27
Volæ oſſa 26. 27
Volæ uſus 31
Volcatius Sedigitus 33
Vox quid 181
de Vocis formatione opiniones 179
Vocis modulationi quomodo natura prouiderit 177
Vocis mutationes 178
Vocis organum 179
ὑμενώδη 206
Vreteres 206
Vrorum cornua 38
Vrſorũ oſſa medullæ expertia 50. 51. car 52

FINIS.

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum, An. M. D. XLII. Menſe Martio.

99951540

L3